

DOM in SVET

LEPOSLOVJU - ZNANSTVU

LJUBLJANA

Leto XIX.

1906.

Štev. 5.

VSEBINA.

	Stran
J. E. Rubin: Muzikantje. Predmestna slika	257
Ivan Lah: Gospod Ravbar. Pesem. (Dalje)	269
Fr. S. Finžgar: Pod svobodnim solncem. Povest davnih dedov. (Dalje)	274
Griša: Stopila je starka čez breg...	283
Anton Medved: Na materinem grobu	284
O. Veselko Kovač: Na valovih Rumene reke. (Konec)	285
L. Lenard: Aleksander Sergjejevič Gribojedov. (Konec)	290
Anton Medved: Saj ne veš	293
Roman Romanov: Franc Koritnik in njegova družina. (Dalje)	294
Anton Medved: Veter povleče...	303
Anton Medved: Šibre. 7., 8., 9., 10., 11	304
Jos. Lavtižar: Onstran Baltiškega morja. Popotni zapiski. (Dalje)	305
Književnost	309
Glasba	315
To in ono	316

SLIKE.

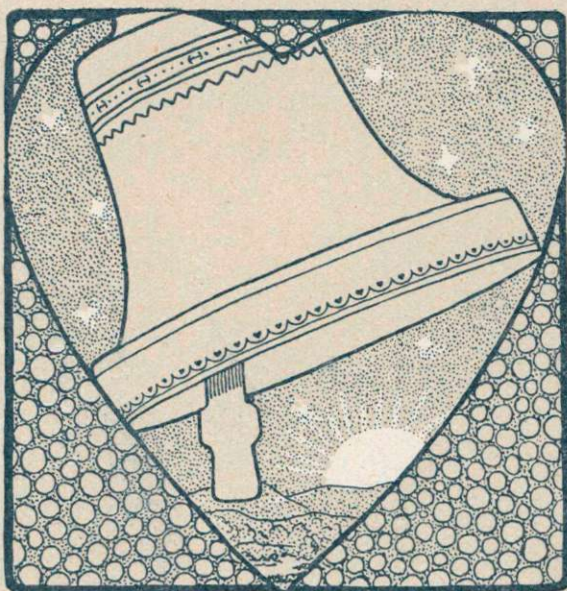
Ruska procesija. I. I. Repin. — Viktor Smolej. Jurij Šubic. — Kranjska predica. Po fotografiji. — Perzi modrujejo. — Izbruh Vezuva l. 79. po Kr.: Ljudstvo beži pred žarečo lavo. I. Šopin. — Berlin: Stolna cerkev in cesarska palača. — Berlin: Pod lipami. — Evgen Kumičić. — Observatorij in vzpenjača na Vezuv. — Zborovalnica „Gošudarstvenne dume“ v Peterburgu. — Novi del cesarskega gradu na Dunaju.

Listnica upravnništva. Mnogo gg. naročnikov še ni poravnalo naročnine za tekoče leto 1906. Uključno jih prosimo, da to blagovolje kmalu storijo. Ravno tako je še veliko gg. naročnikov na dolgu za preteklo leto; zlasti te nujno prosimo, naj se spomnijo svoje dolžnosti. Posameznim je svota majhna, a nam se zelo pozna. Z naročnino za lasko leto je zaostalo največ gg. dijaških naročnikov, ki jih tem potom prosimo poravnave, ker bi bili sicer prisiljeni jim list ustaviti.

„Dom in Svet“ izhaja prvega dne vsakega meseca.

Urednika: dr. Mihael Opeka za leposlovje, dr. Evgen Lampe za znanstvo in ilustracije. — Založnik in lastnik: „Marijanišče“. — Tiska „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani.

Naročnina: 9 K. za dijake 6 K 80 h, za Ameriko 2.5 dolarja, za Italijo 11 lir, za Nemčijo 10 mark. Sprejema lastništvo in upravnništvo v „Marijanišču“



J. E. RUBIN:

MUZIKANTJE.

PREDMESTNA SLIKA.

Nikdar ni menda solnce posijalo v tisto „sobo“, če se je sploh smelo imenovati soba. Bilo je globoko na dvorišču velike predmestne štirinadstropne hiše, ki so ljudje o nji pravili, da je bila v prejšnjih časih tvornica, skladišče, vojašnica in kdovekaj še vse. Stene so bile mokre in po njih se je le po nekaterih krajih še kazal sled nekdanje slikarije, katero so bili že prebelili, toda je belenje zaradi vlažnosti zopet odpadlo. Tla so bila strohnela, po potih so se kazale luknje, ki so dajale mišim prost vhod v „sobo“. Strop je bil razpokan in tuintam so se videli tramovi in bičje, po kotih so se kazali popravki različnih zidarjev. Velika bela peč je stala v kotu, in ded Balent jo je mašil neprestano zdaj z malto zdaj s testom. Hotel se je vedno greti pri nji, a če so zakurili, se je kadilo po „sobi“, da je Balenta posilil kašel, solze so mu prišle v oči, pipo je moral vzeti iz ust in odpreti okno in vrata, da je šel dim vun, in je bilo potem še bolj mrzlo.

„Ta nesrečna peč me bo umorila“, je tožil vedno starec. Teta Marička pa sama

ni vedela, ali bi kurila ali pustila kar tako. Nikakor ni bilo prav, kakor je naredila. Če je bil mraz, je sedel ded Balent pri peči in mrmljal sam pri sebi...

„Zakurila bi...“ In je tiščal k peči, tako da je on peč grel, ne peč njega, a po stari navadi je mislil, da bo gorkeje, če se le pri peči tišči. Ob njem je ležala stara harmonika in naslanjal se je nanjo kot na svojo edino družico v življenju.

„Saj sem ti dal groš za drva!“ se je razjezil čez čas.

„Saj bom zakurila“, se je oglasila teta Marička in začela pihati v trske, da bi se razgorele. Pa je bilo naenkrat vse v dimu. Ded Balent pa je počasi vstal in začel potrpežljivo mazati peč, a pomagalo ni nič. Ko je zamazal na enem kraju, je vdaril dim na drugem iz peči in pri vratih se je kadilo kot iz dimnika. Srdito je sedel ded Balent zopet k peči.

„Saj ne vleče“, se je jezila Marička.

„Pa pusti, vraga starega, razbitega“, je zagodrnjal ded Balent.

In to se je ponavljalo dan za dnem vsako zimo, že celo večnost let.

„Preselil se bom, pa bo“, je sklenil vsako zimo ded Balent — a prešla je zima in vse je bilo zopet dobro. In ko se je zopet začela, je rekel:

„Bomo že prebili, kaj hočemo, denarja ni, pa si pomagaj, če si moreš...“

Če je pa teta Marička silila, da bi se preselili, je takoj vzrojil:

„Pa pojdi, zame je dobro tu. S čim bom pa plačal!“...

In tako so živeli, ded Balent, teta Marička in Zalka z njima.

Na desno njihovega stanovanja je stanoval star črevljar, na levo pa krojač. Črevljar je imel dvoje pomagačev in veliko družino. Dan za dnem ni bilo slišati drugega kot nabijanje črevljarskih kladivov, jok otrok, zdajpazdaj kaka neprijazna beseda, če je črevljarka vpila nad jokajočimi otroki, in le redkokdaj žvižganje brezskrbnih pomagačev, ki sta si med delom s pesmijo kratila dolgčas in vmes nabijala s kladivi v taktu pesmi... Od druge strani se je pa slišalo drdranje starega krojačevega stroja in družega nič. To drdranje je bilo tako enakomerno, pustobrezizrazno. Privadili so se vsemu, da skoraj niti slišali niso, kdaj so jokali otroci, kdaj je vpila črevljarjeva žena, kdaj sta nabijala pomagača in kdaj žvižgala, niti kdaj je nehal krojačev stroj s svojim dolgočasnim drdranjem. Po dvorišču so vpili otroci različnih družin, raztrgani, umazani, v samih srajcah ali poloblečeni. Igrali so se nekaj časa, spopadli se za kako malenkost in hiteli vsak k svoji materi tožit. Priletele so skupaj ženske, vsaka iz svojega stanovanja, ta z metlo, druga s škaфом, tretja s kakimi cunjami. In začel se je prepír, kdo je kriv, in vsaka je drugi vpila: — Ti daj svojim otrokom strah — in druga je že kričala, da imajo njeni otroci dovolj strahu, da naj ona svojim dá strah... začele so se zmerjati, pljuvale so druga drugi pred noge, dajale si različne nesramne priimke, grozile druga drugi s tožbo, mahale drug proti drugi s svojimi rečmi, ta z metlo, druga s škaфом, tretja s cunjami... in sosede so letele vkup, točile vodo na dvorišču in se smejale njihovemu

prepiru, dokler niso babe navsezadnje skočile druga drugi v lase, da so prišli možje in jih spravili v hišo, odkoder so še vedno pretile, zmerjale in vpile — ali pa je prišel celo redar in naredil mir. Otroci so jokali okoli mater, držali se za njih krila, grdo, spodmolato gledali na nasprotnice in kazali jezike in delali zijala. Take komedije so se vršile celo leto na dvorišču. Sosede so se zopet sprijaznile, takoj ko so prvič skupaj vodo točile. Nekaj časa je bil mir, otroci so se zopet igrali, vlačili svoje igrače po dvorišču, drobili bel kruh v rokah — in črez par dni se je ponovilo isto.

Tako je bilo v tisti hiši.

Včasih pa je bilo zelo prijetno in mirno. Muzikantje so igrali. Ded Balent je godel na harmoniko, teta Marička je spremljevala na staro kitaro, in Zalka je drobila na tamburico. Čudno lepo je bilo vselej. Krojač je ustavil stroj in šival na roko, črevljarji so vlekli dreto in poslušali, dokler jih ni črevljarjeva žena napodila zopet na stol, da so začeli šivati in nabijati s kladivi. Otroci so se zbrali pred vratmi in gledali skozi vrata v „sobo“ in poslušali, tuintam pa so že poskušali plesati. A le malo časa je bilo tako lepo. Naveličali so se poslušati, naredili so krog in se vrteli z vpitjem in kričanjem, dokler se ni ta ali oni pobil ob kamen; začel se je jok in zopet prepír... No, muzikantje se za vse niso zmenili. Naj poslušajo ali ne! Čuli so črevljarjevo ženo, ko je kričala:

„Kaj boste poslušali, lenuhi! Ti lahko, ko brez dela živé, a nam je treba delati, nimamo časa za take neumnosti. Aló, delajte, še kropa si ne zaslužite vsi trije...“ In začelo se je nabijanje kladivov in na drugi strani drdranje krojačevega stroja.

Ded Balent pa je rekel:

„Začni, Zalka, „Na Gorenjskem...““

In Zalka je začela lepo, nežno na tamburico, teta Marička je pritisnila na kitaro in ded Balent je pritegnil s harmoniko. In igrali so, kot da se ne morejo naslišati tistih lepih glasov, ki so tako čudno odmevali po prostoru med štirimi razdrapanimi ste-

nami, kot da so samo zanje, zaprti celemu svetu. In ded Balent se je vselej oživil in začel zadnjo kitico prepevati s starim, neprijetnim glasom, in teta Marička je poskusila svoj nekdanj bajje lepi alt in pela sta duet v soglasju s svojimi inštrumenti. Zalka pa je drobila na tamburico in molčala. Zdelo se ji je, da ni pevka, in nikdar ni pela. In ko so končali, je pritegnil na koncu ded Balent še parkrat s harmoniko, kot je bila to njegova navada, menda že kar je znal gosti, in teta je potegnila s palcem čez vseh pet strun kitare, da je njihov odmev čudno soglašal z basovi hreščeče harmonike. Zalka pa je položila tamburico v naročje in se navadno zamislila v lepo pesem, ki so jo doigrali. Teta pa jo je oštela:

„Vsi, kar jih je bilo naše rodovine“, je rekla, „smo bili pevci. Kaka pevka je bila tvoja mati! Ti pa nič, kot bi imela ribji glas. Lahko bi se kaj naučila; človeku vse prav pride, kar zna. Mene je to preživilo, Balenta tudi, pa tebe bo tudi, kaj misliš, da bodo knezi prišli pote?“

Zalki je bilo hudo. Mati, pravijo, je bila pevka, ona pa nič.

„Kaj pa oče?“ je vprašala nekoč.

Teta Marička je čudno pogledala in jezno odgovorila:

„Oče, kaj oče. Lump je bil, kot so vsi taki. Pil je — kaj bo pel. Je že pel; pa še lep bas je imel, ampak kako je on igral! Kar gledali so ga. Vsi so rekli, da je ciganskega rodu, ker tako zna, pa je menda bil; zato jo je premotil. V gledišču in pri koncertih, povsod je igral solo, da so človeku solze prišle v oči, ko ga je poslušal.“

Zalka je molčala in mislila, kako je igral oče. Ded Balent je vzel zopet pipo v usta, naslonil se na harmoniko in se zamislil; govoril je polglasno in včasih prikimal z glavo. Teta Marička je šla v kuhinjo, začulo se je ropotanje z renami in posodami, vmes pa nejevoljno godrnjanje. Zalka si je pa zaigrala polglasno na tamburico ...

Kar je pomnila, je bilo tako ... Spominjala se je: ko je bila še majhna, je vedno hodila s teto Maričko okoli po vežah in po

gostilnah in sta igrali. Teta Marička je bila vedno enaka; kar jo je poznala, se ni še nič postarala, kot da leta več ne morejo ukloniti njene polgrbaste postave, kot da je bila že od nekdanj stara. Njen obraz je bil nagubančen v velike gube, lase je imela spletene po starem okoli glave in tudi nji jih je vedno tako spletala, dasi ni imela skoraj nobena tako. Ni si mogla skoraj misliti stare ženske drugačne kakor take, kot je teta Marička. Povsod so jo poznali. Vedela je dobro, kje je njen prostor v vsaki gostilni. Prišli sta, sedli sta za vrata na klop, Zalka je začela na tamburico pesem, ki jo je teta že pred vratmi zapovedala, in potem je teta vmes brenkala na kitaro. Če so bili gostje zadovoljni, je zapovedala teta še drugo pesem, in ko sta doigrali, je šla Zalka od mize do mize, pobirala krajcarje v mal krožnik, in teta jo je spremljala z očmi. In ko se je vrnila, je pogledala teta na krožnik; če je bilo mnogo, sta navrgli še eno, če pa ne, sta odšli v drugo gostilno in ponavljalo se je isto cel večer do polnoči, leto in zimo. Teta Marička je nenavadno visoko cenila svoj glas. Pripovedovala je vedno, da ko je bila mlada, je pela na koru, in da so prihajali grofje in baroni takrat k maši, da so njo slišali. Vsi so trdili, da take pevke še niso slišali — je pravila. Zato je še zdaj dostikrat zapela sama s svojim starim, neprijetnim glasom in spremljala pesem na kitaro. Zalka takrat ni smela igrati.

„Ni lepo, se ne ujema“, je rekla teta Marička, „tamburica nima pravega glasu. Nobene stvari se nisi mogla naučiti; peti ne znaš, samo tisto tamburico drgneš“, je godrnjala. Zalka je videla, kako so se teti Marički smejali gostje, kadar je zapela na ves glas, hoteč pokazati moč in lepoto celega svojega glasu. Ni se starka zavedala, da njen glas ni več lep. Gledala je kvišku in nenavadno na dolgo zategovala glasove, kakor je Zalka slišala nekoč pod neko visoko hišo. Čul se je klavir v prvem nadstropju, zraven pa je pel ženski glas, lepo lepo, da je Zalka kar obstala. Tudi teta je hotela menda tako, a vsi so se smejali, in Zalke je

bilo sram, pa si ni upala tega povedati teti Marički. Pogosto so ji med smehom ploskali; Zalki se je zdelo, da se norčujejo, teta Marička pa je vzela zares, priklanjala se je in včasih celo ponovila pesem, na kar pa niso več ploskali, če niso bili pijani. Tako je spoznala Zalka. Včasih se je spomnila, so ji ponujali pijače, a nji se je gnusila pijača in ni mogla razumeti, da ljudje kadijo, pijó vino, pivo, žganje, ko je vse to grenko, kislo, neprijetno, slabše od vode, in ko ima vendar slaščičarnar take lepe stvari naprodaj iz samega sladkorja, medu in smetane. No, dajali so ji tudi žemelj in dajali krajcarje posebej zanjo, a vse je spravila teta Marička v svoj košek in zjutraj so snedli skupaj. Včasih so zahtevali, naj samo Zalka zaigra brez spremljevanja kitare, a teta ni pustila vselej; le kadar je kdo posebej plačal, se je teta jezno odmaknila in rekla:

„Pa daj no, da bodo siti.“

In zaigrala je: gledala je v tamburico, kako so trepetale strune pod tankimi prsti in kako je vse tako lepo donelo okoli. Vsi so ploskali, teta je bila jezna, in takoj sta odšli. Tako, je pomnila, je bilo, ko je bila še mlada mlada. Tudi ded Balent je hodil vedno okoli. Posedal je po gostilnah, včasih je igral v kakem kotu ali na kakem dvorišču. Zvečer so odšli vsi od doma in se pozno vrnili. Zelo mrzaz je bilo pozimi in v „sobi“ je bilo mrzlo mrzlo. Ded Balent je vselej jedel, kar si je po poti kupil, in teta Marička je kuhala kavo, Zalka pa je čakala, da se kje kako ogreje. Povedati sta morali, kje sta bili in koliko sta dobili, ded je stresel krajcarje iz žepa in jih prešteval s tresočo roko... Poleti so šli tudi na kmete. Pomnila je, kako lepo je bilo. Prijetno je na kmetih. Vse zeleno, lepo gorko, živo, čudno lepo. Teta Marička je vedela za vsako žeganje, za vsako večjo faro, za vsak shod in semenj. Hodili sta po hišah od vrat do vrat in igrali. Teta je navadno pela „Otok Bleški“ in tudi tu je videla Zalka, da so se ljudje smejali. Kadar sta stali ob kakem pokopališču poleg cerkve, je znala teta čudo-

vito ganiti srca mimoidočih. Stala je sključena, gledala v tla in nikogar pogledala in tudi njo je učila, naj se obnaša tako. Zalka se je spomnila, da je videla nekoč v velikem izložnem oknu neko sliko, ki je predstavljala slepo starko-beračico z vnukinjo. Ravnotako se ji je zdela teta Marička, kadar je tako stala.

Naleteli sta na neusmiljene ljudi, ki so se jezili nad njima. Spominjala se je gospodarja, ki je kričal:

„Kdo bo poslušal to škripanje, poberi se mi!“ Zalki je bilo težko, da bi se bila zjokala, a teta se ni brigala nič za take besede.

Ded Balent je poleti odšel za dolgo časa na kmete in se je vrnil včasih tako bogat nazaj, da so jedli v nedeljo meso in so plačali stanovanje. Tako so tekla leta, kar je pomnila. Poleti na kmetih ob cestah, ob cerkvah, ob gostilnah, po vaseh od vrat do vrat, na zimo pa po mestu od gostilne do gostilne, po vežah in hišah. In ničesar ni bilo, kar bi izpremenilo to enakomerno življenje. Isto stanovanje je ostalo zmiraj, ista nepopravljena peč, razbijanje črevljarjev na eni, drdranje krojaškega stroja na drugi strani in vsak dan vpitje otrok in babji prepir.

Včasih je k njim prihajal stric Bolka. Bil je že zelo star in roke so se mu tresle; kadar je pil kavo, je vselej polovico razlil. Tudi on je bil muzikant. Bil je nekoč v vojski. Imel je lajno, staro in razbito, da že polovica glasov ni bila več pri pravem tonu. Kadar je zavrtel, se je držal resno in važno, gledal zamišljeno v podobo, ki je bila vdelana na vrhu lajne in je kazala neki obraz, kolikor se je še dalo spoznati, kajti davno je bila že zamazana, izprana in odrgnjena. Starec kot da ni slišal čudnih disonanc, ki so prihajale iz njegove lajne. Vrtil je svojo vinto naprej in naprej in pogosto hvalil svojo „muziko“.

„Take ne dobiš več“, je pripovedoval; „bila je draga, ko sem jo kupil. Zdaj so po ceni, a ne delajo več tako dobrih kot takrat. Take ne slišiš kmalu, ima srebrne piščali.“

Z dedom Balentom sta bila zelo prijatelja. Kadar je prišel stric Bolka, je bil ded Balent ves vesel. Celo vina je kupil. Stric Bolka je bil daleč po svetu z lajno in je pripovedoval, kod je hodil. Vselej je pravil o vojski, in ded Balent se ni naveličal poslušati. Nekoč je imel ded Bolka psa, ki mu je vozil lajno; pes mu je poginil, in stric Bolka ga ni mogel pozabiti, vedno se ga je spominjal.

Vselej so tudi skupaj igrali. Lajna strica Bolka je igrala samo par pesmi, ki se jih je moglo še spoznati, kajti nekatere piščali so pele napačno, druge so pa že zdavnaj izgubile svoje glasove. „Radetzky marscha“ ni bilo več razločiti, a stric Bolka ga je igral neprestano, zdel se mu je neskončno lep. V pesmi so bile cele vrzeli, ko ni zapela nobena piščal in se je slišal samo takt basa, vse drugo pa si je menda stric Bolka mislil zraven. Kadar so igrali, je začel vselej stric Bolka z lajno, in drugi so poprijeli. Teta Marička je hitro vjela glas, in ded Balent je pritegnil z mehonom, pritiskil svoj „ntara“ — in vjemalo se je. Vse je bilo staro; harmonika, lajna, kitara in ljudje, ki so igrali in zato se je menda vjemalo. Otroci so vselej vpili pred vratmi, kadar je igral stric Bolka, kot da se norčujejo iz njegove lajne, in so kričali, da napačne piščali ne morejo prav peti, prave pa nečejo. Zalka je morala vselej igrati zraven, a nikdar ji ni šlo. Stric Bolka je imel v lajni same čudne, neznane pesmi, in kar ni mogla vbirati na tamburico. Teta je vdarjala na kitaro in ji kimala, naj prime više ali niže — pa nikakor ni šlo.

„Ti nisi za nobeno rabo“, jo je zmerjala, ko so nehali in Zalka ni mogla do konca vjeti pesmi: kakor je udarila, ni soglašalo. „Ne znaš drugega kot tisto tamburo, pa se ne prilega. Pa bi se že, pa ne znaš nič“, se je jezila teta Marička . . . Ko so končali je stric Bolka vselej pohvalil svojo lajno, češ:

„Še ima glas, kako ti to doni!“

In ded Balent je prikimal in s tem potrdil, da govori stric Bolka prav in potem je pohvalil še svojo harmoniko:

„Veš“, je dejal, „ji ne dobiš para. Saj slišim nove, pa ga kar nima glasu. Saj dan-

danes dela vse fabrika, pa zanič. Včasih je harmonika kaj stala, je pa tudi zapela, in še zdaj se ne ustraši nobene. Že marsikako svatbo je spremila, pa jih bo še. Staro je le staro, jaz na novo nič ne dam.“

„Jaz tudi ne“, je pritrdil stric Bolka. In tako sta se pogovarjala moža in kadila tobak, teta Marička pa jima je kuhala kavo.

Tisto leto je bila zima huda. Ded Balent se ni ganil od peči, dasi ni bila zakurjena. Zaslužil je bil jeseni in je hotel živeti ob tistem. Tožil je, da že dobro ne vidi, da so noge slabe, da mu sapa ne pusti hoditi, sploh, da je pri kraju, da se boji smrti in da se mu zdi, da ga stisne takoj, če bi stopil v tisti mraz zunaj. Zalka je hodila s teto Maričko sama po gostilnah. A teta Marička se je razvezila nekoč, ko sta prišli domov in ji je zanohtalo, da je kar trepetala od mraza:

„Nič ne boš ležal“, je zavpila nad dedom Balentom, „jaz se ne bom sama mučila, da bi ti sedel doma . . .“

Ded Balent se je grel pri mrzli peči in je bil že malo zadremal. Nevoljen je rekel:

„Kaj boš? Jaz ne morem. Saj ne vidim. Vse leta, vragvedikaj, po mestu, pa naj grem, da me povozijo.“

„Pa pojdi z dekletom“, je rekla teta.

„Bom pa šel, ko me podiš“, je rekel nejevoljno ded, „samo da boš tiho . . .“ In res sta šla drugi dan.

In igrala sta spet po gostilnah. V neki gostilni sta videla strica Bolka. Starec je vrtil svojo lajno, in otroci, ki so šli iz šole, so ga obdajali in se mu smejali in letali okoli njega; on pa je stal resno in poslušal glasove pesmi in slišal tudi tiste glasove, ki jih ni bilo več čuti iz lajne, a on jih je vendar slišal. Otroci so se kepali in metali okoli njega, in on se jim je smejal. Zalki pa se je zdelo, da se hudobneži norčujejo iz njegove godbe. Prijetno ji je bilo hoditi z dedom, bolj kot s teto, a brez kitare se ni tamburica vjemala s harmoniko, in zvečer se je ded Balent skregal z Maričko in po dolgem prepiru sta določila, da pojde en dan s teto, drugi dan z Zalko. In to je ostalo.

Zima je bila huda, vedno hujša, in nekega dne je umrl krojač, ki je stanoval poleg. Prišli so in so ga pokopali. Sam ded Balent je šel za pogrebom, pa še on se je s poti vrnil. Kar pretreslo ga je.

„Glejte“, je dejal, „dve leti je bil mlajši od mene, kakor je pravil, pa ga je kar stisnilo, Bog mu daj dobro.“ In ni mu šlo iz glave, da je krojač umrl, in da ne sliši več tistega dolgočasnega drdranja iz sosednje sobe. Nabili so na vrata, da se oddá soba v tej hiši. Prišli so pogledat ljudje in nihče ni hotel vzeti. Smrdelo je po sobi, slaba postelja je stala v kotu in poleg nje šivalni stroj najstarejše oblike. Soba je bila kot klet in majhna in temna. Prišli so zidarji, zamazali so špranje, popravili pod, prebelili vse in pometali stare slike, posteljo in stroj iz sobe. Prišli so zopet ljudje gledat, vsakega je spremila črevljarjeva žena in dokazovala, da je boljše na prostem kot v teh kletih. In res ni nihče vzel.

Tisti dan pa je prišel k muzikantom stric Bolka. Nenadoma je prilezel, ker sicer je prišel dopoldne ob določenih dneh. Tresla se je roka starcu in v rokah je nosil nekaj deščic in par piščali. Prijokal je v „sobo“, in se onemogel sesedel na posteljo.

„Kaj pa ti je?“ je vprašal preplašeno ded Balent, ko mu je padlo v glavo, da je prišel že drugi starec-znanec sem umret, in da je tretji na vrsti on.

„Vrgel me je na cesto, brezbožnež!“ je tarnal stric Bolka in s tresočimi rokami kazal deščice, še mokre in polzdrobljene piščali.

„Kdo?“

„I, naš mladi. Pijan je bil pa pravi: Ne godite mi zmiraj, ne more otrok spat. Kaj ne bo spal, odgovorim, pravim, saj še lažje zaspi, sem dejal. Pa ne maram, pravi on. E, pravim, bogve kako bo še, saj vem, da sem ti na poti. Kar se razjezi, pa mi vrže lajno na cesto, za njo pa še mene, nesrečnež, da bi ga Bog ne potipal z močno roko...“ Stric Bolka je zajokal in gledal neprestano ostanke svoje ljubljene lajne.

„Kam naj grem v tej zimi? Kar k tebi sem prišel.“

„Bo že“, je rekel stric Balent, ki je bil tako ginjen, da niti govoriti ni mogel, ker je zelo ljubil deda Bolka; teta Marička pa je začela res jokati naglas.

„Saj bom takoj skuhala kavo“, je tolažila strica Bolka.

In medtem sta se ded Balent in stric Bolka zmenila, da vzemó v najem črevljarjevo sobo, ki že tako ali tako pripada k temu stanovanju, stric Bolka se je potolažil, spravil na polico zadnje ostanke svoje lajne, obrisal si iz oči zadnje solze, in sta začela z dedom Balentom računati, če zmorejo vsi skupaj še ono sobo, in ko se je pokazalo, da pojde vse dobro, če bo šlo vse v redu, sta začela premišljati, kako bi kaznovala mladega gospodarja, ki je vrgel strica Bolka na cesto in mu razsul lajno. Nove lajne stric Bolka ni hotel vzeti, hotel je svojo staro, a te ni bilo... Sklenila sta mladega tožiti in pri kavi se je stric Bolka že malo posmejal.

Pa nikoli ne pride ena nesreča sama. Stric Bolka je ostal pri njih in zmiraj prosil: Igrajte kaj, zaigrali bi kaj... Črevljarjevega pomagača pa je to motilo in kar ni mogel delati. Priletela je črevljarjeva žena na vrata in vpila:

„Kaj pa vedno cvilite in cvilite na svoje piščali, stare, razbite, da mi ničesar ne storé! Vi lahko, ko lenuharite, a mi moramo delati.“

Teta Marička se je razjezila, ded Balent pa je povetil spodnje ustnice, kakor vselej kadar je bil jezen. Stric Bolka pa je molčal in zaničevalno pogledal na črevljarico pri vratih.

„Kar hočemo mi, kaj tebi mar“, je rekla teta Marička, ki ni hotela, da bi mislil stric Bolka, da so komu v strahu.

„Kajpak, kar hočete“, je vpila jezična baba pri vratih. „Bomo šli k hišnemu gospodarju pritožiti se, pa boste šli, kamor boste hoteli, tam pa delajte, kar hočete, pri nas pa ne. Mi imamo delo in hočemo mir.“

„Mi smo v svojem stanovanju in plačamo sami“, je rekla teta Marička.

„Kaj boste plačali, berači“, je vpila vmes črevljarjeva žena.

„Kaj boš“, se je razjezil ded Balent, „kdo pa tebe kaj prosi, baba grda?“

„Že ste prosili že, pa še boste; pogledj, kako še govoré ti pritepenci beraški...“

„Ti nisi tu nič plačala, pa nič nimaš govoriti“, je rekla Marička.

„Pa ti nas ne boš tu motila in mojih ljudi od dela odvracala s tistim cviljenjem. Smo že siti; če ne, boste pa šli.“

„Zaradi tebe že ne“, je rekel počasi in mirno ded Balent.

„Boste že videli“, je zapretila črevljarica in jezno zaloputnila vrata.

„Kaj se bo jezila baba, ko nima nič zapovedovati“, je rekel ded Balent, pljunil od jeze po tleh in se stisnil k ječi.

„Res je, kaj se bo hodila pričkat?“ je pritrdil stric Bolka, teta Marička pa je vpila svoje, da bi soseda slišala skozi steno, kako so muzikantje razžaljeni. In vkljub temu so čez nekaj časa zopet godli: ded Balent na harmoniko, teta Marička na kitaro in Zalka na tamburico. Stric Bolka pa si je otiral solze iz starih oči in nazadnje vzdihnil:

„Ne smem se spomniti svoje lajne; nehote me zalijejo solze.“

Črez nekaj dni pa se je zopet izpremenilo. Pozabili so z vrat odtrgati papir, da je tu stanovanje prazno, in prišel je mlad človek, slabo oblečen in vprašal za stanovanje...

Ded Balent je sedel pri peči in zagodrnjal:

„Kaj če?“

Teta Marička je merila tujca od nog do glave in rekla:

„Stanovanja išče gospod.“

Zalka je pogledala izza vrat in se skrila v sobo.

„Pa ga vzemi“, je svetoval stric Bolka, „se bomo pa mi malo stisnili. Saj jaz tako nisem mnogo na oni strani. Dobro je, če kaj več dobite.“

Mladi človek je medtem gledal ono sobo in pri vratih je vpila črevljarjeva žena:

„Saj ni tu stanovanja; saj je že oddano.“

Teta Marička pa je kazala slabo stanovanje in rekla, da bodo izboljšali, da pridejo

boljše stvari v sobo, da se zakuri in da je soba gorka in sploh tako, kot govoré gospodinje o svojih sobah, naj so že dobre ali slabe.

„Pa ga vzemi“, je dejal ded Balent, „če bo kaj prida plačal.“

„Revež je“, je rekla teta Marička.

„Daj mu strehe, daj“, je poprosil stric Bolka.

„Mi lahko shajamo s tem prostorom“, je rekla teta Marička.

In ostalo je pri tem. Popoldne je bil tujec v sobi in plačal je naprej in vsi so bili zadovoljni; teta Marička pa je pobrala vse lepše stvari: table, prtove, podobe, in vse prenesla v drugo sobo...

Zvečer je že teta Marička potihoma povedala muzikantom, da je mladi gospod tudi muzikant, kajti na mizi so bile gosli in note so ležale zraven. Vsi so bili veseli.

„Ne bo napačen človek“, je menil ded Balent.

„Godec je — pa berač“, je rekel stric Bolka. In ko se je storil večer, je tujec zaigral. Krasno so pele gosli... Ded Balent je samo kimal z glavo in rekel: Ta pa ta... Stric Bolka se je solzil, in teta Marička je tiho kuhala kavo in se držala na smeh. Zalka je sedela na pručici in zamišljeno poslušala zvoke, ki so prihajali iz druge sobe. Tudi črevljarji so prenehali z nabijanem in dolgo časa se ni slišalo drugega kot otožni glasovi, ki so čudno doneli v ozki sobi in se izgubljali kdovekam, dokler ni zavpila nadpomagači črevljarjeva žena in jih podila na delo ter zmerjala muzikante in njih neumnosti, češ: zdaj je prišel še eden za nameček, kot da jih ni bilo že prej zadosti... Dolgo je igral; nazadnje se je slišalo, kako je trdo položil gosli na mizo, in vse je ostalo tiho. Samo Zalki se je zdelo, da še vedno sliši tiste otožne glasove, ki tako nemirno, hrepeneče doné po sobi in se gube bogvekam.

Muzikantje so dolgo časa molčali. Vsi so bili ginjeni.

„Ta pa zna, kdo bi si mislil, da pride ravno tak med nas“, je prekinil molk ded Balent.

„Dobro igra“, je pritrdil stric Bolka.

„Še vkup bomo zaigrali“, je rekla teta Marička. „Kot nalašč je k nam zašel.“

To je vzbudilo Zalko iz njenih misli. Spomnila se je nečesa. Poleti ste bili s teto Maričko na kmetih. Igrali sta po vasi in v gostilni. Zvečer sta sedeli na pragu gostilne in še vedno igrali. Prišel je k njima fant z orglicami in je igral na usta, kar ste oni igrali. Gledal je njo, kako je igrala na tamburico in jo spremljal vedno z očmi.

„Kako to delaš, punca?“ jo je vprašal, ko sta končali; „jaz bi se rad naučil.“

„Pa se uči“, je rekla Zalka.

„To ni težko“, je začela tačas teta Marička, „to je otročarija, tamburica. Pa tudi lepega glasu nima in naša ne zna dobro igrati. Kitara je težja, pa tudi lepša. To ni nič.“

Fanta pa je zanimala samo tamburica. Položil je krajcar Zalki v roko in rekel:

„Še eno sama zaigraj!“

Ona mu je tako rada zaigrala; rajši bi bila zastonj zaigrala kot za krajcar, dala bi bila krajcar nazaj, pa si ni upala, ker se je bala tete. Teta je vzela krajcar in rekla:

„Pa mu zaigraj, no.“

In ona je zaigrala, on je stal pred njo in kot da se je hotel ta večer naučiti na tamburico, je gledal neprestano, kako ona premiče prste više in niže.

Nazadnje je zaigral zopet na orglice in odšel po vasi.

Zvečer sta igrali v gostilni in on je bil tam; plesali so. Zalka ga je včasih pogledala, kako veselo je plesal. Ko sta prenehali, je prišel k njeni mizi, vzela njeno tamburico in poskušal na njej zaigrati pesem. Takoj mu je malo šlo, dekleta pa so gledale in se mu smejale... On jim je zaigral na orglice in plesali so zopet dalje. Teta Marička pa je bila trudna in zaspana in je silila spat. Odšli sta. Ona se je ozrla še enkrat po njem. Igral je na usta in plesal z dekleti in ni se ozrl, ko je ona odhajala...

Danes se je Zalka spomnila nanj. Bil je ravno tak kot ta, ki je prišel opoldne na stanovanje. Bil je zagorelega obraza, črnih oči, kodrastih las, ki so segali daleč naprej

na čelo, gostih, črnih brk pod nosom, vse je bilo tako...

„Zdaj dajmo pa mi“, je rekla teta Marička, ko je prenehal, „bo vsaj vedel, pri kakih ljudeh je.“

„Pa dajte, no“, je silil stric Bolka.

„Ne vem, če bi“, je ugovarjal ded Balent, kot da ga je sram. „Mi ne znamo tako...“

„Kaj bi ne“, je rekla teta Marička, „mi znamo po starem, on pa po novem, po našem je naše lepo, po njegovem pa njegovo. Vsak je svojega vreden.“

„Pa začni, Zalka, tisto hrvaško“, je rekel ded Balent, „tista je še najbolj za tamburico.“

In Zalka je začela, tiho, počasi, nežno — teta Marička je udarila na kitaro in ded Balent je pritegnil s harmoniko. Končali so po navadi, da je ded pritegnil še parkrat kot za nameček in da je teta udarila s palcem na vseh pet strun.

„Le nehajmo“, je rekel ded Balent, „znamenje smo že dali, več pa treba ni.“ In bilo je vse tiho, samo nabijanje črevljarskih kladiv se je slišalo skozi steno. Drugi dan je prišel tujec že v „sobo“ in teta Marička je rekla vsem:

„To je gospod Joško. Pravi, da smo dobro igrali.“

Ded Balent se je prijazno smejal in rekel:

„Tako je, no, po starem znamo. Kruh služimo.“ Stric Bolka pa je začel praviti o starih časih, kakor vselej.

Gospod Joško se je oziral po sebi in teta Marička je neprestano govorila:

„Tako imamo, kar tako, navadno...“

Zalka je sedela na pručici in bilo jo je sram, da je tako grdo po „sobi“. Zdajpa zdaj je Joško pogledal nanjo in ona ni vedela, kam bi pogledala.

„Vi igrate tamburico“, ji je rekel, kot da ne poslušata pripovedovanja strica Bolka. Premeril je Zalko z ostrimi očmi.

„Da“, je rekla boječe.

„Krasno igrate.“

Teta Marička se je nasmehnila.

„Ni posebnosti“, je rekla — in Zalko je bilo sram. „Nikdar se ni mogla naučiti... Mi smo bili vsi pevci, cela rodovina; njena



RUSKA PROCESIJA.



I. I. REPIN.

mati, ah, kakšna pevka je bila, in njen oče je igral kot vi; najboljši igravec, virtuoz, je bil. Ta pa ne...

„E, kaj boš, že igra, že“, je pohvalil Zalko ded Balent.

„O, dobro igra gospodična“, se je potegnili Joško.

„Prav dobro, kar je res, je res“, je pritrdil stric Bolka.

Teta Marička je molčala. Ker pa ni hotela nikdar, da bi imeli drugi prav, je začela: „Eh, ko sem bila jaz v teh letih, veste, sem bila prva pevka. Sem pela na koru. To je kar donelo, ne da bi se bahala, lahko druge vprašate, vsi pravijo, da take pevke še ni bilo. Saj bi se jih še zdaj ne ustrašila za alt. Seveda človek se stara. Igram še vedno, to še...“ Joško tudi nje ni poslušal. Gledal je na Zalko in ona ga je včasih pogledala skrivaj; sram jo je bilo, da bi se bila zjokala.

„Bomo pa včasih skupaj igrali“, je rekel.

„Da“, je pritrdila Zalka.

„Jaz sem že rekla, da bomo“, je posegla vmes teta Marička, „pa so rekli drugi, da bi gospod ne hotel, češ, da se ne vjema.“

„Ne, z gospodično skupaj, mislim, če dovolite“, je popravil Joško.

Teti se je pokadilo.

„Zakaj ne, se bo vsaj kaj naučila“, je rekel ded Balent, „dobro je, kar človek zna, ko si je treba služiti kruha.“

„Jaz ne vem, če bo kaj znala“, je rekla teta in odšla v kuhinjo, Joško pa je odšel v svojo sobo.

Tako so se spoznali. Zvedeli so, da igra Joško pri godbi, da se živi samo od muzike; teta je zvedela, da je sam, brez staršev, da mu je šlo za življenje, da težko izhaja, sploh, da je berač, kot drugi muzikantje.

„Kot sem rekel“, je dejal stric Bolka, „godec je — pa berač.“

„Preveč nas je“, je dejal ded Balent, dandanes je težko živeti.“

Zima je bila huda in s pečjo so bile težave. Muzikantje so hodili okoli po krčmah in si služili kruha. Podnevi, kadar je bil Joško doma, je igrala Zalka ž njim. Krasno sta igrala. Celo teta Marička je pohvalila:

„Glej ga otroka“, je rekla, „saj se je še nekaj zbrihtala. Kako ji gre! Saj pravim...“ Pa ni nič rekla dalje.

„Dobro ubira“, je kimal ded Balent pri peči.

„Je dekle, veš, je“, je pritrdil stric Bolka. In vsi so poslušali, kako igrata, kako ubira Zalka in kako on spremlja na gosli, lepo, nežno, da človeka gane...

Tako je šla zima. Včasih je sam igral v „sobi“. Zalka je sedela na pručici in poslušala. Tako rada je igrala ž njim, ker je tako dober do nje, beračice, tako lepo ji vse pokaže, kdaj treba nalahko, s srcem, kdaj močnejše, jezno... Spomnila se je vselej, kako je prvi večer mislila na tistega kmetiškega fanta z orglicami, in kako je Joško še lepši. Ima še bolj kodraste, cigansko-črne lase, lepo napete ustnice, ker zna igrati tudi na klarinet, ima lepše brke, tako drobne, bele roke, majhen, črnkast obraz s črnimi očmi, in ni mogla pozabiti, da je rekla nekoč teta Marička:

„Ravno tak je bil Zalkin oče. Igral je in igral pa pil, nesrečnež! Ravno tak... Saj je tudi ta, kot bi bil ciganskega rodu...“

Tako je prešla zima. Črevljarjeva žena je zapodila starejšega pomagača iz službe, češ, da nič ne dela in samo posluša. Vpila je celo jutro, ko je odhajal in mu zmetala njegove reči skozi vrata na dvorišče. Črez dva dni pa je prišel nov pomagač. Ta se ni brigal za muziko, kadil je neprestano cigarete in nabijal vselej na vso moč s kladivom, kadar je slišal igranje...

In prišla je tista čudna pomlad, lepa in mlada. Zunaj je bilo topleje kot v hiši. Ded Balent je zapustil peč, nesel stol na dvorišče in se tam grel ob solncu, ki je okoli pol dneva poslalo nekaj žarkov v tisto pusto zidovje. Stric Bolka je opešal pozimi in revež je komaj še dihal, kadar je prišel na sveži zrak. Sedela sta z dedom Balentom in govorila o starih časih.

Popoldne je vselej igrala Zalka z Joškom in teta Marička je poslušala pri vratih. Mrzlo je bilo v „sobi“, da so se obema tresle roke, a vendar sta igrala. Včasih sta pela. Zalka

je pela z nežnim, slabotnim glaskom, a on s tenorjem, in teta Marička je vedno hotela pomagati z altom. Vselej, ko sta pela, je prišla v sobo:

„Saj ne zna, veste, jaz sama ne vem, da ni za nobeno rabo to dekle. Njena mati taka pevkica, jaz tudi, ta pa nič.“

„Saj poje lepo“, jo je zagovarjal Joško.

„Eh, kaj bo to, saj ni nobenega glasu. Kak glas je to? Saj se komaj sliši. To je treba tako, da zadoni . . . Kar odmevalo je po cerkvi, ko sem . . .“

In začela je peti s starim altom.

„Le pustite, bova sama“, je rekel Joško, in teta Marička je odšla in bila je užaljena.

„E, vaju še oba uženem, kakor sem stara“, je godrnjala; „kaj bi se držala, kaj so to kaki glasovi?“ — In cel čas je skimavala z glavo . . .

Onadva pa se nista menila za teto in sta pela dalje. Kako lepo je znal . . . Visoko je pel in prepel celo melodijo Zalki, potem pa preigral na gosli, in potem je pela ona, on pa je spremljal in pel sam zraven, tiho, nežno z občutkom . . . Tako lepi so bili taki večeri, in on ji je obljuboval, da bo prišla k gledišču, da bo tam pela, da bo vse on opravil. In Zalka se je v mislih veselila na tiste dni.

Ko so postali večeri topleji, so sedeli vsi pred hišo na dvorišču, če niso igrali kje po ulicah. Teta Marička je kuhala kavo, ded Balent in stric Bolka sta se pogovarjala o starih časih, Zalka pa je sedela z Joškom. Bil je vselej čudno zamišljen in govoril nerazumljivo. Pripovedoval ji je, da je zložil pesem, da jo bosta pela in da jo dá v tisk, da dobi za to denar in takrat da bo vesel dan za vse, da bo vse on plačal, teta Marička pa jim bo skuhala vse najboljše. Pripovedoval ji je od tujih mest, kjer je godel, pripovedoval je, kako je tam vse lepo, veliko, vse drugače, in vedno je ponavljal, da bo šel nazaj. Zalko je vselej čudno zbolelo v srcu, kadar je rekel, da bo šel nazaj. Ni si mogla misliti, da bi ne bilo več njega v oni sobici in zazdelo se ji je, da bi ji bilo brezkončno dolgočas in da bi ga povsod iskala, ko bi odšel. Vselej je rekel:

„Da, da, treba bo iti nazaj, tu ni življenja za nas“, in nekaj otožnega je bilo v teh besedah in na obrazu se mu je brala žalost.

„Saj se vam ne mudi“, je rekla Zalka „poleti je tu prijetno, tako lepo, bomo šli na kmete, tam je kot v nebesih.“

On pa je molčal in tiho zmignil z ramami.

Vselej so tudi črevljarski pomagači počivali zvečer, dokler je bil mrak. Novi črevljarjev pomagač je vselej prišel prav blizu k stolu, če sta sedela tam Zalka in Joško. Žvižgal si je pesem in kadil cigareto. Imel je umazan predpasnik in raztrgane šlape na nogah. Smejal se je neprestano in ju gledal in kimal z glavo. Navadno se je postavil nekaj korakov prednja, razkoračil se in delal obraze z glavo in rokami . . . Joška je vselej ujezil, da je odšel v sobo ali pa vun na izprehod, Zalka je obsedela sama in pomagač se je smejal, pokal z rokami, metal šlape po zraku in vpil:

„Pa sem ga odgnal . . .“ In letal je po dvorišču in zopet prišel bliže, dokler ni tudi ona odšla v hišo. Zalki je bilo hudo, da bi se zjokala; strašno hudoben se ji je zdel ta pomagač.

Nekoč je prišel prijatelj obiskat Joška. Bil je lep, mlad in lase je imel lepo počesane.

Joško mu je pokazal Zalko in prijatelj jo je tako čudno pogledal in potem sta govorila v drugem jeziku, da ni razumela.

Prijatelj se je Zalki smejal, tudi on je bil muzikant; igral je pri godbi na boben in Zalki se je zdel tak, kakor je videla nekoč nekega mladega človeka, o katerem je rekla teta, da je „navihan tič“. Odšla sta kmalu in Zalka si je mislila, kako bi bilo lepo, če bi ostal Joško zmiraj tu in bi prijatelji prihajali k njem . . .

Zvečer pa je prišel Joško ves čuden domov.

„Zalka, jaz grem“, je rekel. Zalka se je ustrašila in zajokala, da sama ni vedela, zakaj.

„Zakaj pa greste?“ je vprašala.

„Za kruhom. Grem k neki godbi igrat na neko letovišče.“ In pospravljaj je svoje reči v kovčeg, note, papirje, obleko, krtače,

vse skupaj. Ko je hotel spraviti še gosli, je rekel:

„Daj, Zalka, bova še enkrat zaigrala za slovo.“ Zalka je še jokala in se ni mogla utolažiti. Šla je po tamburico.

„Da bo šel?“ je vprašal ded Balent.

„Saj pravim: godec je — pa berač; s trebuhom za kruhom“, je rekel stric Bolka. Teta Marička pa je kuhala kavo in nekaj godrnjala . . .

Zalka je sedla na stol in on se je naslonil zadaj kot vselej. In sta zaigrala . . . Zadnjikrat . . .

Zadnjikrat! Zalki so lile solze na tamburico in nič ni videla, ker so bile oči zalite od solz. In je igral zopet tako lepo, ona pa se je motila in nazadnje odložila tamburico naslonila se na mizo in naglas zajokala. On je pa igral dalje . . .

Ko je končal, jo je prijel za glavo in rekel:

„Ne jokaj, Zalka. Iti moramo, to je usoda.“ — Ona pa se ni mogla utolažiti:

„Saj ni nič“, je ihtela, „samo hudo mi je, da greste, ko sva bila prijatelja, zdaj bom pa tako sama.“

„Pojdimo vun“, je rekel Joško.

Šla sta vun na klop. Zalka si je brisala solze. Sedel je zraven nje na stol in pravil, kako daleč gre, daleč na letovišče, in da se morda na zimo vrne, če ne pojde v kako drugo mesto. Ona je samo poslušala in molčala. Ni vedela kaj bi rekla. Oklenila bi se ga, prosila, naj ostane, pa bi jo pahnil od sebe — kaj hoče ž njo. Hotel ji je pomagati, obljuboval je, zdaj pa gre — in vse, kar je sanjala, je zdaj nič. In spet so jo oblile solze.

Črevljarjev pomagač pa se je ustavil pred njo in jo oponašal.

Joško se je ujezil in vstal:

„Kaj hočete?“ je zavpil nad pomagačem.

„Pomagam jokati“, je rekel in se smejal. Zalki je bilo hudo in zajokala je še huje. Pomagač jo je zopet oponašal.

„Poberite se“, je rekel Joško srdito.

„Kajpak, ti se poberi“, je rekel pomagač in vrgel z nogo šlapo v Joška . . .

Zalka je ostala in odšla v „sobo“ in Joško za njo. Teta Marička je danes za slovo naredila vsem kavo. Pili so skupaj in govorili z Joškom, samo Zalka ni mogla nič.

Jok jo je silil, pa se je bala tete . . .

Zjutraj je Joško odšel.

„Ali ti je plačal?“ je vprašal ded Balent teto Maričko.

„Ne vse; je rekel, da bo poslal.“ Ded je nekaj zamrmral.

„Tak je svet. Berač pri beraču“, je rekel stric Bolka.

Zalka pa je jokala na pručici.

„Saj bo poslal“, je rekla; zdel se ji je Joško najboljši, najpoštenjši človek na svetu in ni si mogla misliti, da bi on koga ogo-ljuval.

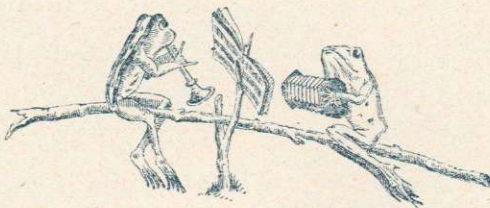
„Kaj pa ti jokaš?“ je vprašala teta Marička.

„E, pusti jo, naj joka“, je rekel ded Balent. In Zalka je jokala dalje.

Oba starca sta molčala. Po „sobi“ se je slišalo le Zalkino ihtenje in nabijanje kladiv iz druge sobe je odmevalo, vmes pa se je čulo zvižganje pomagačev.

Stric Bolka se je zopet naselil v sosednji sobi . . .

In tako je šlo dalje življenje muzikantov.



IVAN LAH:

GOSPOD RAVBAR.

PESEM.

(DALJE.)

III.

Snubači.



og odmeva po Podgradu,
goste svoje k sebi vabi
stari gospodar Milane
na obed in gostovanje.
Tekajo po gradu paži
in naznanjajo povelja.
Se vzbudé ob mizah hlapci:
pesem v prsih je zastala,
ko so skoraj pozabili,
da vtešili niso glada,
ko so žejo si gasili.

Dvigne se gospod Sebasta,
ki pod lipo je košato
še imel besedo zadnjo.
In za njim Jošt Turen vstane,
zadnjo kupo je izpraznil
in potem se je potopil
v vina polno modrovanje.
In na zadnje Janko Kisel
vzpne ob mizi se junače,
bil junak se je zamislil
v dni bodočih sladke sanje.
Si nadenejo junaki
dragocena oblačila,
ki so s konj jim osedlanih
jih prinesli zvesti paži.
Dolgi meč ob strani svoji
spet veselo vsak pripaše
in na prsi sklep bliščeči,
bel ovratnik okrog vrata,
da se vse je zableščalo,
ko je šel gospod Sebasta,
ko je stopal vitki Turen,
in za njima Janko Kisel.

In z lahkotnimi koraki
pohité junaki trije
v grad, ponosno ropotaje

z bliskajočimi se meči.
Ej, kako se Turen baha:
no iz oken skritih grada
mladih ni oči zvedavih...
In kako brez vsega straha
si odkril je glavo sivo
plešasti gospod Sebasta,
da si kodre osivele
za ovratnikom popravi.
Janko Kisel, duša plaha,
ki boji oči se strele
bolj kot strele od junaka,
ko se bíje boj krvavi,
danes ni se treba bati,
da puščica te zadene,
ki oči bi jo poslale
od nebeškega plamena,
da ti srce hrabro vname.

Stopajo junaki trije
po stopnicah trdih grada,
kamor gospodar jih vabi
na obed in gostovanje.
Njim nasproti se prismeje
vedno resni gospod Ravbar
in molče junakom svojim
bratovsko roko podaja.
Kaj bi hotel govoriti,
ko so tiho vsi molčali,
ko najlepša je ljubezen,
kadar v srca dnu ostane...
Ali Turen, moj junače,
da ne moreš ti molčati,
kadar se napiješ vina
iz opojne sladke čaše!

„Kaka sreča tebe čaka“,
Ravbarju dé gospodarju:
„sreča in veselje kako
vsa bodoča tvoja leta,
naš preljubi gospod Ravbar!
Najsrečnejši si pod solncem,

kar jih božja zemlja hrani.
 Ko po Turškem bíteš boje,
 pridobivaš slavne zmage,
 ko po cestah belih hodiš,
 sreča tebe ne ostavi.
 Sreča tebi v dar je dala,
 česar nam ne more dati,
 ali pa nam dati noče,
 da dobil si golobico,
 ki ji ni nikjer enake...
 Pa naj rečem še besedo:
 Če imam pobiti vraga,
 tudi jaz po golobico
 pojdem v zemljico hrvaško,
 ker ponosne so Kranjice
 neusmiljene postale.“

Tiho stopa gospod Ravbar
 ne odgovori besede,
 kakor da ni slišal hvale,
 meč ob boku si popravi.
 Sivo brado si pogladil
 je molče gospod Sebasta:
 Lepše bilo je življenje,
 ko so bila leta mlada...
 Janko Kisel sam pri sebi
 razmišlja misli take —
 kar še niso nam prinesli,
 lahko prinesó nam časi.

Goste svoje na divanu
 sprejme gospodar Milane,
 okrog mize jih bogate
 posadi po vrsti pravi:
 si na desno stran Sebasta
 posadi, junaka, znanca,
 a nasproti mesto častno
 gospod Ravbarju odkaže,
 in na pravo Jošta Turna,
 in na levo Janka Kisla,
 kot mu kaže misel prava,
 posadi na mesta važna,
 kot po letih sta junaka,
 kot po delih sta poznana
 gosta mu enako draga,
 da izide vse po šegi,
 da ne krši gostoljubja
 in gradu navade stare.

Govori mu gospod Ravbar:
 „Tisoč sreč naj Bog iz neba
 pošlje ti, naš gospodare,
 in vsa sreča naj napolni
 tvoj domači grad podgrajski.
 Da ti srečno raste polje,
 da bogata bo pšenica,
 da gorica vinorodna
 obrodi ti dobro kapljo,
 da ti srečna je družina,
 da ti sreča dobra dade,
 kar bi bilo ti najdražje,
 da ti váruje pred strelo
 in pred Turkom krvolokom
 tvoj Podgrad, lepoto kraja.
 Kot na sivi skali sokol
 si naselil se, Milane,
 slavnih dedov dedič slavni,
 in junak po svetu znani
 v zidu mirnega Podgrada!
 Da še dolgo v gostoljubje
 vrata bi odprta stala
 gostu trudnemu v počitek
 tebi v večno blagostanje!
 Da še dolgo gospodaril
 v svojo bi in srečo našo,
 dragi gospodar Milane.
 Da bi narodu v obrambo
 bil tvoj grad in za deželo,
 kot je leta bil nekdanja,
 ko je dedov rod poznani
 po Podgradu gospodaril.
 Kakor trdni grad podgrajski
 si junak, gospod Milane,
 trd junak kot skala siva,
 v prsih pa srce ti zlato,
 kot zakladi na Podgradu.
 Naj napolni hišo tvojo
 sreča večja, bolj prijazna,
 kot mogoče je v besedah
 trudnim gostom jo želeti.“

Gospodar ne more vstati
 leta že trpi Milane
 težke, onemogle čase,
 kar je sile sreča zdrava,
 starost pa je leta vzela.
 Bil je strah posavske zemlje

nekdaj gospodar Milane,
 ko je še zahajal v boje
 na obrežje onkraj Save,
 v daljno zemljo sedmograjsko
 in na ogrske planjave
 kralju svojemu na službo.
 In tako zdaj leta mlada
 trda starost mu maščuje.
 Kakor na večer za gore
 vtone solnce v zlati zarji,
 da na širnem se ponebju
 novih zvezd kolo pokaže,
 da mogoče je spoznati
 tudi druge zvezde manjše,
 ko jih ne zasije solnce:
 tako padla je za gore
 njega svetla zvezda slave
 v starih onemoglih časih . . .
 In tako je živel leta
 v gradu gospodar Milane
 starih dni spomine mlade.

Vzradosti srce se starcu,
 dvigne kupo svojo zlato,
 gostom svojim na zdravico
 govori besede take:

„Vsak od vas mi, gostje dragi,
 bodi tisočkrat pozdravljen!
 Kaka pač je sreče dobra
 vas na grad mi pripeljala,
 dobri, ljubljeni junaki!
 Kaka pač je radost zame,
 da mi pride v gostoljubje
 v starih, zapuščenih časih
 neugnana četa mlada.
 Kar stoji že grad podgrajski,
 kar bo stal bodoče čase,
 vedno gostu v gostoljubje
 roko in srce podaja.
 Kar je radost za junaka,
 to je tiha sreča naša,
 ko ga mimo cesta vodi,
 ko iz mirne zemlje kranjske
 gre na Turško v boj krvavi,
 ali kadar v zemljo svojo
 vrača se z junaško zmago.
 Škoda le, da čase zdanje

malo se na vojsko hodi,
 da prihaja gostov malo
 na odročni grad podgrajski . . .
 Prva naj na tvoje zdravje,
 moj preljubi gospod Ravbar,
 kupa ta se vina prazni . . .
 Lepa je dolžnost junaka,
 lepše delo je njegovo,
 če ne išče prazne slave
 za junaška dela svoja.
 Mnogo že si se preboril,
 gospod Ravbar, zvezda slave,
 kras dežele svoje kranjske,
 cvet junakov med junaki!
 Ni mi sreča to najmanjša,
 da ob mizi moji danes
 morem tebe pogostiti
 in ob tebi tvoje druge,
 prve za teboj junake.
 Da bi si boril še zmage
 v zemlji turški mnoga leta,
 da bi si povečal slavo,
 ko boš dom in vero branil,
 to je moja záte želja,
 če je tudi tebi pravo.
 Če pa ne bi bilo pravo,
 če bi se umiril rajši
 in doma zagospodaril
 v mirnih gradih dedov slavnih
 in počil po dnevih slave,
 naj nam sreča dá enakih
 kot si ti, junakov dobrih,
 ki si ti jih v boju zvadil,
 da vmiri po dolgih letih
 vtrujena se zemlja naša,
 da boš mogel v domačiji
 brez skrbi noči prespati,
 mirne dnove preživeti
 po nemirnih težkih časih,
 da boš vžival trude svoje
 ob spominih bojne slave
 v tihem svojem domovanju
 in potomcev svojih gledal
 poznoletne nove nade,
 ko boš speljal v grad domači
 si po volji golobico,
 da pojó na tvojo slavo
 pozni še potomcev časi.“

Dvigne stavec kupo zlato,
dvigne kupo gospod Ravbar,
na zdravice te zahvalo
govori besede take:
„Veselé me danes boji,
jutri pa me mika svatba,
med obojim srce voli,
težko je spoznati pravo.
Pravijo, da v časih takih
starcev modri svet pomaga.“

Govori gospod Milane:
„Meče sučejo naj mladi,
starim je počitka treba.
Slavi služi mlade čase,
starost sebi prigovori,
skrbi za bodoča leta,
srečo vsak si sam ustvari.“

Dvigne čašo gospod Ravbar
brez besede jo izprazne,
dobro vedel je, kaj misli,
dobro vedel je, kaj pravi.

Dalje gospodar napiva
drugu svojemu Sebastu
in v besedah povzneženih
ga z majolko nagovarja:
„Več si storil, kot je treba,
dragi moj junak Sebastu.
Mladec vzel si ščit na rame,
žrebca mladega zajahal,
z nami bil si hrabre boje,
ko smo bili se brez zmage
dolga, trudapolna leta.
Jaz že davno na Podgradu
sem si poiskal pokoja,
ti pa boju star prijatelj
vedno še na vojsko jahaš,
ko ti menda v letih totih
roka težka je postala.
Sreče vstvariti domače
nikdar ni ti bilo mari,
eno skrb le, za deželo,
eno radost le, na boju,
si imel, junak Sebastu.
Boj je bila sreča tvoja.
Tebe, starega junaka,

ni ljubezen premotila,
golobica ni zvabila
v mirne sreče sanje sladke,
ljubša od ljubezni pesmi
bila ti je pesem bojna.
Kot ti voli srce drago,
vošči ti prijatelj stari,
da ti sije sreča mila,
mnoga leta ti podaljšaj,
ž njimi večaj slavo svojo
v čast dežele, veri v brambo
in v vsevečno radost našo.“

Govori gospod Sebastu:
„Tebi dragi gospodare,
pijem kupo na zdravico.
Dolgo si boril se z nami,
ni ti smrt odvzela meča,
a usoda neprijazna
vstavila je slave pota.
Kar dežel ima Posavje,
kar Podonavje globoko,
po vseh gradih slava tvoja
poje se, junak Milane.
Boja treba je deželi,
veri treba je obrambe.
Taka je dolžnost junaka,
da se bje brez prestanka,
dokler ne prinese zmago
ali smrt junaška sreča.
Pa zakaj bi se ne bili,
ko živeti brez opravka
je na svetu dolgočasno
in sramotno za junaka!
Čudno nam usoda voli,
da enako nam ne meri
za enako — da nam trudov,
v časih mladih posejanih,
v starih dnovih ne poplača.
Moja sreča nima doma,
niti ga ni meni dala,
a mi dala je Posavje,
kjer imamo večno svatbo,
večno svatbo, radost večno,
kadar gremo v boj krvavi.
Glej tako, gospod Milane,
je ostal junak Sebastu
po usodi, sreči slepi,

brez domače sreče sladke,
da ljubezen ni zmotila,
golobica ni zvalila
ga v domovja mirne čase.“

Se smeji gospod Milane,
pije vina polno čašo
gostu svojemu na zdravje,
zraven te besede pravi:
„Res je zla usoda bila,
moj Sebasta, duša zlata,
da za leta tvoja mlada
ni priznala ti plačila.“

Vtihne gospodar Milane
žalost mu na srce pada,
ko se spomni časov mladih,
ko se spomni na junaka,
ki po bojih, z njim enakih,
sreče ni dobil enake.

Tiho zre junak Sebasta,
meri vina čašo zlato,
žalost je na dušo padla,
ko je hotel razodeti
drugu staremu v tolažbo
srečo in nesrečo svojo.

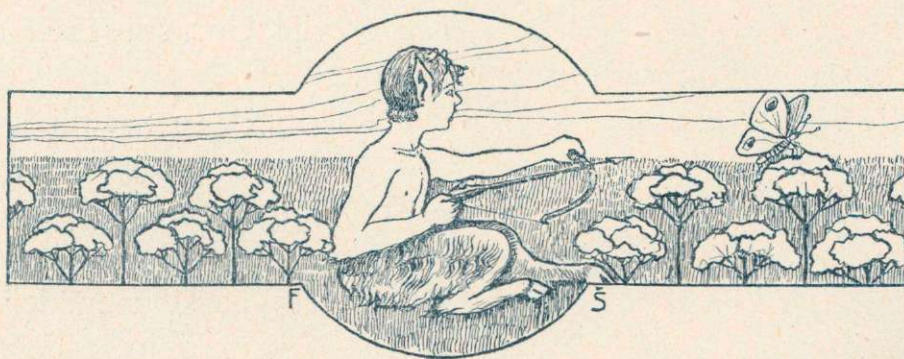
Da se žalost ta premaga,
da veselje spet zavlada,
govori gospod Milane:

„Treba ni besed bogatih,
kadar zbrani dobre volje
se zberó junaki stari,
bliže kot beseda sama
srce s srcem razgovarja.“

Pa napiva Joštu Turnu
in na zdravje Kislu Janku:
„Bog veselo sprimi vaju
znana po deželi naši,
povsod ljubljena junaka.
Sreča bojna, vedno jasna,
naj prinese vama slave,
ko vesela še živita
nepozabna mlada leta.
Skoraj naj prinese sreča,
da težavni boj končata,
da pušica ne zadene
od sovražnika speljana,
a da vaju bi zadela
od pogleda deve mlade,
da ljubezen srca vname,
da napolni sreča dvore.“

Oj, kako oba molčala
sta Jošt Turen, Janko Kisel,
mlada še oba junaka,
na besede čudne take...
Le po čašah sta prijela
in spraznila jih do kaplje.

(DALJE.)



FR. S. FINŽGAR :

POD SVOBODNIM SOLNCEM.

POVEST DAVNIH DEDOV.

IX.

(DALJE.)



ivji barbari, ki so prebivali krog Bizanca po Evropi in po Aziji, so na zimo radi zahajali v carsko mesto. Nekateri so vlekli seboj dragoceno krzno, katero so prodajali, drugi so šli zamenjavat žlahtne kamene za tkanine in steklo, orožje in konjsko opremo. Toda ljudi s takimi nameni ni bilo veliko. Poglavitne množice so tvorili klateži-potepuhi, ljudje brez doma in brez svojcev, ki so živeli od dne do dne, katerim je bil gospod, kdor jim je nasul več jedi in natočil boljše pijače. Bili so to hinavci, zavrtni morilci, pretepači in tatje, godci in glumači — nekateri tudi poštenjaki, pa lenuhi, ki so rajši jedli podarjeni kruh, kakor da bi sami sejali in želi.

Premnoge izmed teh so vlekli zanimivi dogodki in bizantinski cirkus. Bili so to one nemirne nature, ki so nesrečne v redu in pokoju, ki nimajo obstanka na svoji postelji in pri svoji mizi: — vun v svet, brez cilja in brez namena...

Radovan in Iztok sta se ponoči spustila na dobro cesto, ki je vodila od Donave čez Balkan do Bizanca. Spešno sta hodila, da se čimdalje odtegneta taborju, preden jih pogreše.

Proti jutru sta zaslišala konjski galop.

„Za nama gredó“, omeni Iztok

„Sinko, ne boj se! Kdo bi bil tako neumen in tako moder, da bi mu kanila v pamet taka misel: Iztok na poti v Bizanc!“

Topot se je bližal. Radovan je trdil, da se ni bati ničesar, pa jo je vendar pobrisal v gosto grmovje ob cesti in potegnil za seboj Iztoka.

Dolgo nista sedela v skrivališču, ko pridrvi mimo konjica.

„Tunjuš!“ sikne Radovan.

„Tunjuš!“ ponovi Iztok.

Huni se niso ozrli ne na levo ne na desno, kot privezani so sedeli na konjih. Nekateri so se naslanjali z glavami na konjske vratove in dremali, kljub temu da so jezdili silno hitro.

Radovan je dvignil pest, ko je vihral mimo po cesti rdeči plašč.

„Sinko, Tunjuš je smrdljivec! Boj se ga! Živi od zvijače.“

„Pa je dober mojemu očetu!“

„Tvoj oče je slep, če misli, da je dober. Radovan, ki cestuje od Visle do Bospora, vse ve. Še enkrat: Tunjuš je smrdljivec, lopov, sentjavec.“

„Upravdi se laže, Slovene čisla!“

„Hahaha! Upravdi se laže in se ne laže. On je njegov hlapec. Med nami čeljustá in zabavlja čezenj, v Bizancu se plazi po vseh štirih, z rivcem po tleh, kakor prešič, in liže črevlje Upravdi. Med Slovene pa trosi razdor.“

„Razdor?“ se začudi Iztok.

„Ali ne veš, da so Antje nocoj izginili preko Donave, ne da bi čakali posveta današnjega dne. Kdo jih je nahrulil? Tunjuš, sentjavec! Vse sem zvedel od Antov.“

Peket se je zelo oddaljil. Zlezla sta izza grmov ter potovala dalje.

Temno jutro je bilo. Pokrajina neobdelana in zapuščena. Tiho sta spela po cesti popotnika.

Iztok je povešal glavo. Megleno jutro, smrtna tihota — ponočni beg brez slovesa od očeta, od Ljubinice — vse ga je ganilo,

da se je razžalostil. Skoro se je kesal, da je učinil kaj takega. In da je Tunjuš tak hinavec! Da je imel lok in strelivo in da je bil blizu tega Huna, brez pomiselka bi bil sprožil vanj. Vleklo ga je v trenutku s silo nazaj, da bi šel v tabor in povedal očetu o hunskem izdajstvu. Še bolj je povsobil glavo. Njegov korak je skoro zaostajal za Radovanovim.

Ta ga je pa tiho opazoval. Nekaterokrat ga je pogledal postrani in mu z veliko izkušnostjo bral z lica notranji boj.

„Pa se vrni, sinko!“

Radovan se je nenadoma ustavil. Iztok se je prebudil kakor iz sanj.

„Vrni se, Iztoče! Toži se ti po domu. Ni kratkočasna takale samotna pot, katero hodijo ubogi godci. Vrni se! Še je čas!“

„Ne, očka, naprej, naprej! Zamislil sem se, kar si govoril o Tunjušu. Pa je bilo žalostno moje srce.“

„Torej naprej! Dvigni glavo in pozabi. Na večer sva gotovo že v veseli družbi!“

Iztok je dvignil glavo, pozabiti pa ni mogel. Iskreno je želel in sveto prisegel pri Perunu, da se mora še srečati nekoč s Tunjušem.

Proti večeru sta zagledala pred seboj prijazno dolino. Videti je bilo obdelano polje, na bregu je slonelo nekaj koč, in ob cesti se je odlikovala majhna trdnjavnica. Pred vasjo je gorel ogenj.

„Vas Vreza“ — omeni Radovan. „Tisti ogenj kurijo popotniki, kakor midva. Družbo smo našli!“

Radovan je krenil s ceste preko polja naravnost proti ognju.

Kakih dvajset oseb je čepelo in ležalo po tleh. Nekateri so bili silno divji, čisto podobni Hunom, samo da so bili razoglavi in so imeli dolge lase, spletene v dve kiti. Bili so rodu Varhunov. Sami so se radi nazivali za Obre, da so bolj sloveli in so se jih ljudje bali. Drugi so bili prebivalci izza Črnega morja, alanskega rodu.

Ko sta se približala ognju, je Radovan udaril na plunko in zapela sta z Iztokom poskočno pesem.

Vse se je zganilo in zatrepetalo pri ognju. Planili so kvišku in pričeli poskakovati in kričati. Povabili so jih hitro k sebi, odgrnili pepel in izvlekli iz žrjavice kose pečenega kozlovskega mesa.

Iztok se je čudil Radovanovi modrosti in pretkanosti.

„Slovena? Hej, odkod? Z vojske, kjer ste počesali Hilbudija?“

„Čemu naju žališ, prijatelj! Slovena sva, prihajava daleč od Visle in se ne meniva za vojno. Kdaj je godec sukala meč? Kdaj je pevec tulil kakor volk?“

„Pij, godec, in se ne jezi! Ali Hilbudija so Sloveni vendar poklali. Kakor podgane pred vodo so bežali tod mimo njegovi konjiki in trosili strah po deželi.“

Radovan je izpraznil rog z vinom. Natočili so še in dali Iztoku.

„Le pij, sinko, da poplakneš cestni prah in zapoješ kakor slavulj.“

Zopet je zapela plunka, divji glasovi so jo spremljali z besedami, ki so bile znešene iz vseh rodov.

Ko so ljudje v naselbini čuli petje in godbo, so prišli radovedni k ognju.

„Bežite“, je kričal napol nag Varhun, kosmat po prsah in bedrih kakor medved.

„Bežite, Sloveni gredó! Dva sta že tukaj! Pohrustajo vas, lisicam nastavijo zanke iz vaših črev!“

Naselniki Tračani so se previdno bližali in obstopili popotnike. Dolgo niso upali prašati, kaj je s Sloveni. Ko jim je pa slednjič povedal Radovan, da sta srečala onkraj Donave slovensko vojsko, ki se je vračala, razveselili so se, da so poskakovali, zadržili se v vas tolažit ženske, pa kmalu prišli z njimi vred nazaj in privlekli seboj jedil, sadja in pijače.

Začelo se je veselje, ki je plulo v divjih krikih pod pozno večerno nebo.

Táko je bilo popotovanje Radovana in Iztoka. Včasih sta hodila sama, včasih se je valila z njima cela tolpa divjih bitij, oblečenih napol in napol nagih, ogrnjenih s starimi vojaškimi plašči, zašitih v kozjih kožah, odetih v lisice in medvede ali pa v razdrapanih plat-

nenih hlačah. Večkrat se je tolpa razpršila po okolici, poplenila nekoliko, če ni dobila zlepa; koder se jim je godilo dobro, so ostali dalje in si nabrali brašna za pot.

Ali po cesti so naleteli tudi na bogate trgovce, ki so jezdili in imeli seboj mnogo orožja, nekateri celo vozove.

Štirinajst dni sta se klatila na potovanju. Ušla sta zimi na Balkanu, prišla v veselo, rodovitno dolino reke Tonzus, ki se izliva v Heber. Južne sape so jima vele nasproti kakor dih pomladi.

Iztok se je čudil krasnim poljem, ogledoval bogate domove, in se veselil, da je šel z doma. Radovan mu je potoma vse modro razlagal in govoril, kot bi bil doma na teh pokrajinah. Z bobnečimi besedami mu je opisoval Bizanc in veselje v njem ter pravil, da ga v osmih dneh gotovo zagledata.

Ko sta nekega večera zopet brez družbe hodila po samotni poti in zastonj čakala, da bi dospela do ljudi, do hiš ali pa do ognjev, kjer bi v veseli družbi prenočila, sta poiskala hribec z gostim drevjem, da bi legla. Ali odtam zagleda Iztok v dolini ogenj. Oba se brezskrbno in veselo napotita proti kurišču.

Kakor ponavadi, je udaril Radovan tudi sedaj na plunko. Ta je bila vedno najboljša varhinja in najboljšo priporočilo, da so ju z veseljem sprejeli.

Ali Radovanu so v trenutku zastali prsti, Iztok ga je potegnil za haljo. Toda samo za trenotek. Prsti so ubrali hitro druge strune in oglasila se je divja hunska pesem.

Spoznala sta oba pri svitu ognja lice Tunjuševo. Leno se je obrnil glavav in pogledal Radovana.

„Pes, kaj lajaš in motiš sina Atilovega, ko dremlje?“

Iztoku so se zasvetile oči, roka je tipala po nožu, ki je tičal skrit za pasom. Radovan se ni dal zmotiti.

„Kadar je dremal po dobri jedi veliki glavav vseh glavavjev, slavni Atila, so mu godli godci. Tako govore stare povesti slavnih Hunov. Zato naj tudi Tunjuš, sin njegov, počiva ob zvokih strune.“

Tunjuš se je dvignil, pa je omahnil. Radovan je spoznal, da je pijan. Poleg njega je ležala prevrnjena lepa, pisana steklena posoda. Samo velikaši so zmogli tedaj, da so pili iz tako dragocenih kozarcev. Glavar je ukazal, da se godca sprejmeta in dostojno pogostita. Ročno so jima postregli Huni. Bile so stvari, kakršnih Iztok še ni nikdar okusil. Prinesli so jih seboj iz Bizanca. Zakaj Tunjuš se je že vračal.

Pretkani Hun se ni motil. Izprosil si je pot do samega cesarja Justinijana, ki je bil ves zbežan in obupan zaradi Hilbudijevega poraza. Nikogar ni imel, da bi mu varoval mejo. Vojsko je potreboval za Italijo, za Afriko in zoper Perze. V veliki skrbi in žalosti je prebiral Salomonove knjige v poznih nočeh.

Tedaj pride Hun Tunjuš.

Po kolenih se je drsal pred cesarja, poljubil spoštljivo njegovo obutal in govoril v veliki ponižnosti.

„Hlapec se je priril v prahu do tebe, solnce nebeško, da ti pove važne novice...“

In Tunjuš je razlagal, da je izdal vse imetje, da je sedaj berač — samo zato, da je razprl Slovence in Ante in otel državo na severu pred divjimi Slovenci.

„Sam Bog te je prinesel“, je vzkliknil Justinijan in v srcu obljubil zlato svetilko v cerkev sv. Zofije. Ukazal je dati Hunu denarja, da ga je divji Tunjuš komaj dvignil. Iskreno ga je prosil, naj ščuje Slovence med seboj, naj jih zaplete v boj, da ne bodo utegnili preko meje. Justinijan mu je dal pergament s cesarskim pečatom, ki ga je priporočil vsepovsod, koder je segala oblast Upravde.

Lahko torej, da se je vračal Tunjuš pijan od radosti in zadovoljstva. Ko sta se Slovena okrepčala, je zaukazal Tunjuš, da Radovan gode, Iztok pa poje. Huni so plesali krog ognja, spakovali se z divjimi obrazi, metali kvišku krasne meče, opotekali se in padali. Tunjuš se je zveral na lepi preprogi in se krohotal — in pil.

Prsti so že boleli Radovana. Ali Hun je kričal, debeli jezik se mu je valil po ustih

— in Radovan je godel in godel vse hunske pesmi, kar jih je znal. Iztok je pa umolknil. Sedel je pri nogah Radovanovih in gledal zamišljen v ogenj.

„Poj, Sloven!“

Tunjuš je zatulil in z vso silo vrgel v Iztoka dragocen kozarec, da se je razbil.

Glavar se je zakrohotal, Huni z njim vred.

Iztok je pa pohlevno otrebil koščke stekla s svoje halje in si otrl kapljo krvi, ki je prisolzela na prsih iz majhne rane.

„Zaspanec, krmežljava mačka, zakaj pa nisi pel? — Pa pojdi leč! Vsi spat, takoj! Eden h konjem, drugi pogasite ogenj in lezite. Veste, kaj nas čaka jutri! Epafrodit pride jutri gotovo do sem. Konji morajo biti napaseni, meči ostri — trgovec ima tovor, da se izplača parkrat pošteno suniti. — Mir — mir — spat — — —“

Glavar se je zleknil na preprogo in zadnje besede bolj grgral kakor govoril.

Huni so naglo pogasili ogenj in se takisto zleknili po tleh vsi napol pijani. Nihče se ni brigal za Slovena. Le mlad Hun se je oddaljil in šel na travnik, kjer so se pasli konji.

Radovan in Iztok sta se oddaljila od ognja in poiskala pod grmom suhe trave, kamor sta legla.

Kmalu se je razlegalo hropenje in smrčanje krog ognja.

„Očka!“

Iztok je šepetaje potegnil Radovana za brado.

„Kaj bi, sinko?“

„Tunjuša zakoljem!“

„Norec, molči! Ali bi rad tičal na kolcu in se pekel na ognju kot koštrun!“

„Beži, očka, naprej! Jaz ti rečem, da ga zakoljem! Mene ne vjemo!“

„Hodi svojo pot! Sin, ki ne posluša očeta, zasluži kolec v trebuh!“

„Ne, ne, očka! Tako pa ne! Jaz sem le mislil — če pa ti ne dovoliš — — —“

„Molči in spi!“

Iztok pa ni mogel zaspati. V njem je kipelo po osveti. Izprevidel je dobro, da se Tunjuš vrne in razdvoji Slovene popolnoma.

Koliko bratske krvi se bo prelilo! Morda pade tudi oče — in sestro odvedejo Antje — pa bo dekla, pastirica in žena kakega garjevega kozarja... V njegovi glavi so se dvigale grozne slike. Kri mu je plula, da je tiščal levico na razburjeno srce, desnica je pa krčevito stiskala nož. Ni se mogel premagati. Še enkrat je poklical Radovana.

„Očka, naj ga! Bes je Tunjuš!“

„Sinko, poslušaj! Naj bo!“

Iztok je zadrhtel po vsem životu.

„Ali si razumel, kaj je govoril Tunjuš v pijaňosti o trgovcu!“

„Hunski ne razumem vsega!“

„Razume pa Radovan. Huni čakajo tu nekega bogatega trgovca, katerega jutri večer napadejo in oropajo. Domislil sem se, če bi ga midva rešila.“

„Torej zakoljem Tunjuša!“

„Ne. Ampak ukradi dva najboljša konja. Zajahava in sporočiva trgovcu, kaj ga čaka. On nama bo hvaležen, v Bizancu naju pogosti — Tunjuš bo pa klel in se obrisal pod nosom za bogate tovore. Razumel, sinko?“

„Vse, očka! Ali konje straži Hun.“

„Naj zaspi — saj imaš nož! Jaz te počakam na koncu doline!“ — —

Slovena sta se razšla, kakor bi dve senci izginili brezslušno v goščo. Radovan se je previdno plazil navzdol po bregu. Vedno je postajal in dvigal ušesa. Vse tiho. Le hropenje se je slišalo od ognja. Pot ni bila prijetna, in kadar ga je prijel trn za haljo, se je vselej ujezil na Iztoka.

„Da vlačim tega kozla seboj! Še ob glavo me lahko spravi.“

Pa se je hitro pomiril in srce se mu je sladko zasmajalo, ko je pomislil na Tunjuševo jezo in pa na bogata darila, katera jima nakloni Epafrodit. Parkrat je tudi pomislil, kaj bo, če se kasneje sreča s Tunjušem.

„Ukanim ga!“

S to besedo si je pregnal zopet strah in hitel ob robu gozda proti odprti dolini. Iztok pa ni mislil ne na glavarjevo jezo, ne na plačilo trgovčeve — mislil je samo na osveto, pa mu je bilo hudo, da ne sme

Tunjušu poriniti noža v srce. Toda očka hoče tako. Moral se je premagati.

Podlasica ne more hoditi oprezneje, nego je hodil Iztok. Ni ganilo, ni zašumelo v gozdu, koder se je plazil. V kratkem je že zaslišal hrzanje konj. Nekateri so se še pasli, drugi so že plegli.

Kje je Hun — čuvaj?

Noč je bila dosti temna — ugodna zanj pa neugodna, ker je bilo težko zapaziti stražnika. Priplazil se je čisto iz gozda, da je dobro videl konjske sence — črne lise, ki so se pomalem premikale na travniku. Zaželel je tedaj, da ne bi bilo Radovana. Do kurišča bi se splazil, umoril prav tiho Tunjuša, vrnil se in planil na konja — pa odvihral. Ali Radovan je star — ne more tako jezdit. — Zato je moral izslediti čuvaja.

Dolgo je čepel v visoki travi, vpiral pogled vsepovsod — čuvaja ni zagledal.

„Morda je zaspal, lahko bi odpeljal brez hrupa dva konja.“

Že je sklenil, da se priplazi do konj, ko se nenadoma na nekem konju zgane suha, črna senca.

„Oj volkodlak! Hun sedi na konju! Kako do njega?“

V trenotku je Iztoku ugasnila vsa pamet, in prepričan je bil, da ga ne doseže zlepa. Ščipal se je v čelo in tuhtal, kako bi zvilil Huna s konja. Dolgo je premišljal vse prek — nobene pametne misli. „Če bi posnel divjo mačko — ne bo ga blizu. Če bi zatulil kot volk — morda pride. — Težko. Konje bi segnal skupaj in še koga poklical.“

Pa se mu posveti. Zaječal je z milim glasom kot obupana deklica. Senca na konju se je zganila.

Iztok je zaihtel glasneje.

Senca je zginila s konja. Po travi so šumeli koraki. Iztok je v temi že razločil obrise dolge, suhe postave, ki se je pa nenkrat ustavila. Prijel je za nož in se pripravil, da plane na Huna.

Ker se senca ni ganila, je zaihtel vnovič, zašumel v travi in se popel na parobek sredi grma.

Senca Hunova se je naglo zganila in šla hitrih korakov proti grmu. Iztok je že razločil, da ima Hun v rokah meč. Vroče mu je prišlo po hrbtu — pa samo za trenotek. Pripravil se je na skok.

Hun je stal že tikoma pred grmom. Na pol glasno je prašal: „Kdo je?“ Iztok se ni oglasil. Čuvaj je nekoliko postal, potem se pa sklonil in razdelil grmove veje. Zagledal je gotovo Iztokovo belo haljo. Iztok je še enkrat zaječal.

Hun je brezskrbno krivil in razpogibal veje. Ena se je že dotaknila Iztoka. Tedaj plane Sloven kakor mačka v Huna, ki sredi grma niti udariti ni mogel z mečem. Kriknil je — pa je komaj pol krika došlo iz ust — grozna pest ga je davila, nož je zaškrtnil, in Hun je telebil po dolgem v travo.

Iztok se je tresel v divji razburjenosti. Umaknil se je z ravani v hosto in prisluškal. Nič.

Skokoma je bil pri konjih, hitro obrzdal dva — brzde so bile privezane na vratu — planil na enega konja in skoraj brezslušno izginil po dolini.

Na koncu doline se je pomolila bela postava Radovanova iz gošče. Zajahal je. V kratkem so zadonela kopita po cesti, ki vodi mimo Adrianopola v Bizanc.

X.

Čemerem se je probudil Tunjuš v jutro, ko je že sijalo solnce. Krog oči je imel zakrvavljene kolobarje, težko glavo je naslanjal ob komolec in nevoljno je cmakal z usehlimi ustmi. Njegov telesni strežaj je prežal na trenotek, ko se dvigne glavar iz spanja. Takoj mu je ponudil v lepi skodeli črnikaste juhe, ki jo je znal izbornu skuhati iz grenkih korenin in ptičjih jeter. Vselej mu je teknila, kadar je popival prejšnji večer. Segel je po skodeli tudi danes, srknil parkrat, nato pa izlil vse na tla.

„Vina!“

Zatulil je in se zleknil nazaj na preprogo ter si mencial skeleče oči. Strežaj je brzo natočil iz meha in stal kakor kip pred Tunjušem. Dolgo se mu ni zljubilo seči po kozarcu.

Tedaj je v veliki ponižnosti pokleknil predenj najstarejši izmed Hunov, ki so hodili z njim.

„Moj gospod, sin Atile, najvišjega kralja, tvoj hlapec te pozdravlja in . . .“

„Obrzdajte konje, natovorite jih in odринite z blagom na sever. Kjer se obrne Tonzus na zapad, počakajte. Drugi takoj v zasedo nad Epafrodita!“

„Kakor si velel, gospod. Samo eno besedo prosi tvoj hlapec!“

„Govori!“

„Zlo se je dogodilo ponoči! Konjski čuvaj leži umorjen, dva dobra konja sta ukradena.“

Majhne oči Tunjuša so zažarele v jezi in se izbulile. Z zobmi je zaškripal in udaril pred njim klečečega hlapca, da je zastokal.

„Psi! Čemu ima pse gospodar, kadar spi? Da ga čuvajo! In vi me niste čuvali! Še psi niste – gnile gobe, mrhovina, pre-slaba za poštene orle! Daj mi korobač!“

Tunjuš je planil kvišku, pograbil korobač in začel pretepati, kogar je zasegel, da je skelelo kot ogenj. Umorjenega Huna je velel mrtvega pretepti, ker je bil slab čuvar. Raztepenega trupla niso smeli zagrebsti, da ga za kazen požró volcje in lisice.

Ko se je nadviljal in ohladil jezo, se je vrnil na svoje ležišče. Najstarejše je poklical predse.

„Povejte, kdo je odvedel konje? Kdo je umoril čuvarja?“

Prijavil se je Balambak.

„Gospod, ti dobro veš, kdo je lopov, ki se je dotaknil tvojih konj! Ali ker zahtevaš, govori tvoj ponižni sluga. Balambak je šel in izmeril stopinjo v blatu in je izmeril stopinjo pri ognju. In glej, gospod, bila je to noga onega Slovena, ki si ga snoči prijateljsko pogostil.“

„Onega Slovena? Starca?“

„Mladca, gospod!“

„Za njima! Balambak vzemi najboljšega konja in najboljšega tovariša, pa za njima! Do jutri zjutraj mi prineseš njegovo glavo. Hodi! Jezdi kot vihar, naj tudi pogineta konja!“

Balambak je izbral tovariša in konja. Vohali so po dolini za sledovi. Na cesti sta pa planila jezdeca v divji galop; samo hunski konji so mogli vzdržati ta grozni pogon.

Tunjuš je pa ponovil prejšnje povelje. Otvorjene konje je poslal naprej, sam se je pa z oddelkom skrtil v zasedo.

Radovan in Iztok sta do jutra jahala kar najhitreje. Pot je bila gladka, nič klancev, in ob desni je šumela reka Tonzus. Konja sta bila sita in neutrujena. Iztok se je gibal na visokem konju, kakor bi sedel doma v gradišču na mehki kožuhovini. Radovanu so pa tekle znojne kaplje z belih las, vsipale se čez čelo in drsele po dolgi bradi. Ko je vzhajalo solnce, je začel ostajati za Iztokom. Tudi njegov konj ni kazal tolikega veselja kakor tovarišev. Kopit ni dvigal tako visoko in njegovi koraki so bili krajši. Glavo je le včasih dvignil, sicer pa dremotno kinkal. Iztok je očakoval Radovana, ogovarjal ga s prijaznimi besedami, bodril ga, naj prime tesneje za povodce. Zakaj na oči je bil Radovanov konj boljši in mlajši od Iztokovega. Ali žival je dobro čutila, da je ne vodi močna roka, da je ne stiska v boke mlado, krepko koleno.

Radovan si je otiral pot s čela in godrnjal nerazumljive besede. Njegove košate obrvi so bile nasršene, mrko je zrl skozi konjske uhlje v daljavo.

„Očka, menjajva za konje!“

„Na tvojem mi seveda ne bo trpljenja! O, jaz bedak!“

S komolcem je sunil jezno na plunko, ki mu je silila s hrbta. Z desnico je potegnil konja, da je vzpel visoko dolgi, žilasti vrat in zacepetal.

„Tako, tako, očka!“

Spustila sta se v hitrejši dir, jahala drug ob drugem in molčala. Iztok je bil vesel, da je šlo urno dalje. Večkrat se je skrivaj ozrl po ravni cesti, če se ne dviga daleč kje siv oblaček prahu. In kadar se je ozrl, vselej ga je zaskrbelo. Če so Huni zapazili dosti zgodaj tatvino in jo udarili za njima, sta izgubljena. Iztok bi jim ušel. Toda Radovan? Ne bi vzdržal.

Zato je večkrat skrivaj pognal Radovanovega konja. Ali tedaj je vselej Radovan vztrepetal in z rokami razmahnil, da se ni opotekel.

„S konja me spraviš! Ubiješ me! Oj, takega sina!“

„Ne, očka! Ampak naprej morava! Če se Huni dvignejo in za nama...“

Radovana je obšel strah. Ali izdal se ni. Stisnil je konja, kar so dale trudne noge, nategnil brzde, in zopet je šlo dalje v živahnem diru. Pot se je pa pocedil v gostejših curkih po njegovem čelu.

Solnce se je bližalo poldnevu. Na levi in desni lepe doline so se pričeli dvigati višji hribi, ravan se je ožila, po bregovih so se svetili sredi nekoliko porumenelega listja beli domovi.

Pridržala sta konja, ki sta bila spenjena in trudna. Radovan se je ozrl na levo in desno po gričih.

„Da ga še ni, Epafrodita? V Adrianopolu popiva, grk pijanski, Radovan pa trpi žejo zanj. Naj bi ga Tunjuš, čemu si me izpeljal, lztok?“

„Ne huduj se, očka! Sam si svetoval!“

„Sam si svetoval, aha? Kdaj je godec rekel: Primi za nož in suni! Kdaj? O Morana! Kako sem sam lepo mirno cestoval. S teboj pa to trpljenje!“

„Radovane, razjahajva, če hočeš. V senco leževa, pa se odpočiješ. Imam še čutarico vina. Pol je tvoje. Hunov menda ne bo za nama.“

„Ne bo jih ali pa bodo. Kaj ti veš. Jaz naj pa bežim, ko me bolé kosti, kakor bi sedelo deset Môr na meni tri noči zapored. Oj Morana!“

Korakoma sta lezla po prašni cesti. Konja sta se pripogibala in trgala ob cesti uvelo travo.

„Daj mi čutaro!“

Lztok je segel za prteno haljo in privlekel iz nedrij precejšno bučo. Pomolil jo je Radovanu.

Starec je nastavil in pil z veliko žejo.

Tedaj je lztok zagledal, da se dviga daleč pred njima prah. Začul se je ropot koles.

„Očka, poglej! Morda je trgovec!“

Radovan je odstavil napol izpraznjeno bučo od ust in zrl s široko odprtimi očmi. Ropot koles se je slišal razločno, na cesti so se razločili konji.



Viktor Smolej.

Jurij Šubic.

„Pri Svetovitu, Epafrodit! Kdo drugi, kot on! Dobro je gonil in zgodaj je moral odriniti iz Adrianopola. Zakaj pot se vleče!“

Hitro je nastavil zopet bučo na ustnice, zamižal in izpraznil do zadnje kaplje.

„Sinko, sedaj pa urno! Epafrodit naj ve, koliko sem trpel.“

Pognal je konja z mladeniškim ognjem, prah ju je zavil, in razdalja med njima in trgovcem je hitro ginila.

zapazili Iztoka in Radovana, so vzpodbodli konje, poprijeli in nagnili kopja ter obkrožili neznana potnika.

„Pax, eirene!“ je ponavljal Radovan in se jim priklanjal. Ko so konjiki spoznali,

da sta neoborožena, so izpustili kopja in z zanimanjem opazovali jezdeca. Toda iz svoje srede ju niso pustili, zabrnili so konje in z njima jahali proti vozu, ki je zaostal.

Radovan si je brisal pot in še neprenehoma ponavljal:

„Pax, pax, pax...“

Ko se je na videz oddahnil in odhropel, je poprašal v slabi latinščini, pomešani z grškimi besedami, če se pelje trgovec Epafrodit.

Spremljevalci so se začudili in tesneje pritisnili s konji do Iztoka in Radovana.

„Kaj želiš našemu gospodu, Epafroditu?“

„Smrti ga bom otel!“

Oblastno je pogledal Radovan na konjike. Ves strah je izginil, pogum se je vrnil in z njim vsa modrost pretkanega godca.

„Smrti ga otme?“ so ponavljali kup-

čevi varihi in se spogledali pa vsi hkrati zasmejali.

„Pri Kristu, katerega moli vaš gospod, vam rečem, da ste norci, če se smejete mojim besedam!“



KRANJSKA PREDICA.

PO FOTOGRAFIJI.

„Pax, eirene! Pax, eirene!“

Radovan je kričal glasno in dvigal visoko nad glavo svojo plunko, ko sta se približala vozu. Zakaj pred vozom je jahalo osmero dobro oboroženih spremljevalcev. Ko so ti

„Suni s konja prismojenega barbara!“ je zagodrnjal čokat jezdec in tiščal za Radovanom.

Pa ga je slišal Radovan in se okrenil na konju.

„Suni barbara, suni ga, le ga suni, pa pojde barbar svojo pot, vaše glave pa ležejo v travo kakor posekane buče. Tako mi Krista!“

Radovan se je nerodno prekrstil preko prs.

„Ne govori dalje! Pojdita svojo pot in pustita gospoda, ki počiva na vozu. Smrti ga otmo naša kopja in meči.“

„Šla bi dalje midva, ko bi imela srce pasje, kakor je tvoje! Tako pa rešim Epafrodita!“

Kvadriga se je ustavila pred njimi. Lepa damaščanska preproga, obešena čez voz za senco, se je zganila, in vun so se posvetile sive oči Grka Epafrodita.

„Epafrodit, Epafrodit!“ je kričal Radovan.

Trgovec je namignil, stražnik se je sklonil s konja do preproge.

„Kaj hoče ta barbar?“

„Pravi, da te smrti otme, gospod! Zdi se nam prismojen.“

Grk je razgrnil preprogo in se pokazal na vozu. Čisto obrito lice je krasil nekoliko vzpognjen, šilast nos. V majhnih očeh so gorele kakor skrite lučke, ki prodirajo v prihodnost in računajo modre račune.

„Barbar naj stopi sem!“

Radovanu so veleli razjahati. Stokajoč in polomljen je zlezal z visokega konja in si vedno otiral pot ter hodil globoko po sapo.

„Povej hitro, kaj želiš? Nam se mudi. Če si lačen, naj ti dajo kruha, če si žejen, lezi na trebuh in pij Poglej vode!“

Epafrodit je z elegantno kretnjo pokazal na reko.

„Ne beračim, gospod. Godci ne beračijo nikoli. Če ne dajo ljudje, dá zemlja in dá nebo!“

Epafrodit je spustil z eno roko preprogo, konji so nategnili in kvadriga je zaškripala.

„Stoj, Epafrodit! Ne hodi v smrt! Tunjuš te čaka v zasedi!“

Radovan se je držal za voz in kričal. Ime hunskega glavarja je učinkovalo, konji so obstali. jezdeci so se približali Slovenu.

„Lažeš, barbar! Tunjuš je bil pred dnevi v Adrianopolu in je imel seboj pismo s cesarskim pečatom!“

„Kriste, tvoj Bog, naj te varuje slepote! Poglej ta konja! Čigava sta? Hunska, Tunjuševa. Moj sin ju je ukradel. Snoči sva pela in godla Hunom. Pijan je bil Tunjuš kakor trot. Iztegnil je jezik, imenoval tvoje častito ime in povedal, da te nocoj oropa. Pa si se mi zasmilil, in moj sin je tvegalo glavo, da je prišel do konj, za te tvegalo, Epafrodit, ki te ne pozna. In sedaj pogledj mene! Skozi haljo tišči kri na stegnih, ker sem se gnal na smrt, da tebe rešim, gnal na tem kljusetu, ki ima hrbtišče kakor gabrov hlod!“

Epafrodit se je nagnil iz voza; na licu se mu je brala vera, ogledal je konja, jezdeci so prikimovali, zakaj vsi so videli Hune v Adrianopolu.

Takrat nenadoma vzklikne Iztok, ki ni razumel nič o pogovoru:

„Huni! Huni!“

„Hunó, Hunó!“ gré od ust do ust. Vsi se okrenejo. Proti njim sta drevila dva konjenika. Vsa kopja so v trenutku naperjena prihajajočima. Epafrodit skoči iz voza in zasede čilega arabca, ki je bil privezan zadaj ob vozu.

Radovan takisto zleze hitro na konja in pozabi v trenutku vse bolečine.

„Samo dva! Ta dva gresta samo za nama! Dajte jih!“ kliče Radovan.

„Stojte!“ vелеva Epafrodit.

Dobro so že razložili hunske opravke, tako blizu sta bila jezdecu. Ali sedaj sta nenadoma ustavila konja. Spoznala sta voz Epafroditov in med drugimi konji svoja ukradena — na njih pa Iztoka in Radovana v belih haljah. Zakričala sta hunske kletev na Slovence, zasukala konje in bliskoma odbegala nazaj.

„Epafrodit, ali še praviš, da lažem?“

„Ne lažeš! Nazaj! Tunjuš je velik razbojnik!“

Obrnili so težki voz. Spremljevalci so morali ostati daleč zadaj, da so stražili hrbet.

„Kaj vam dam za plačilo?“ popraša trgovec Radovana.

„Da te smeva spremljati v Bizanc. Tja sva namenjena.“

„Dobro, do Bizanca z mano, potem pa k meni. Velike bodo slavnosti, tesna bo za prenočišče. Pri meni pa bosta vidva v gostih.“

Radovan je pomežiknil Iztoku, ki ni vedel, zakaj. Ali razumel je, da sta dobro opravila.

„Še nekaj, gospod. Ko bi smel prisesti k vozniku. Tako sem truden!“

Epafrudit mu je velel na voz.

Konji so udarili ob cesto, kolesa so zapopotala, voz je zagrnil oblak prahu...

Tisto noč še se je vrnil Balambak do Tunjuša.

„Glavo?“ je zarenčal poglavar.

„Vzemi mojo! Slovena sta nas izdala. Epafrudit se je vrnil v Bizanc.“

Tunjuš je zaškripal.

„Kdo je razodel nakano tem psom? Naj pogine takoj!“

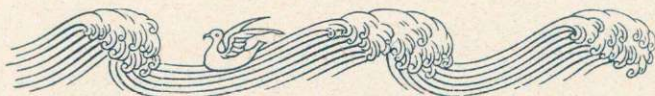
„Balambak, tvoj hlapec, ti pravi: Vino razodeva skrivnosti!“

„Naj pogine, kakor sem rekel!“

Balambak je šel in prerezal vse mehove, da je vino izteklo na zemljo.

Tunjuš je pa prisegal pri zlati krsti Atilovi in pri najlepši njegovi ženi Kerki, da mora teči v potokih kri Slovenov.

(DALJE).



GRISA :

STOPILA JE STARKA ČEZ BREG...

Stopila je starka čez breg
in dalje po belih stezah —
in nekaj je vzdihnilo bolno
na njenih srebrnih rokah :

Kam dalje pod zimsko nebo,
kam neseš me v noč in temó?
molčalo je polje in breg,
srebril se pod mescem je sneg . .

In kakor polnočni vihar,
kot solnca plamteči žar —
je planil na polje junak
in klical je v mrzli mrak :

Kaj trepetaš pred nočjo,
kaj zdvajaš nad svojo močjo?
Na svidenje zima in mraz,
na svidenje črni obraz !

In planil je vranec čez pot,
čez polje kot divji orkan,
in starke je bilo strah
in zrla je v tisto stran . . .



ANTON MEDVED:

NA MATERINEM GROBU.

Kaj vem! Morda me je na tujih tleh
zavest življenja težkega prevzela,
da sem zakoprnel po prejšnjih dneh,
kot na Sijonski hrib duh Izraela,
da gorko sem zaplakal, kot otrok,
ko se za hip ustavi mu zibela.
Domov! Na grob! Še enkrat! Glas globok
po duši je odmeval in me silil — —
in jaz sem šel — kaj vprašam še za vzrok!
Poslednji žar je na planinah krilil,
ko sem na materin prihitel grob,
in tiho mrl je, kot bi se mu smilil.
Dom zemeljski, tako bogat, a skop,
odmeril je prostorček ozek, plitev
za srca ti brezmejnega pokop.
Tu si končala trudna hudo bitev
življenja mladega na vekov vek.
Spremila te je v grob kesà molitev.
A mene spremlja tvoj poslednji rek,
da smrt je boljša kot življenje prazno,
in pesem lepša kot nje daljni jek.
O mati, kaj naj ljubim? Smrt prijazno,
zdravnico zemeljskih težav in ran?
Nje pokoj ljubim naj in večnost lazno?
Pa kaj je smrt? Kdor pije solnčni dan,
vrojena iskra njemu nove vzbuja,
nikdar mu ogenj misli ni ugnan.
O smrti tudi misel ni mu tuja.
Iz sebe ona sama vase vre,
kako jo naj zatara časa struja?
Moj duh, gibalo vedno, ne umre,
in smrt v vsej svoji krutosti nemili
telesa je, duha prememba ne.
Spoznanja in kesanja trpki sili
ubegnilo bi sleherno srce,
pozabilo bi rado v temnem krili
dobrotne zemlje divje vse gorje.
Zemljanom mnogim sreče pot ni znana,
ne védo zanjo, a naprej drevé,
kot množica ujétnikov izgnana,
brez smotra ne, njihov je smoter — smrt,
edina, polna, blažena nirvana.
Gojim naj torej do življenja črt?

Smrt boljša je kot ničevo življenje,
ledina lepša kot pohojen vrt.
A bodi to gibanje, to vrvenje,
ta živa tekma, ta kipeči boj
za mene prazno le valov tepenje.
Mar človek je v človeštvu sam in svoj,
brez naloge vesoljstvu posvečene?
Kolesce je, a svet ogromen stroj.
Dokler me misel izven sebe žene,
jaz nisem svoj povsem, gospod ne sam.
In vendar ne obstane stroj brez mene.
A kar je manj storjenega, imam
kot dolg zaznamovano v knjigi črni,
in ljuti čas do tihih, gluhih jam
na glas z vestjo me tirja: Plačaj, vrni!
Nobena živa stvar ni brez moči,
počiva kal sadu v najmanjšem zrni.
Ta kal naj se zatara, ta moč naj spi?
O, ni življenje sladka le omama,
ni penava igrača, šala ni,
življenje naše je mogočna drama.
Ne mara plehkih govorov in sanj.
Nastopa v nji vsa deca od Adama.
Značajev klenih hoče in dejanj
in zmago hoče ene, ene le resnice.
Junak ukloni, kadar trešči vanj
sovražne sreče grom, le svoje lice,
nikdar duha, ki ni mu znan razpad.
O mani dragi moje porodice,
povejte ji, da še živim in rad,
da mi je drag trenotek slednji dela,
da grize dušo mi, kot strúpen gad
spomin le na brezdelna leta cela,
na čas razdvoja, srda in tožbâ...

Ko hladno me poljubi žena bela,
ne bo me strah poslanke iz neba,
a strah me praznega življenja bodi,
nakrižem rok, zamrtnega duha!
Do vancev zmage krepko delo vodi.
Moj vir še ni izčrpan, ni zatrt.
Kaj boljše je, o mati, več ne sodi!
Življenje prazno samo je že — smrt.



O. VESELKO KOVAČ:

NA VALOVIH RUMENE REKE.



olnce na nebu je že zdavnaj prehodilo polovico svojega pota . . .

„Bližamo se pristanišču Lokov. Huašan se že vidi“,

opomni krmilar.

„Koliko ,li¹⁾ še imamo?“

„Dobrih šestdeset.“ —

„Slišal sem“, nadaljujem, „da je med hriboma Huašan in C sienfuošan razpeta velikanska veriga, na kateri visi mesto Tsinanfu. Ali res?“

„Kajpada; sicer ne bi bilo prepovedano lomiti kamenja v C sienfuošanu in iskati dragih kamenov v Huašanu. Kajti, če bi se kateri izmed teh dveh hribov porušil, bi se utrgala veriga in mesto bi se pogreznilo.“

Istega prepričanja kakor moj babjevorni krmilar je tudi prebivalstvo glavnega mesta Tsinanfu. Ko so pred dvema letoma Nemci zidali ondi svojo železnico, so začeli lomiti potrebni kamen tudi ob vznožju hriba Huašan, ker ni daleč od železne proge. A niso ga dolgo lomili. Kakor en mož so se meščanje uprli ter zahtevali od podkralja, da jim kratkomalo prepove. In kakor so zahtevali, se je zgodilo. Svet, kjer stoji mesto, je vsled bližine Rumene reke ves prepojen z vodo. Ljudstvo pa misli, da je pod mestom obširno jezero. Liki velikanski plav stoji mesto na njem, priklenjeno na orjaško verigo, ki je razpeta med imenovanima hriboma. Ako bi se v njih kaj kopalo ali vrtalo, utegnili bi se veriga utrgati in mesto bi se pri tej priči pogreznilo v vodo . . .

„Kmalu bomo na mestu, kjer je Huanho ,odprl žrelo“, opomni zopet krmilar.

„Torej je brodar včeraj vendar resnico govoril“, mislim sam pri sebi.

¹⁾ Dolgost 600 metrov.

(KONEC.)

Iz daljave začujemo mogočno šumenje deročih valov. Tok reke postaja hitrejši . . . Krenemo jo bolj na desno, da nam mogočni tok vode ne potegne šajke skozi predor v nasipu . . . Na levem obrežju zagledamo množico ljudi . . . Čim bolj se bližamo mestu nezgode, tem živejše je na levem nasipu. Jez je podoben mravljišču, v katero si dregnil s palico. Sami delavci! Nekateri nosijo prst v koših, drugi jo vozijo v samokolnicah, zopet drugi znašajo skupaj dolge butare sirkovine. Med nepregledno množico se izprehajajo vojaki, ki menda skrbijo za potrební red.

Predor v nasipu je širok nad stopetdeset metrov . . .

Da se ni podrl šele pred dvema dnevo, kakor je trdil brodar, sem spoznal na prvi pogled. Na obeh koncih predora je bilo že nekaj popravljenega. Mašijo ga od obeh strani hkrati. Da deroči valovi ne odnesó vsega sproti, treba imeti takorekoč vsako pest zemlje in sleherno steblo sirkovine na močni vrvi. V veliko mrežo namreč skladoma naložé sirkovine in ilovice ter jo potem na dolgih vrveh spusté v vodo in privežejo. Tako spušča o kos za kosom v predor. In čim manjša postaja odprtina, tem večjo moč imajo valovi in tem več ter trdnejših vrvi je treba. Ko je predor zadelan od 20—30 metrov širine, razpnó nad njim velikansko mrežo. Na njo naložé plast na plast sirkovine in prsti. Vsled silovite teže se mreža polagoma useda. Delo postaja v vsakem trenutku nevarnejše. Zdaj zdaj se lahko utrga. Zato se nihče več ne upa nositi nanjo potrebnega gradiva. Mandarin mora poseči globoko v žep. Ena ura dela zaleže za en dan. Ko postaja posel na mreži še nevarnejši, tudi ta ugodni pogoj nič ne izda. Uradnik mora

nastaviti delavcem drugo boljšo vado. Za vsako butaro sirkovine in slednji kos prsti, ki jo ponese na nevarno mesto, lahko vsak vzame toliko denarja, kolikor ga more zagrabiti z eno roko. To izda. Lepo število predrznežev se posluži ugodne prilike. Deloma vsled bojazni, deloma pa vsled lakomnosti se dela z mrzlično naglostjo. In v teh opasnih trenutkih se večkrat primeri, da se mreža na mah utrga, in drago delo ter stotine človeških biti — vse je žrtva neusmiljenih valov.

Črez predor se razpne druga mreža in nevarno delo se prične iznova. Enaka nesreča se lahko pripeti v drugič in tudi v tretjič. A predor mora biti zamašen, naj stane kar hoče. V takih kritičnih časih se tudi primeri, da mandarin sam skoči v valove, ako se mu dolgo ne posreči zamašiti odprtega „žrela“. Spomin na take, nesebične mandarine je ljudstvu svet. Misli namreč, da je uradnik žrtvoval svoje življenje iz ljubezni do njega. Pravijo, da se duh takega mandarina preseli v želvo. Zato pa ima babjeverno ljudstvo tudi neko vrsto želv v visoki časti. — Vzrok, da se uradnik strmoglavi v valove, je večji del obup, deloma ker se boji stroge kazni, deloma pa, ker delo preveč stane. A tudi pohlep, ostaviti s tako požrtvovalnim dejanjem slavno ime, požene včasih kako dvomljivo eksistenco v mrzle valove. Kamenit spomenik govori potem poznim rodovom o njegovem velikodušnem činu...

Ves svet, ki ga vidimo skozi predor, je pod vodo. O človeških bivališčih ni sledu. Ker si prebivalci kitajske severno-vzhodne nižave postavljajo bivališča večinoma le iz prsti, je to lahko umljivo. Ni treba močnih valov: voda prepoji temelj — in poslopje se zruši. Le drevje tam v daljavi, ki osamljeno gleda iz vode, svedoči, da so bila ondi pred nekaj dnevi človeška stanovališča.

— — — — —
Dospeli smo naposled srečno v pristanišče Lokou. Moje povodnje vožnje je bilo konec. Solnce je stalo že precej nizko. Do bližnje vasi z boljšo gostilno pa je bilo še precej daleč. Zakaj pa ne bi enkrat prenočil v pristaniškem hôtelu? —

Pošljem spremljevalca v trg iskat prenočišča. Vrne se z ne baš tolažljivo vestjo, da ni najti nič poštenega. Vsled glediške predstave se je namreč zbralo v trgu precej tujcev, ki so zasedli vse boljše gostilne. Zadovoljiti se moram s preprosto krčmo...

Preprosta kitajska krčma! Ako si radoveden, pa me spremi še do tja!

Preden se pa poslovimo od brodarjev, jim moramo dati seveda nekoliko napitnine...

Torej v tej-le kolibi bo treba prenočiti! Stene so iz sirkovine, ki je na obeh straneh debelo ometana z blatom. Vrata so nizka, da se morava prav ponižno skloniti stopajoč čez gostoljubni prag. Dasi solnce še ni zašlo, je vendar znotraj že mračno. Na prvi hip ni opaziti pohišva. Ko se oko nekoliko privadi, se kmalu prepričamo, da gostilniška oprava baš ni razkošna. Na desni in levi so tla za dobro ped vzvišena ter pogrnjena s preperelo štorijo. To je ležišče trudnih potnikov. Odeje ni, ker jo mora na Kitajskem vsak potnik seboj nositi. Mehka ni ta postelj, a je prostorna! Na obeh lahko počiva nad trideset oseb. Tudi staro mizo opazimo ob steni in ob njej dve pokvečeni klopi. Stropa ni. Nadomestuje ga streha, ki je pa vsa okajena. — Taka je notranjščina našega hôtela. Ni za gospôdo, a preprost delavec je popolnoma zadovoljen z njo, zlasti ker ni treba šteti mnogo denarja...

Prtljago zložim na mizo ter zabičam „džankuidiju“¹⁾, da dobro pazi nanjo, dokler se ne vrnem iz gledišča. —

V hram kitajske Talijske me ni vleklo hrepenenje naslajati se ob pesniškem umotvoru slavnega literata, ampak zgolj želja prepričati se na lastne oči, koliko je resnice na čudni govoric, ki sem je večkrat slišal iz ust kristjanov.

Pravzaprav modrica vesele igre na Kitajskem nima lastnih domov. Njeno bogato oblečeno osebje nastopa na javnih trgih in povsod, kamor jo vabijo njeni ljubitelji in častivci.

¹⁾ Krčmar.

Topot je podkralj povabil glediško družbo v pristanišče Lokou, da vprizori kako igro povodnjemu duhu Teuanu na čast —

Mož, ki ga srečam na cesti, mi pove, kje je glediška predstava. Hoče me celo spremiti do tja. A ker ni daleč do tja, se mu prijazno zahvalim, češ, da bom že sam našel označeno mesto. Zdajci začujem močan šum in ropot. Prihajal je iz gledišča. Kitajci imajo namreč radi, ako se med glediško predstavo v večjih ali manjših presledkih s kovinskimi pločami in pavkami nekoliko zaropota.

Pospešim korake.

Skoro neopažen se pridružim stoječi množici. Ker nisem pritlikavec, se mi ni treba spenjati na prste in stezati vratu: pogleda na preprosti glediški oder mi nič ne ovira.

Še kratek dvogovor, in igra je bila končana. A glediško osobje še ni odstopilo s pozorišča. Nepremično je zrlo proti občinstvu.

Tu se vzdigne mandarin — podkraljev namestnik — mož tršatega telesa, oblečen v drago svilo, ter važno stopi pred stojalo, pogrnjeno z rdečim platnom. Na njem je bila lepa porcelanasta posoda, iz katere je gledala — kačja glava. Mandarin pade na obe kolena ter pred kačo globoko priklanjajoč se izgovori približno te-le besede:

„Veliki stric! Bodi usmiljen . . . Ko se mi posreči zamašiti ‚žrelo‘, pokličem zopet igralce, da tebi v čast vprizoré še sijajnejšo igro. Usmiljenje, veliki stari stric, usmiljenje!“

Nato vstane ter v spremstvu ljudstva nese posodo s kačo v bližnjo malikovalnico.

Jaz pa se vrnem v svoje zakajeno prenočišče . . .

Sedel sem na dvorišču pred gostilno, pušil smodko ter premišljeval, kje si pripravim ležišče. Razgrniti plahte na tleh po preperelih štorijah se mi je zdelo iz gotovih ozirov prenevarno. Pokličem krčmarja ter mu razodenem svoje pomiselke gledé na potrebno postelj. Ta mi zatrjuje pri svojem velikem ugledu, ki ga vživa v trgu, da so moji pomiselki popolnoma neosnovani: naj si le brez vse skrbi posteljem na tleh. A jaz ostanem trdovratno pri svojem mnenju ter

mu naročim, da mi poišče dve mizi ter jih postavi v sobo — na njih hočem prenočiti.

„Jê hsjing — tudi prav“, se naposled vda ter odide.

„Čuden človek — ta Evropec, na mizi hoče ležati“, opomni nekemu gostu tam pri hlevu . . .

„Velmož Šan prosi, da bi duhovni oče pri njem prenočil. Tu-le njegova posetnica!“ Rekši izroči mi spremljevalec velik kos rdečega popirja s tremi kitajskimi znaki.

„Kdo je ta velmož? Ne poznam ga osebno!“

„Podkraljev namestnik. Saj si ga videl ravnokar v gledišču!“

„Kje je njegov sel? Daj mu mojo vizitko, češ, da hvaležno vzprejem velmoževo prijazno vabilo. Prav kakor nalašč!“ —

Šel sem tja.

„Pravili so mi, da je v trgu kitajsko oblečen tujec z dolgo brado. Vedel sem takoj, da mora biti to le katoliški misijonar, kajti protestantje se ne oblačijo po naše. Z vašim škofom sva prav dobra prijatelja. Zato, sem si mislil, mora misijonar prenočiti pod mojo streho. Prosim, izvoli se vsesti. Gotovo si utrujen od težavnega potovanja.“

Te neprisiljene besede, s katerimi je mandarin pojasnil svoje povabilo, so svedočile, da sem prišel res pod gostoljubno streho. Mlajši mandarini občujejo z Evropci že popolnoma brez odrvenelih starih ceremonij. In to je za tujca veliko prijetnejše . . .

Govorila sva o marsičem. O evropskih razmerah je bil precej dobro poučen.

Sčasom napeljem besedo na zame posebno zanimivi predmet.

„Kdaj je Huanho odprl žrelo?“

„Pred desetimi dnevi.“

„Koliko vasi je porušil?“

„Samo pet. — Ravno ta okolica je bila namreč šele pred šestimi leti pod vodo, pa je bila zato še slabo naseljena.“

„Kaj pa počnó nesrečneži, ki ne vzamejo konca v valovih?“

„Kaj naj počnó? Primejo za beraško palico. K sreči pa se jih ne reši mnogo!“

K sreči — čudni nazori to, mislim sam pri sebi.

Mandarin opazi mojo osuplost, pa utemelji svoje čudne nazore:

„V resnici, prava sreča, da se jih ne reši preveč. Kajti kolikor beračev, toliko nezadovoljnežev. Kake sitnosti imamo z njimi, je znano samo nam uradnikom. Brezdelno postopajo okoli ter ščujejo ljudstvo proti vladi in proti tujcem. Kdo je vzrok teh vednih uporov? Večjidel ti postopači! — Šantung bi bil že precej srečna pokrajina, ako ne bi imel tega sitnega Huanho. Dežela je rodovitna in suša je ne nadleguje tako pogosto kakor njeno sosedo Če-li. Tam se prigodi, da več let zaporedoma polje ne obrodi, ker ni dežja. Bogati kmetje oprtijo beraško malho in delajo nam, svojim sosedom, hudo nadlego. Ali še nisi videl razcapanih trum, ki oblegajo pozimi naše mesto? Vlada jim mora skrbeti za vsakdanjo hrano, a zato žanje le nehvaležnost. Skoro polovica teh ljudi je iz sosednih pokrajin.“

„To je gotovo: Čim manj revežev in nezadovoljnežev, tem bolje za deželo.“

„Tako je“, povzame mandarin zadovoljen, da sem njegovih misli. „Druhal neumno pobija tujce, vlada pa mora potem šteti ogromne vsote in prepuščati vnanjim državam kitajsko zemljo. Zatorej je, mislim, bolje, ako se ne reši preveč ljudi o taki nezgodi.“

Mandarinovi nazori niso bili povsem napačni s stališča kitajskega državnika. A gledé na ljudstvo so bili malo ljudomili, da, naravnost barbarski. Ali naj mu ugovarjam — gost v njegovi hiši? Ako bi kaj koristilo, zakaj ne! Toda ni upanja. Dasi misijonarjem osebno prijazni, so namreč mandarini katoliškim naukom skoro nedostopni.

„Kdaj upaš zamašiti ‚žrelo‘?“

„Mislim, da pojde delo srečno izpod rok, kajti posrečilo se je Te-uana preprostiti, da je sprejel vabilo.“

„Kdo je ta Te-uan“, delam se nevednega.

„Ali ga nisi videl? Saj si bil v gledišču!“

„Da, videl sem kačjo glavo, ki je gledala iz posode, drugega nič. Kaj je bilo s tisto zmijo?“

„To ni bila zmija. To je bil Te-uan, povodnji bog Rumene reke.“

„Takih reči mi katoličani ne verujemo. A stvar me zanima. — Torej je bila vendar prava živa kača?“

„Da, pravi, živi Te-uan je bil to!“

„Kako ste ga dobili v posodo in kako to, da pri tolikem ropotu in šumu ne zbeži iz nje?“

„Zvabiti Te-uana v posodo in ga ponesti na dom, to je po naših nazorih velika sreča. — Zato pa sem dal možu, ki ga je zvabil topot v gledišče, dvajset tio¹⁾ denarja. Čudno se ti zdi, da se Te-uan odzôve vabilu in ne ubeži pred šumom in ropotom. Ravno to pa je najboljši dokaz, da to ni kača, navadna žival, ampak nekaj višjega. Ako morebiti dvomiš, je-li to res živo bitje in ne morebiti iz ilovice ali lesa narejena stvar, se jutri lahko prepričaš, ako greš z menoj v malikovalnico.“

„Verjamem tvojim besedam, velmož. — Res, mislil sem si, da utegne biti kačja glava delo človeških rok, kakor sohe bogov po vaših malikovalnicah. Če pa temu ni tako, stvar zame še nikakor ni nerešljiva uganka.“

„Kako si ‚šenfu‘²⁾ to razlaga?“

„Velmožu bi utegnila biti moja razlaga neljuba.“

„Nič ne de.“

Iz glasu in poudarka, s katerim je mandarin izrekel te kratke besede, se je videlo, da mož v svojih verskih nazorih ni bogve kako občutljiv. Zato rečem brez ovinkov:

„Kolikor so mi znani vaši verski nazori, vem, da verujete v dobre in zle duhove. Vsakdo ve, da imajo hudobni duhovi izredno moč. Hudoba pa obenem ne more biti tudi dobrota. Kar torej bes stori, je slabo: če pa ni slabo že samo na sebi, je vsaj namen hudoben. Kakor mi Evropci, tudi vi Kitajci slikate hudobne duhove grozne in črne. In to je prav. Kajti nihče bolj ne ljubi temote, recimo verske temote, kakor peklenščki. Da ljudje ne zagledajo žarka večne Resnice in

1) 1 tio = približno 70 krajcarjev.

2) Šen-fu = duhovni oče. Tako nazivljejo katoliške misijonarje kitajski verniki, pa tudi mandarini, ako so z njimi v prijateljskem razmerju.

ne zahrepené po njem, je njegova glavna skrb. V ta namen se poslužuje vseh mogočih sredstev in izvršuje dejanja, ki jih navadni človek ne more pojmiti. — Tako na primer se polasti kačjega telesa in v njem uganja svoje sleparije. Če ga človek kliče, vabi in milo prosi naj gré ž njim na dom, zakaj bi se ustavljal? Saj je na tak način zaslepljenec še bolj potrjen v svoji zmoti. In če se njemu na čast zažiga kadilo in vprizarjajo

Hotel sem še pristaviti, da se čudim samo ljudem, ki se pred grdobo plazijo v prahu; a s tem bi bil dobrega moža gotovo užalil. Zato se mi je zdelo boljše molčati.

„Do dobra o tem seveda nisem prepričan, a upam vendarle, kajti izkušnja me v tej nadi podpira.“

„S tako ogromnimi stroški in s tako velikanskim naporom se mora delo dovršiti tudi brez Te-uana . . .“



PERZI MODRUJEJO.

igre, zakaj bi bežal pred hrumom in ropotom? Saj se mu ni ničesar bati! Ostane miren in pazljivo prisostvuje glediški predstavi. Dobro ve, da doseže s tem najbolje svoj črni smoter. Zato se nikakor ne čudim, da Te-uan uganja take reči . . .“

„Bodi temu že kakor hoče, to je gotovo, da Te-uan pomaga zamašiti žrelo, in to je glavna stvar.“

„Torej je velmož popolnoma prepričan, da sedaj, ko je Te-uan izvolil vzprejeti povabilo, ne bo nobene zapreke ni nesreče več?“

Medtem je prišla večerja na mizo in najin pogovor se je obrnil med obedom na drug predmet.

Po obedu sva z gostoljubnim mandarinom še nekaj časa kramljala, potem pa mi je odkazal sicer kitajsko, a prav elegantno opravljeno sobo v prenočišču. Seveda sem se z veseljem nastanil v kitajski sobi.

Spal sem prav dobro, dasi sem sanjal o Te-uanu . . .

Prisrčno zahvalivši se za gostoljubnost sem odpotoval drugo jutro na svojo misijonsko postajo.



L. LENARD:

ALEKSANDER SERGJEJEVIČ GRIBOJEDOV.



Marca l. 1823 je vzel Gribojedov odpust v Moskvo in Peterburg za štiri mesece; toda ostal je v domovini skoraj dve leti. Ta čas je bil najbolj plodotvoren v njegovem slovstvenem delovanju. V Moskvi, v hiši matere in sestre, je dovršil Gribojedov v glavnih potezah „Gorje od razuma“, delo, ki je naredilo njegovo ime nesmrtno. Občeval je v moskovskih krogih, in kadar se je vrnil pozno zvečer domov, je pisal in predaval prizore. L. 1824. je dobil Gribojedov dovoljenje, da sme iti v inozemstvo, da se pozdravi, in se je odpravil v Peterburg. V inozemstvo pa ni še, ampak je preživel v severni stolici skoraj eno leto. V tem času se je že širil sloves o njegovi nesmrtni veseligrigi, in on jo je moral večkrat čitati izobraženim slovstvenikom in prijateljem. Iz njegovih pisem se pa razvidi, da je tudi v tem času večkrat posamezne dele predelal in popravil. Krog njegovih znancev se je razširil in seznanil se je z nekaterimi dekabristi, z Bjestuževom, Marlinskim, z Zavalošinom in drugimi. Novembrske povodnji so dale Gribojedovu povod, da je opisal svoje vtiske v stolici, od katerih je pa nekatere cenzura prepovedala. Gribojedov je živel takrat v stanovanju Odojevskega na Torgovoj, kjer je voda dosegla znatno višino.

Ko je zavrgel misel, da bi šel v inozemstvo, se je odločil Gribojedov, da se vrne v Gruzijo na službo. Maja, l. 1825., je odšel iz Peterburga čez Kijev in Krim po morju v Imeritijo, a odtod k Jermolovu. V jeseni je bil Gribojedov na pohodu proti „Gorcem“ z generalom Veljaminovom; svoje

(KONEC.)

vtiske je zarisal v pesmi „Roparji na Čegemu“. Decembrski dogodki leta 1824. v Peterburgu so morali vplivati tudi na njega, ker je bil dobro znan z dekabristi, in januarja l. 1826. je dobil Jermolov ukaz, da mora Gribojedova zapreti. Pravijo, da je Jermolov prejel to povelje v Jekaterinodarju pri večerji, kjer je bil navzoč tudi Gribojedov. Jermolov ga je takoj povabil v drugo sobo ter mu svetoval, naj gre takoj domov in sežge vse, kar bi ga moglo spraviti v zadrego, in ko so čez nekaj časa prišli, da bi ga zaprli, v resnici niso našli pri Gribojedovu ničesar. Februarja meseca so ga pripeljali v Peterburg in zaprli v ječo. Pri preiskovanju niso našli pri njem ničesar, da bi ga mogli obsoditi zveze z dekabristi, in že meseca marca je bil prost.

V zaporu je Bulgarin našel priliko skazati mu nekaj uslug, in Gribojedov, ki se je popred odrekel skoraj popolnoma njegovi družbi, se mu je zopet približal. Ko je dobil svobodo, je celo z njim skupaj stanoval v mali, samotni hišici na vasi, občeval samo z dobro znanimi ljudmi in preživel ves čas v čitanju in v prijateljskih pogovorih. Bulgarin pripoveduje, da je bil Gribojedov takrat često nezadovoljen sam s seboj, ker je še premalo storil za slovstvo. „Čas beži, dragi prijatelj“, je rekel, „v moji duši gorí ogenj, v glavi se rodé misli, a jaz se ne morem lotiti dela, kajti znanosti napredujejo, a jaz jih ne dohajam.“

Oko mu je zasolzilo, kadar je govoril o brezplodni podlagi našega slovstva. „V življenju narodnem, kakor v življenju človeškem, je dvojna sila, duševna in telesna“, je rekel Gribojedov: „Slovstvo je misel naroda, este-

tično izražena. Grki, Rimljani, Judje niso poginili radi tega, ker so zapustili za seboj slovo, a mi . . . mi ne pišemo, ampak samo prepisujemo!“ . . . Gribojedov je, nadaljuje Bulgarin, nenavadno ljubil preprosti narod in je bil jako rad v družbi izobraženih, mladih ljudi, ki še niso bili pokvarjeni s hinavščino in pretiranostjo moderne omike. Rad je tudi obiskoval božje hrame. Poleg krščanske dolžnosti, ga je tja vleklo tudi domoljubno čustvo: „Dragi tovariš!“ mi je govoril, „v cerkvah se zbirajo ruski ljudje, mislijo in molijo po rusko. V ruski cerkvi sem jaz v domovini, v Rusiji! Mene navdušuje misel, da so se ravno te molitve čitale že pri Vladimiru, Dimitriju Danskem, Monomahu, Jaroslavu, v Kijevu, Novgorodu, v Moskvi; da je ravno to petje ganilo njihova srca, da so ravno ta čustva navduševala pobožne ljudi. Mi smo Rusi samo v cerkvi, a jaz hočem biti Rus.“

Ko je bil Gribojedov oproščen obtožbe, da je sokriv pri zaroti dekabristov, je obrnil nase pozornost carja Nikolaja Pavloviča. A. S. se je predstavil gosudarju in je s činom dvornega svetnika zopet sprejel poziv v Gruzijo. V juliju je odšel iz Peterburga in se med potjo oglasil pri sorodnikih v Moskvi in koncem avgusta je bil v predelih Kavkaza. Takrat se je že pričela perzijska vojna in Gribojedov je našel v Gruziji Paskjeviča, ki mu je bil po ženi bližnji sorodnik. Znano je bilo, da prihaja Paskjevič v Zakavkazje s posebnimi pooblastili od carja, da bi zavzel mesto Jermolova, in Gribojedov je prišel v skrajno neprijeten položaj. Saj je srčno ljubil načelnika Jermolova in ravnato tudi sorodnika. Vsled tega so mu pozneje nekateri očitali neodkritosrčnost, kar pa v resnici ni bilo opravičeno. Januarja l. 1827. je bil Jermolov odstavljen in Gribojedov je bil podložen Paskjeviču, ki mu je izročil zagranične odnošaje s Perzijo in Turčijo. Bil je neprenehoma pri glavnem načelniku in prenašal ves trud in vse pomanjkanje vojnega časa. Sodeloval je celo pri sestavljanju vojnega načrta, s katerim je Paskjevič hotel zajeti Perze.

V vojnem času je pokazal Gribojedov nenavadno silo svoje volje. Sam je trdil, da je oblast človeka nad samim seboj omejena le od nepremagljivih sil prirode, a v vsem drugem more človek zapovedovati sebi, kakor hoče. In ko se je nekdanj krogla iz sovražnikovega topa razletela poleg kneza Suvarova in je Gribojedov, ki je bil v bližini, občutil nehote strah in grozo, mu je bila sama misel, da je bojazlivec, tako neznosna, da je sklenil ozdraviti se bojzljivosti. Pri prvi priliki se je postavil na tako mesto, kamor so leteli streli iz sovražnikovih baterij, in si je določil število strel, ki jih hoče tam počakati. Ko je došel, je mirno obrnil konja in odjahal. Odtlej, je pripovedoval, se ni ustrašil več nobene nevarnosti v boju. „Ako bi se pa vdal čustvu straha“, je pripomnil, „bi postalo še bolj silno in močno v meni.“

Ko so Perzi izgubili celo vrsto bitk, so sklenili prositi za mir. Paskjevič je poslal k Abbaz-Mirzi Gribojedova, ki je spretno in taktno izpolnil svojo težko nalogo. Slednjič so sklenili Turmanski dogovor. O njem je carju poročal zopet Gribojedov. Zato je bil odlikovan z naslovom državnega svetnika, z redom sv. Ane družega razreda z akuazi in 4000 cekini. Toda Gribojedova niso mikale nagrade in mislil je prositi za odpust in živeti zasebno. Toda prišlo je drugače . . . Marca l. 1827 je prišel v Peterburg, a julija je bil že od carja Nikolaja imenovan za ruskega polnomočnega zastopnika na perzijskem dvoru. Gribojedov, ki je sam predlagal, naj se ustanovi tako mesto, a ni imel slutnje, da bo on imenovan, je z neveselimi čustvi mislil na Perzijo, kajti znal je, koliko sovražnikov ima zdaj tam med šahovimi dostojanstveniki, a med njimi najvplivnejšega samega Allajaz-hana. „Tam nas bodo gotovo vse poklali“, je rekel Žandru, ki je prišel k njemu ravno, ko je prejel imenovanje. — „Allajaz-han je moj osebni sovražnik; ne odpusti mi turkmanske pogodbe.“ Slutnja ga ni varala.

Začetkom junija je Gribojedov odpoval iz Peterburga, a sredi julija je bil že

v Tiflisu. Tu se mu je na kratek čas nasmehnila sreča. Še v Peterburgu je govoril o svoji ljubezni do hčere generala Čavčavadze, Ninje Aleksandrovne; sedaj jo je zasnubil in se poročil z njo. Takrat je bila Rusija v vojni s Turčijo; Paskjevič, katerega je moral Gribojedov neobhodno videti, je bil pri armadi, a k njej iti je bilo težavno, ker ji je grozila kuga, ki je že divjala v turških vrstah. To je zadržalo Gribojedova v Gruziji. Toda že v prvih dneh septembra je odpotoval v Tavriz, prestolico naslednika perzijskega šaha, ki je bila naznačena kot prestolnica za evropska poslaništva. Toda popred se je moral še predstaviti šahu, in s tem namenom je pustil ženo v Tavrizu, sam pa je v prvih dneh decembra odšel v Teheran. Tam ga je pričakovala strašna smrt.

Gribojedova so sprejeli v Teheranu z vsemi častmi, ki se spodobijo ruskemu poslaništvu. Toda kmalu je nastalo nesporazumljenje, ker mu Perzi niso zaupali. Po turkmanskem dogovoru se je Perzija zavezala osvoboditi vse ruske sužnje, ki se želé vrniti v domovino in že na poti v Teheran je imel Gribojedov večkrat opraviti zaradi tega. Njegova pravičnost je ugajala prebivalstvu, a v Teheranu so se razmere kmalu nevarno izpremenile. Poslanika so oblegali s prošnjami, da naj osvobodi različne jetnike, ki so jih po sili zadrževali v perzijskih haremih. Med temi so bili pa haremi jako vplivnih oseb. Slednjič je moral Gribojedov nastopiti celo za šahovega dvornika Mirza-Jakuba, evnuha, ki je bil rojen v Erivanu in je prišel v vjetništvo ter je tedaj služil kot blagajnik in glavni oskrbnik šahovega harema. Tudi ta je prišel k poslaniku in se izjavil, da se hoče vrniti v domovino. Gribojedov je prišel v jako težaven položaj: ako bi vjetnikom odrekel pokroviteljstvo, kakor so želeli Perzi, bi izdal pravico Rusije in s tem ponižal njeno dostojanstvo; ako zahteva, da se ta točka dogovora izpolni, bi pa razdražil Perze in izzval njihovo maščevanje. Gribojedov si je izbral poslednje — v svojo pogubo.

Ko so iskali vjetnikov, je nastajal med teheranskim prebivalstvom vedno večji nemir. Sam šah ni hotel odpustiti iz Perzije Mirza-Jakuba, ki bi utegnil razglasiti skrivnosti šahovega harema; tudi dostojanstveniki šahov so rabili vsa sredstva, da bi Jakuba zadržali. Teheransko ljudstvo, naščuvano od mohamedanske duhovščine in najbrže tudi od Allajaz-hana, je v velikanski množici obdalo dom ruskega poslanika in zahtevalo, da jim izroči Mirza-Jakuba in dve ženski. Zaman se je trudila straža poslaniškova, da bi zadržala oblegajoče, ki so obsipali hišo s kamenjem. Začel se je boj, v katerem je bilo ubitih nekaj Perzov, ki so jih takoj v procesiji odnesli v medžet. To je pa samo povečalo srd ljudstva. Množica je vdrla na dvorišče in prelezla čez zidovje. Stražo so pobili in morivci so vdrli v notranje prostore, kjer je Gribojedov z vsem svojim spremstvom pal v hudem boju, pod udarci perzijskih kinžalov, a njegovo mrtvo telo je tri dni bilo igrača teheranske tolpe. Rešil se je po nekem srečnem slučaju samo Maljcev, prvi tajnik poslaništva.

Po dolgem iskanju so sredi trupel pod oknom poslaništva našli oskrunjeno telo Gribojedova; spoznali so ga samo po palcu na roki od rane, ki jo je nekoč dobil v dvoboju z Jakobovičem. Slovesno so ga prenesli v Tiflis in tam pokopali.

Na zahodni strani Tiflisa se dviga Gruzincem sveta gora Mtacminda. Na enem izmed njenih višin stoji ženski samostan sv. Davida. S samostanske terase se odkriva očarujoč razgled: Tiflis se razprostira globoko v nižavi, na vstoku se blišči Kura, za njo v daljavi se vidijo sinje gore Kahtije. Ta kraj je posebno ugajal Gribojedovu. Ko je odhajal iz Tiflisa, je prosil ženo poln mračnih slutenj, naj ne pusti njegovih kosti v Perziji, ampak, naj ga pokoplje v samostanu sv. Davida. Mlada vdova je izpolnila voljo pokojnemu možu, katerega spominu je ostala verna vse svoje dolgo življenje (umrla je leta 1857.), in je velela pokopati tudi sebe poleg moža. Pod samostansko teraso vzhodno od cerkve v grobišču z

okroglim obokom, ograjenim z mrežo, se dviguje nagrobni spomenik, ki ga je izvršil v Moskvi znani umetnik Kampioni. Na visokem pjestalu stoji razpelo; bolesti polna ženska postava kleči na kolenih pred križem, ter ga objema, na podnožju križa pa leži knjiga z napisom „Gorje od razuma“. Na pjestalu, pod medaljonom s portretom

Gribojedova je napisano z zlatimi črkami: „Aleksander Sergjejevič Gribojedov, rodil se je leta 1795., januarja, 4. dne, ubit v Teheranu leta 1829. januarja, 30. dne.“ Na eni strani je napis: „Nepozabnemu njegova Nina“; a na nasprotni strani: „Dela tvojega uma so nesmrtna v ruskem spominu, a zakaj je tebe preživela moja ljubezen!“



ANTON MEDVED:

SAJ NE VEŠ.

Rajska pomlad je tvoj vrt
ogrnila v krasen prt.
Klije, dije vsaka ruša.
Kaj da tvoja zdaj se duša,
o dekle,
žarkom blagim ne odpre?
Saj ne veš ti sama ne.

Rože je potrgal čas
z lica ti, prezgoden mraz
padel trd na srce tvoje,
da ne sanja več, ne poje.
O dekle,
kam so zlate ure šle?
Saj ne veš ti sama ne.

Kar se giblje, kar živi,
vse se menja, v prah gubi.
Iste ure ni nobene.
Cvet usahne, sad požene...
O dekle,
ali cveta vreden je?
Saj ne veš ti sama ne.



ROMAN ROMANOV:

FRANC KORITNIK IN NJEGOVA DRUŽINA.

IV.

(DALJE.)



oritnikov študent se je vrnil... Ne more... Kaj bo kmet! Naj ostane kmet; zakaj bi se dvigal nad nas...“

Tako so govorili potem vaščanje, in Franci je hodil med njimi tih in pobit. Ali minil je čas, utihnile so besede in izgubil se je spomin... Kakor ga ne bi bila objela nikoli velika in lepa misel, kakor se ne bi bil dvignil nikoli in se napravil na pot, mlad in pogumen...

Tekla so leta, umrla je mati, in Franci in oče sta ostala sama. Osivel je bil stari Koritnik, skrčil se je bil hrbet, sesušilo se je telo in nagrbančil se je obraz... Bližal se je svojemu koncu, ob palico se je opiral in težko je dihal. In fant je bil zrastel, velik in lep je bil postal in močan je bil in krepek. Lahko je delal na polju in pozabil je bil vso minulost.

Tako kakor blisk bežijo leta, pride zima in že se taja sneg, zeleni listje in glej! že je suho, jesenska sapa ga trga od vej, mrtvo pada na vlažna tla, da strohni in segnije...

Padalo je tedaj listje, kakor pada vselej, kadar pride tisti čas: prazna so polja, mrtvo šumijo gozdovi, megla nad holmi in poljanami. Na cesti samotni popotnik, na rebri mirna čreda, na griču ogenj in pastirji... Hipen klic tam iz daljave, otožna pesem od bogvekod... z gostijo se megle in drobne kaplje padajo na obraz...

Francelj je peljal listje iz gozda; voli so stopali enakomerno naprej, udirala so se razmočena tla in polzelo je. Pripeljal je do prve hiše; ograjen vrt je bil tam, samotna roža je še cvetela na njem, in mlado dekle

je stalo na pragu. Vesel obraz in sveža lica, plavi lasje in na čelu zamišljeni kodri.

„Kaj pa delaš, Tončka?“...

„Nič zdaj-le, Francelj!“...

Veselo je izpregovorila in se mu nasmejala.

„Ti, nisi bil ti včeraj med fanti, ki so peli mimo naše hiše?“...

„Seveda sem bil...“

„Poznala sem te po glasu... No, vidiš, kako te poznam!“

„Tudi jaz te poznam popolnoma natančno; po stopinjah te poznam, po postavi te poznam, po licih, po srcu... O, sploh natančno...“

Že so bili odšli voli mimo in Francelj je pohitel za njimi.

Lepo in pametno razmerje se je bilo razvilo med njim in Tončko in na tisti predpust sta se mislila poročiti. Treba je bilo gospodinje in Francelj se je veselil dni, ko bo stopil v vežo in bo stala pri ognjišču Tončka; obrnila se bo, zasmejala se bo in bo povedala veselo besedo. In pričelo se bo lepo življenje; zajokalo bo v sobi, drobno dete bo zaklicalo s slabotnim in nezmožnim glasom in stegnilo bo drobne in majhne ročice... Tako bo nastalo novo družinsko veselje, zadovoljnost bo v hiši in mir in lepo se bo živelo naprej... Glej, umrla je bila minulost, umrl je bil veliki dan, kakor sanje je bilo vse, lepe sanje ene same kresne noči...

In prišel je predpust in Francelj se je poročil. Poročil se je, in izginil je prah s pohištva, lepo je bilo vse urejeno in lepo pobrisano in osnaženo. Ko je prišlo jutro, se je kadila na mizi skleda, kadar je bilo

poldne je bilo napravljeno kosilo, lepo so večerjali, kadar je prišel tisti čas, in tako je vladal v hiši prijazen red in vse je bilo veselo in zadovoljno. Tudi stari Koritnik je bil vesel, nasmehnil se je včasih, ko je govoril s sinom.

„Dobro si napravil, da si to vzela, Francelj . . . Pametno si napravil . . .“

Dobro je delo sinu, sedel je pred hišo in nagnil se je na stran proti veži.

„Ali si skoro gotova? . . . Pridi malo k nama, pridi!“ . . .

Večer je bil ob takih prilikah, temnelo je nebo, zmračile so se gore in posijal je mesec. Po poljih vse daleč naokoli se je razlila mesečina in okoli hiše so legle velike in črne sence. Zganile so se včasih kakor strahovi, zamajale so se sem . . . tja . . . in obmirovale so plašne in črne.

Tončka je sedla na prag, vesela je bila in govorila je o marsičem. Tako so bili vsi zadovoljni in srečni in lepo življenje se je bilo rodilo in pričelo in je teklo naprej svojo prijazno pot.

Rodile so njive, rodili so travniki, polnile so se shrambe, praznile so se in polnile so se zopet, kadar je prišel jesenski čas. Peli so cepci na podu v svojem enakomernem taktu in na večer so zapeli mlatiči še lepšo pesem. Stopili so v krog in so zapeli, da se je človek domislil na sladek dogodek, zganilo se je v prsah in spreletelo je srce . . .

Tako je tekel čas hitro naprej in glej, rodilo se je dete. Krepek sin se je rodil, dali so mu ime Franci in vsi so se igrali ž njim in so ga imeli radi. Lepo je rasel in od dne do dne je bil močnejši. Že je zaklical mater in že je izgovarjal očetovo ime. Zasmehal se je že in že je stal na svojih nogah. Hodil je po sobi in po veži, igral se je in veselo je včasih zaklical. Na ta način je prišlo v hišo novo življenje. Povsod ga je bilo dosti, navsezgodaj je klical na postelji in cel dan ni bilo miru pred njim.

Tako je lepo rasel sin in čez leto in dan so dobili še hčerko. Ali ta je bila

drobna, drobna je bila in jokala je s silno slabotnim in tenkim glaskom. Tončka ji je bilo ime, dobila je popolnoma svetle lase in oči je imela velike in modre. Tudi ona je bila zdrava in je živela, samo vedno je bila šibka in drobna.

Glej, in zdaj je bilo napočilo pravo družinsko življenje Zibelka je tekla v sobi in mali Franci se je igral na tleh sredi veže, s sivim mačkom se je igral, božal ga je in tepel, da je preplašen odbežal ob prvi priliki.

„Lačen sem, mama!“ . . .

To je priznal včasih z veliko važnostjo, in če se ni takoj ugodilo njegovi želji, potem je pustil mačka in igrače in se je odpravil na pot. Sitnosti je delal visoki prag iz veže v sobo, ali naposled je premagal težave in je prijel za materino krilo.

„Lačen sem, mama . . . hudo lačen . . .“

In ob takih slučajih se je pogostokrat pripetilo, da se je razžalostil mladi obraz, raztegnile so se ustnice, solze so pritekale iz oči in Franci je naglas zajokal . . .

„Tako sem lačen . . . lačen . . .“

Tako je ravnal Franci tistikrat, in pogostokrat se mu je smejal mladi oče in ga je oponašal. Dopadlo se je mlademu Koritniku to življenje in videlo se mu je, da je zadovoljen in srečen. Davno je bil minil čas sanj, mirna je bila bodočnost in pozabljena je bila nemirna minulost. Nikoli ni prišla na pamet in samo še mlada gospodinja se je domislila včasih nanjo. Domislila se je včasih, spomnila ga je in se je zasmejala.

„Kako je bilo . . . Ali se domisliš . . .“

In tudi on se je nasmehnil.

„Neumno je bilo . . .“

Tako je prišlo pozabljenje in nihče se ni maral več spominjati. Čemu bi se spominjali ob tem lepem življenju . . .

Lepo sta rastla otroka, Franci je bil krepek in močan, in Tončka je bila slabotna in drobna. Tudi ona je shodila in skupaj sta se igrala in zelo sta se imela rada. Samo redkokdaj sta se sprla in samo kratek čas je trpela taka jeza.



IZBRUH VEZUVA L. 79. PO KR.: LJUDSTVO BEŽI PRED ŽAREČO LAVO.



„Si še hud, Franci?“

In Franci se je obrnil proti njej in se je nasmejal.

„Zakaj si pa razbila mojega konja?“ ...

„Saj ga nisem nalašč; pal je in se razbil...“

In zopet je bil med njima mir in igrala sta se naprej. Veselo in prosto vseh skrbi je bilo to življenje, ali naglo je minilo. Glej, že je šel Franci v šolo, že je bral iz knjige in že sta hodila skupaj s Tončko vsako jutro in vsako popoldne. Pridno sta se učila, in zlasti je bil nadarjen fant, in učitelj se je o tem pogostokrat izrazil. Bil je med prvimi ves čas, vesel je bil in pogumen in pameten je bil. Oče je bil ponosen nanj in nalašč je vprašal včasih učitelja, kako se uči sin.

„Jako napreduje ... Zelo je nadarjen in radi ga imamo!“ ...

Dobro je delo očetu in tudi župnika je vprašal.

„Dober in pameten fant je in silno je nadarjen...“

Vesel je bil Koritnik in je pravil ženi in tudi njej je bilo zelo všeč.

In končalo se je šolsko leto in zbralo se je tisti dan mnogo gospôde, iz mesta so se pripeljale svetle kočije, izstopili so gosposki potniki in so se zbrali v šolski sobi. In tam so bili zbrani učenci in so dobivali darila za svoj trud in učenje.

„Franc Koritnik!“

Tako so zaklicali najprej in Franci je stopil iz vrst, približal se je in se je priklonil. Zahvalil se je v lepem govoru, lepo je zvenel njegov glas, čisto in veselo in prijazno so se nasmehljali visoki gospodje.

To se je ponavljalo vsako leto in tudi zadnje leto je prišlo, in Franci je zapustil domačo šolo.

In glej, zbudilo se je podedovano od očeta, večje in močnejše se je zbudilo, silno je bilo in nepremagljivo; vstalo je in zaklicalo je:

— Vstani in pojdi, ti moj fant, ki imaš silno moč in silen pogum! ...

Začutil je bil in sklenil je bil globoko v srcu:

„Vstanem in pojdem in se dvignem sredi rojakov visoko gori!“ ...

V trinajstem letu je bil in obdale so ga sanje, polno jih je bilo okoli njega, lepe so bile in veličastne. Dvignil se je nad svojim ljudstvom, da se je odkrivalo pred njim in priklanjal v ponižnosti in spoštovanju.

— Naprej, Franci, brez strahu, Franci, in predrzno! ...

Glej, zbudilo se je podedovano od očeta, večje in močnejše se je zbudilo, silno je bilo in nepremagljivo, vstalo je in zaklicalo ...

Franci je dvignil glavo, zravnal se je in pogledal je v svet z drznimi očmi in poln poguma.

„Hej, pojdem v svet, do nedosežnih daljav pojdem, po široki in prijazni cesti!“ ...

In smejala se je bela cesta pred njim, smejale so se daljave in vabile so. Na večer so padle črne sence po njih in daleč doli so padle čez holme in doline in bilo je, kakor bi se stegnile prijazne roke, na skrivaj in na tihem bi se stegnile, mahale bi in vabile ...

Sam je hodil in zamišljen in Tončka je to opazila. Tudi pobledel je bil obraz, zamišljenost je legla po njem, oči so postale globoke kakor jezera.

„Kaj pa misliš, Franci?“ ...

Drobna in šibka sestra ga je vprašala s skrbnim in prijaznim glasom.

„Nič ... Mislim ...“

Odgovoril je zamišljeno in polglasno in je sedel dalje in molčal. In sestri je prišlo na pamet, da je mogoče bolan in smilil se ji je. Približala se je, sedla je k njemu na klop pred hišo, roko je dala krog njegovega vratu in pritisnila je svoje lice na njegovo:

„Ali si bolan, Franci? ... Bled si tako in prepaden ... kje te pa boli?“ ...

Skrbno in ljubeznivo je vprašala in svoje nežno lice je tiščala k njegovemu.

„Nič me ne boli, Tončka!“ ...

Nasmehnil se ji je in je pobožal njeno roko:

„Pride tako ...“

Vzdihnil je in Tončka se je vzravnila in mu pogledala v oči.

„Zakaj pa vzdihuješ?“ ...

Zopet ga je vprašala in gledala mu je naravnost v oči.

„Ne vem...“

Franci je odgovoril mirno in zamišljeno. Vse njegovo govorjenje je bilo v zadnjih dneh zamišljeno in polglasno, navadno je sedel na klopi pred hišo in je strmел v daljavo. Tončka je to opazila in ga je vprašala in tudi oče je opazil. Glej, in prestrašil se je in domislil se je na davna leta, na grenke dogodke se je spomnil in bal se je zavoljo sina.

„V daljavo ga vleče, vabi ga neznana moč v prsih... dalje... naprej... križemsvet... Pojde; neko jutro bo vstal in se bo odpravil... Mogoče se kdaj vrne, bled sesušen, mogoče nikoli več... Umrje med tujimi ljudmi, brez postrežbe, zapuščen...“

Mnogo je mislil oče in bal se je tistega časa, ko bo stopil preden, bledega obraza in nemirnih oči.

„Šel bi, oče...“

Bal se je, ker se je domislil na težko pot, na vlažno izbo in mrzle in sirove ljudi. Sam bi bil stopil k njemu in bi ga bil prosil v očetovski ljubezni.

„Ne hodi, Franci!... Ne misli ničesar, ne sanjaj več, lepo te prosim, Franci!... Kaj strmiš v daljavo, kaj gledaš po cesti doli?... Strašno je tam zunaj, noč je, vihar, mraz... strašno je... Ne hodi, ne sanjaj, ne strmi... lepo te prosim, Franci...“

Sam bi stopil k njemu in bi govoril, ker mogoče bi šel, zašel bi in se ne bi vrnil nikoli več...

Od strani je opazoval sina in videl je, kako je bled, kako zamišljene so oči, kako se izvije iz prsi vzdih... In omenil je svoji ženi.

„Ti“, je rekel „Franci bleedi in je zamišljen... Na klopi sedi pred hišo, v daljavo strmi, po cesti strmi doli in misli in tuintam vzdihne... Glej, jaz vem: v prsih se mu je zbudilo, velika moč je vstala, noč in dan ne dá miru in vleče ga in sili ga

na pot... v daljavo... naprej... križemsvet...“

„Jaz ne razumem... Kaj je to?“ ...

Žena je vprašala preplašeno in skrbne oči so strmele v možev obraz.

„Ti ne razumeš, ali jaz vem... Tudi meni se je zbudilo in moral sem na pot in strašno je bilo. Jaz vem... mnogi gredo in se ne vrnejo nikoli več... Umrjejo tam v tujem svetu in med tujimi in mrzlimi ljudmi...“

„Pa kako misliš?...“

Zbala se je tudi ona: samo malo je umela.

„Rad bi se dvignil nad rojaki, v šolo bi rad, ali to stane denar... Pri nas ni toliko denarja, stradal bo v vlažnem in nezdravem stanovanju, zbolel bo in bo umrl...“

Mirno je bilo po sobi, večer se je delal in mrak je prihajal v sobo. Čez okna se je plazil, ob vratih je lezel in pomaknil se je v vse štiri kote in od tam se je pomikal proti sredini, boljbolj se je zblíževal in končno se je strnil in napolnil vso sobo.

Franci je stopil v sobo, do omare je šel s sklonjeno glavo in je vzel tam drobno knjižico.

„Kaj boš, Franci?“ ...

Mati ga je vprašala in je gledala proti njemu.

„Nič...“

Komaj slišno je izpregovoril in je odšel tiho in s sklonjeno glavo.

Potem je prišla v sobo Tončka in je sedla na stol.

„Kaj pa dela navadno Franci?“ ...

Mati jo je vprašala in Tončka se je ozrla okoli in okoli.

„Sedi, mama, in strmi predse in misli... Vedno preišljuje, mama, in bled je in kakor bolan...“

Tončka je plašno pripovedovala in tiho in potem je prenehala.

„Vprašala sem ga tudi že, kaj misli, pa nič ne pove. Vprašala sem ga, če je bolan, pa je rekel, da ni...“

To je govorila Tončka še s tišjim glasom.

„Ali ti nisem povedal? . . . Kakor sem rekel!“ . . .

Oče je hodil po sobi doli in gori, ustavil se je za trenotek in je zopet nadaljeval svojo pot.

„Ali mi ne moremo . . . mi ne moremo . . .“

Tiho je govoril in sam zase in Tončka in mati sta odšli iz sobe.

„Človek bi storil tako ali tako, ali nobene pomoči ni . . . Nič ni napraviti . . .“

Noč je bila legla po sobi in zunaj je sijala luna. Skozi okno je posijala v sobo in mehki žarki so se razlili po tleh in vztrepavali so tam in se zibali . . . Popolnoma je bilo mirno, samo iz veže so se čuli tuintam koraki, ogenj je prasketal na ognjišču. Tončka je izpregovorila . . .

Koritnik je stopil vun in je šel pred hišo. Na klopi tam je sedel Franci, popolnoma mirno je sedel, roke v naročju in široko odprte oči.

„Kaj delaš, Franci?“ . . .

Ozrl se je po njem in ga je vprašal.

„Nič!“ . . .

Vzdihnil je in izpregovoril s tihim in zamišljenim glasom.

„Pojdi, po mrvo grevá. Nakosil sem na travniku in v hladu bova zapeljala domov!“

Vstal je molče, pod kozolec je šel, prijel voziček za drog in je peljal proti njivi. Oče je šel za njim in tedaj se je začul votel in zategnjen glas.

„Ali si čul?“

Oče ga je vprašal in v tistem trenutku se je začul zopet isti votli in zategnjeni glas.

„Sem . . .“

Franci je izpregovoril mimogrede in je peljal naprej. Oba sta molčala in tako sta šla tiho sredi lepe poletne noči. Polno glasov je prihajalo od vseh strani, najrazličnejši so bili, veseli, zamišljeni, žalostni, vstajali so, izgubljali so se in so izginjali.

Nebo je bilo popolnoma temnomodre in zelo lepe barve. Tudi vrhovi gorâ so bili iste barve in bili so videti iz daljave

kakor zamišljeni velikani. Nebo je bilo polno zvezd, svetle so bile kakor od zlata in zelo zamišljeno so gledale doli. Luna je plavala na južni strani in tudi ona je bila popolnoma zlate barve; mesečina je trepelala nad vso okolico, sence so ležale po tleh in se plašno majale.

Naložila sta sena na voziček in sta odpeljala. Sin je vlekel spredaj in oče je rinil zadaj; oba sta molčala in počasi sta se pomikala proti domu.

Včasih je zaškrtalo pod kolesom in včasih je zacvilil voz. Kamen je prišel pod kolo ali mogoče pesek . . .

Ko sta prišla domov, je stala večerja na mizi in sedli so okoli mize. Skleda je bila sredi mize, velika je bila in lončena in opisana z belimi rožami.

„Jej, Franci!“ . . .

Fant je molčal in je zajemal malo in prenehal je pogostokrat. Ostali so molčali in tako so tiho povečerjali. Samo včasih se je čulo, kako je škrtnila žlica ob skledi, neprijeten glas je bil in Tončko je spreletelo.

Povečerjali so in mati je pobrala žlice, v skledo jih je dela in je vse skupaj odnesla vun.

„Lahko noč!“ je rekel Franci in se je odpravil spat na pod.

„Kaj te ni strah?“ . . .

V veži ga je vprašala mati, ko je šel mimo.

„Ne!“ . . .

Ko je stopil čez prag in je šel proti podu se je nasmehnil. Kaj me bo strah? Polnočnih duhov, sivih halj? . . . Nasmehnil se je in je šel po stopnicah gori in legel v seno.

Zatisnile so se oči in prišle so sanje. Napravil se je na pot, lepega jutra je vstal, poslovil se je od matere in očeta in tesno se ga je oklenila Tončka.

„Ne hodi, Franci, ali me pa vzemi seboj!“ . . .

Tesno se ga je oklenila, zajokala je na glas in zelo žalostno. Ali on je razklenil njene roke, poljubil jo je na čelo in pustil jo je sredi ceste — osamljeno in žalostno.



BEROLIN: STOLNA CERKEV IN CESARSKA PALAČA.

In je šel.

Cesta se je smejala pred njim, prijazna je bila in široka, daljave so se smehljale in vabile. In vedno naprej je šel in bila je noč in storil se je dan in njega ni bilo strah. Kaj če so šle mimo sence, če je zašumelo v grmovju, če se je oglasila zver v goščavi! . . .

In prišli so mimo roparji, grdih obrazov so bili, dolge brke so imeli, črne in grde. In prišli so do njega in dvignili so krvave nože . . .

„Kdo si ti?“

Zavpili so nanj enoglasno in sirovo in so se ustavili.

„Ropar!“ . . .

Po vrsti so mu podali roke in najgrši ga je poljubil na ustnice. Odšli so in Franci je pljunil predse v studu nad umazanim poljubom.

Dospel je do mesta, obiskal je prvo in največjo hišo, potrkal je na duri, ali bile so velike in ogromne in ni se čulo. Nato je butil s čevljem ob nje, votlo je zadonelo in začuli so se koraki. Odprla so se vrata in siva in razmršena brada se je opazila.

„Kdo me je prebudil?“ . . .

Z drobnim glaskom je zakričal sivo-bradi možiček in je zacepetal z drobnimi nogami.

„Pameten človek.“

Franci je izpregovoril z modrim glasom in je pogledal z resnimi očmi.

„Sluga ponižni!“ . . .

Široko so se odprla vrata in sivobradi možiček je potegnil čepico z glave in je stopil v kot.

„Kje je gospôda, da vzprejme pogumnega gosta?“ . . .

Zaprle so se velike duri in z drobnimi koraki je hitel možiček pred njim, peljal ga je v veliko sobo in ga je ponižno prosil, da bi počakal do večera. Izgubil se je sivobralec in Franci je sedel pod najbližjo palmo.

Lepo je bilo v tisti sobi, najlepše vrtnice so ležale po tleh, palme so stale ob steni, aloa je cvetela v samotnem kotu . . .

Hitro je tekkel čas, prišel je večer, odprla so se vrata in glej, pojavila se je zlotalasa kraljičina, nasmejala se je in z njo so se nasmejale sanjajoče platane, zelene palme so se nasmejale, rože po tleh in stoletna aloa se je zasmejala v veselem razkošju . . .

„Kdo si ti?“ . . .

Odprle so se drobne ustnice, nasmehnile so se sinje oči.

„Jaz sem junak . . .“

Glej, in približala se je in dala mu je roko in kakor sestra mu je bila od tistega trenutka. In nič ni bilo več nedosežnega zanj, samo zaželel je — in je bilo — pred njim. In ako je zaželel zvezdo z neba, glej, že se je približala in samo roko je stegnil in je bila njegova.

Tako je bil dosegel vse na svetu, v svetli kočiji se je vozil po svetu, peketali so žametni vranci in hrskali so in rezgetali.

Kaj je nedosežnega na svetu, če je človek resnično močan in pogumen in čuti mogočno silo v svojih prsih? . . .

Franci se je prebudil in še je sanjal z odprtimi očmi o črni kočiji in o iskrih vrancih; v vetru so vihrale žametne grive in v solncu so lesketale srebrne vajeti . . .

Lepo jutro se je bilo storilo, gore so žarele, gorelo je nebo in že so se opazili prvi žarki na nebu. In dvignilo se je solnce izza gorskih slemen, zabliščalo je iz daljave, tisoč žarkov se je usulo na vse strani . . .

Franci je zajutrkoval in se je odpravil na polje. Motiko je del na ramo in je odšel po rosni stezi.

„Ne bo več dolgo in pustil bom krompir in koruzo in se bom odpravil proti mestu. V šolo lepo in učiti se, postati gospod in se dvigniti med rojaki . . .“

Tako je mislil Franci in veselo je delal na polju in molčal. Sklenil je bil, da stopi pred očeta in da mu pove, kako se je namenil v mesto in v šolo.

„Veliko veselje čutim do učenja, vse bi rajši pustil — in življenje in vse kakor to!“ . . .

Stopil bo predenj in bo na ta način končal. Nekoč v kratkem bo tako napravil, govoril bo mirno in resno in izvedel bo očetovo mnenje.

Kaj bi človek doma in sredi kmetov, če čuti, da bi lahko živel med veliko gospôdo,

lahko bi živel in lahko bi šel križemsvet . . . Kaj bi človek doma, zakaj bi tičal nizko pri tleh, zakaj se ne bi dvignil in zravnal in ponosno pogledal okoli in se napravil v široki in daljni svet? . . .

Franci je kopal na njivi in tudi Tončka je kopala. Bila sta si popolnoma blizu in sestra je včasih izpregovorila.

„Povej, Franci, kaj premišljuješ, nikomur ne bom povedala!“ . . .

„Tako je, Tončka! . . . Poslovil se bom od doma in od matere in očeta in od tebe in odšel bom v svet . . .“

Franci je mirno povedal in Tončka je prenehala kopati.

„Kam pojdeš in zakaj?“ . . .

„V šolo pojdem, da se dvignem med rojaki in postanem gospod . . . Glej, prav bo tako! Kadar boš govorila o meni, pa boš povedala o meni lepo in imenitno povest . . .“

Franci je kopal enakomerno naprej in znojne kaplje so stopile na njegov obraz. Postalo je bilo vroče; solnce se je dvignilo nad gorskimi vrhovi, izginila je rosa in žarki so pripekali toplo in pekoče.

Poldne je zazvonilo in Franci in Tončka sta odšla s polja proti domu.

Že je bilo pripravljeno kosilo in tudi oče se je bil že vrnil s polja. Jed se je kadila na mizi, muhe so brenčale po sobi, zaganjale so se v obraz in sedale so po laseh in obleki.

Popoldne se je bilo pooblačilo nebo, skrilo se je solnce in močna sapa je zapihala. Dvigal se je po cesti prah, v naglih kolobarjih se je zavrtel in dvignil se je visoko v zrak.

Franci je sedel pred hišo in z njegovimi rjavimi lasmi se je igrala močna sapa. Dobro mu je delo to in premišljeval je mirno dalje o svojih bodočih potih.

„Na stanovanje pojdem, samo malo bo stalo, in naj bodo ljudje še taki in taki, jaz bom prebil pri njih. Prenesel bom nevihto in vihar in zimo in mraz — močan sem in krepek in lahko bom tako dočakal lepših časov“ . . .

Tako je mislil na klopi pred hišo, sapa se je igrala z njegovimi lasmi in je pihala v njegov obraz.

Zablislilo se je in svetel ogenj je šinil po nebesnem oboku. Zagrmelo je potem, glasno in mogočno je zabobnelo, stresla se je klop in okna so zašklepetala. In tedaj so padle prve kaplje, debele in težke so bile in čulo se je, kako so padale na listje in na tla. In gostejše in gostejše so padale in naposled se je ulila velika ploha.

Franci se je umaknil v vežo in tudi ostali so bili tam.

„Samo, da ne bi bilo toče!“ . . .

Oče je gledal oblake in je to izpregovoril in tudi mati je vzdihnila.

„Da ne bi bilo toče!“ . . .

Zunaj je lil dež, bliskalo se je in grmelo je, da se je stresala hiša in so šklepetale šipe v oknih. Ali ponehavalo je, samo še bliski so se užigali, grmenje se je čulo v daljavi, samo oddaljeno bobnenje še in dež je ponehaval.

Tončka je sedela pri ognjišču in se je stresla, kadar se je zablislilo

„Ali te ni strah, Franci?“ . . .

Vprašala ga je, ker je stal mirno, ni se zganil ob najhujšem gromu in ni se zmenil za nevihto.

„Ne! Mene ni strah . . .“

Polegla se je nevihta in nehala je deževati. Odplavali so oblaki in odprla se je lepa nebesna modrina. Videti je bilo, kakor da bi bila nevihta umila nebo, tako je bilo čisto in tako sveže.

Trave so se zravnale in rože so dvigale svoje rosne glave, debele kaplje so padale od drevesnih vej in naposled je posijalo solnce. Mehki žarki so se razlili po rosnih travnikih in po mokrih poljih in tratah se je zasvetilo od mnogoštevilnih biserov.

Franci je šel v sobo in je sedel k oknu.

„Jutri in še bolje pojutranjem pa stopim pred očeta in mu povem . . . Tako in tako, jaz ne morem drugače, kakor da pojdem . . . Zakaj ne bi človek imel poguma in zakaj bi se bal belih cest, ki peljajo križemsvet? . . . Pojutranjem, ko bo nedelja, „pa stopim in povem popolnoma natančno!“ . . .

Zatrdno je bil to sklenil Franci in mislil je potem lepo in mirno o vsi svoji nadaljni poti.

Popolnoma mirno je bilo že zunaj, solnce je sijalo, trave in rože so se dvignile, tuintam je še kanila deževna kaplja od drevesne veje in čisto in sveže in od nevihte umito nebo se je razprostiralo nad široko krajino.

(DALJE).



ANTON MEDVED:

VETER POVLEČE . . .

Lastovke drobne,
jarko nebo,
kaj me žalobne
misli pekó?

Hribje zeleni,
cvetne ravní,
kaj da so meni
mračne oči?

Veter povleče
skozi vrhé,
nekaj šepeče —
slušaj, srcé!

— Kaj nam je mari,
če si nam tuj!
Drugim tožari,
sebe vprašuj!



ANTON MEDVED:

ŠIBRE.

7.

Javno mnenje je malik.
Vse mu plete hvale venec.
Bil v Egiptu je češčenic,
danes je čestivec — bik.

8.

Pesnika nekaj in nekaj zdravnika
v vsakem človeku na zemlji tiči.
Kdo še ni zložil nobenega stika?
Kdo še nikoli ni zdravil ljudi?

V vrstah vojakov ni vsakdo narédnik,
dasi težita vse puška in meč.
Toda po mestih je vsakdo predsednik
enega društva ali še več.

9.

Mordà iznajde kak profesor
nov taksameter za poete naše.
A kdo iznajde „noometer“
za njega in njegove vse pristaše?

10.

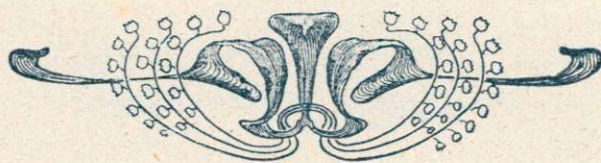
Iz bratovih napak lahko
zajemamo korist.
Za onega je čisto vse,
kdor sam je svet in čist.
Ljudi le redke vlada strast
hudičeva — zavist.

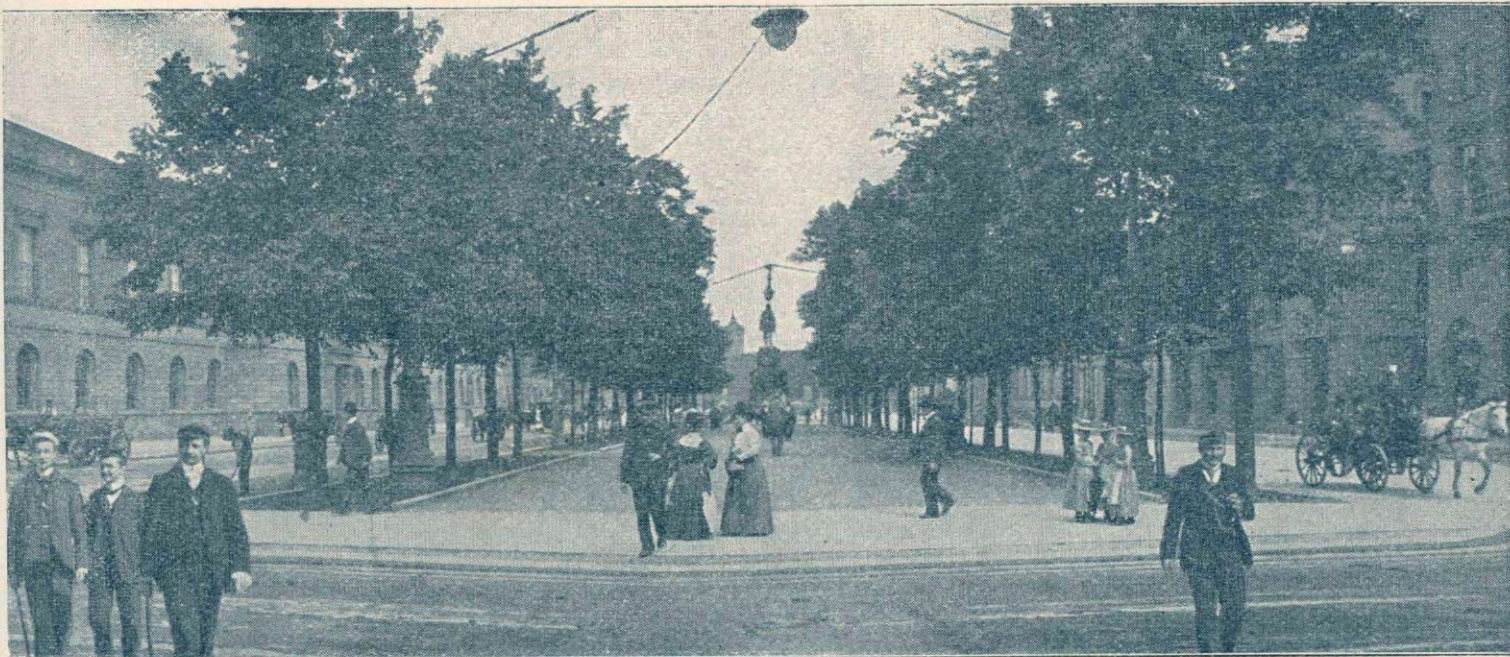
Vsakómu v prsih je srce
odprte knjige list.
Življenje krasno slika ti
duha pokorni kist.
O ljubček, ti si pač še mlad,
zato si — optimist.

11.

Ne boj se glupastih ljudi,
nikar jih ne poslušaj!
Z rokami in duha močmi
doseči poizkušaj,

kar tebi je v korist
in ne na škodo bratu,
pa naj te satanska zavist
z jezikom valja v blatu.





BEROLIN: POD LIPAMI.

JOS. LAVTIŽAR:

ONSTRAN BALTIŠKEGA MORJA.

(DALJE.)

10. Raznoterosti o Berolinu.



as je že, da po dolgotrajnem postopanju in ogledovanju poiščem gostoljubno mizo, kjer bi se dobilo kako okrepčilo. Vrnem se v dolgo Frederikovo ulico, ki se vleče v ravni črti od juga proti severu srednjega mesta, to je od trga Belle Alliance daleč gori do vrat Oranienburg. Tričetrt ure imaš dovolj, da jo prehodiš od enega konca do drugega. V severnem delu te ulice stoji moj hôtél. Ostal sem mu zvest ne samo gledé stanovanja, temuč tudi gledé hrane, osobito zato, ker me je vabil senčnat vrt k odpočitku.

Vhod v gostilno nosi napis „Rheinische Winzerstube“. Iz tega bi se sklepalo, da ti postrežejo z renskim vinom. Na mizah ležijo jedilni listi, poleg njih pa zapisniki, v katerih čitaš dolgo vrsto vin najrazličnejših imen. Nimam navade, študirati jedilnega lista. Zato sem kratko naročil to in to, pa je bilo vse v redu. Šlo je v slast s pečenko vred, ako-

prav sem vedel, da se povžije v Berolinu veliko konjskega mesa.

Kaj hočemo? Ker zavzema med hrano meso odlično mesto, prišli so do zaključka: Če so vžitni voli in krave, ko jedó slamo in seno, zakaj bi ne bili tudi konji, ki se redijo z isto tvarino? Ljudski ekonomisti so se poprijeli z vso resnobo te misli in so jo tudi uresničili, držeč se gesla: „Meso mora biti dober kup“. Tudi društva, ki imajo namen, da zabranjujejo trpinčenje živali, so se poprijela z vneto omenjenega gibanja. Zakaj naj bi moral konj, človekov dobrotnik in prijatelj, toliko trpeti? Kako grdo se mu povračuje njegova zvesta služba posebno na stara leta, ko pride neusmiljenemu vozniku v roke! Živali se naklada toliko, da pogine čestokrat na sredi ceste. Neki Berolincec je rekel: „Ulice bi odmevale od zdihojanja in vpitja, ako bi bili konji zmožni, izraziti svoje muke s človeškimi glasovi.“ Ali ne bi bilo bolje, da se takrat, ko niso več za delo, opitajo, zakoljejo in vporabijo za živež? Umevno je, da bi se na ta način povzdignila tudi konjereja.

Seveda so se navajali zoper to dokazovanje mnogi predsodki, med katerimi je bil najvažnejši pomislek, da se konjsko meso ne more jesti s tisto slastjo, kakor goveje, ovčje ali prešičje. Toda zagovorniki se niso dali ugnati. Da bi prepričali ljudstvo o resnici svoje trditve, so napravili v Berlinu javno pojedino, pri kateri se je postreglo samo z mladim konjskim mesom. Vsi navzoči so hvalili dobri okus jedil ta ugovarjali edino v tem, da meso stare živine ne bi dišalo tako dobro. Tedaj se je napravila druga javna gostija, pri kateri so uporabili meso starega konja. Pa zopet isti ugodni uspeh kakor prvič. Od tega časa dalje se je začelo vedno bolj širiti uživanje konjskega mesa. Sedaj ga kupujejo v berolinskih mesnicah ne samo ljudje preprostih, temuč tudi izobraženih stanov. Poslednjih se drži še deloma neka sramežljivost, vsled katere ne pripoznajo očitno, da uporabljajo meso za svojo potrebo. Zato pošiljajo ponj s pretvezo, da se kuha psom, v resnici pa prav dobro diši njim samim. Drugi hodijo meso na skrivnem kupovat, posebno v večernih urah, da bi prikrili, kaj se peče v njihovi kuhinji. Vendar že izginjuje prikrivanje, in meso dobiva čim večjo veljavo.

Da lastniki gostilnic niso zadnji med odjemavci, ni treba omenjati. Uprav gostilničarji imajo v tem oziru najlepšo priliko in najbolj proste roke. Kdo jih nadzoruje, s kakim mesom da strežejo svojim gostom? Tujec ne more vedeti za gotovo, kakšne baže blago ima pred seboj, kajti kuharice znajo iz malovrednega pripraviti kaj posebno okusnega. In glavna reč je, da je dobro pripravljeno. Zato trdimo z gotovostjo, da se je v marsikaterem hôtelu pojedlo že veliko konjskega mesa. Hudobni jeziki celo pravijo, da se dobiva mesto zajca pečenka tiste domače živali, ki se prišteva levovi rodbini.

Ker sem že dalj časa pri jedi, spomnim naj se tudi pijače. Rekel sem poprej, da je bil na mizi dolg zapisnik različnih vin iz renskih pokrajin. Čitajo se najbolj izbrana imena, nalašč proračunjena zato, da bi vzbu-

dila skomine po tako izvrstni kapljici. Kdo ne bi občutil želje po mali pokušnji, ako bere: Kaiserperle, Kaiserblume, moussirender Mosel, Goldauslese itd. Imenitna imena, pa tudi imenitna cena. Steklenica, o kateri se ne ve, koliko da drži, stane od treh do dvanajst mark (Marka je 1 krona in 20 vinarjev naše veljave). Dal sem si natočiti nekaj tekočine cenejše vrste, in zdela se mi je prav dobra. Kakšna pijača mora biti šele v dražjih steklenicah! Nemci znajo vzorno kletariti. Ali je pa to res pristno? Spomnil sem se, koliko vagonov jabolk se izvozi v dobrih letinah samo s Kranjskega v nemške kraje! Tedaj se mi je porodil sum: Kaj, ko bi bila Kaiserperle umetno narejen jabolčnik? Nič lažjega nego to, samo znati se mora. Z umnim kletarstvom se dosežejo tudi brez grozdja sijajni uspehi. Naj bo, kakor hoče. Vino je bilo izvrstno, čeprav morebiti ni dozorelo na trti.

Po kosilu (ki pa ni trajalo tako dolgo, kakor dolgo sem to pisal) sem se podal iz mestnega središča v velike nasade, nahajajoče se ob zapadni strani braniborskih vrat. Tu se raztegujejo obširna sprehajališča, polna drevja, travnikov, malih jezer in spominkov.

Da, spominkov! Teh ne najdeš v nobenem drugem mestu toliko, kolikor v Berlinu. Par stopinj, pa stoji pred teboj marmornata soha, predstavljajoča tega ali onega pruskega kralja. Nekaj korakov dalje se ti prikaže kip kake kraljice. Še dalje ugledaš podobo vojskovodje, državnika, učenjaka, pesnika, pisatelja, stavbenika itd. Odkritje novih spomenikov ni v Berlinu nič izrednega. Človek je naposled že radoveden, koliko očitnih pomnikov bi bilo vseh skupaj v mestu? Kdove koliko! Več jih pa je v delu, ki se postavijo v bližnjem času. Pri tej priliki naj dostavimo opazko, da ima samo cesar Viljem I. na Nemškem že 80 spominkov, cesar Friderik 17, Bismark 38. Ali ni tako proslavljanje imenitnih mož zoprna baharija? Kdaj bo začela tudi Prusom presedati?

Posebno veliko nemih kamenitih skupin mi je prišlo pred oči, ko sem dospel v

Sieges-Allee. Tu se vrstijo na obeh straneh drevoreda pruski mejni grofje, izklesani iz snežnobelega marmorja. Koliko se je porabilo kamenja v ta namen in koliko denarja! Umetnost, domoljubje in zgodovina je nakopičena v taki meri, da ne bi kmalu vedel, ali sem pod milim nebom, ali se nahajam v muzeju. Čuditi se je, kako gre navdušenje večkrat do skrajne meje za onim predmetom, katerega se je poprijelo.

Višek narodne samozavesti, ali bolje rečeno oholosti, se ti pokaže ob koncu drevoreda. Pred seboj imaš velikanski prostor, ki mu pravijo Königsplatz. Bajе meri stotisoč kvadratnih metrov ter se prišteva največjim trgom v Evropi. V sredi se vzpenja silno visok steber: Siegesäule. Steber so naredili l. 1873, kmalu po nemško-francoski vojski. Prusi so postavili topove, uplenjene Francozom, drugega vrh drugega, jih pozlatili, in steber je bil gotov. Na njegovem vrhu kraljuje orjaška Borussia s kvišku vzdignjenimi rokami. V eni roki drži venec, v drugi zastavo.

V sklep svojega berolinskega obiska sem napravil izlet, ki je bil zabaven in poučen obenem. Ker ima Berolin dvojno železnico: eno, ki vozi skozi mesto, in drugo, ki gre okoli in okoli mestne periferije, sem si izbral poslednjo progo, da vidim obseg pruske metropole. Nekaj časa smo se vozili po ravnini, nekaj časa po nasipih, s katerih je obširen pogled na množico poslopij. V nekaterih krajih smo se peljali tudi pod zemljo. Kolodvorov je gotovo več kot dvajset. Vožnja traja precej dolgo, kajti šele v dveh urah prideš na prvotno postajo nazaj. Na takem okrožnem potovanju spoznaš šele velikost svetovnega mesta.

11. Skozi Meklenburško.

Ker sem odločil, da odrinem z brzovlakom ob poldevetih dopoldne iz Berolina, je bilo treba hiteti in vse urediti do onega časa. Vračajoč se v svoje stanovanje, da spravim prtljago skupaj in poravnam račun, prezrem prave ulice. Šele po daljših ovinkih dobim prvotni sled. Četrturna izguba ni

velika, a bila je vendar povod, da sem se moral jako podvzati na štetinski kolodvor, ki se nahaja na severni strani mesta. Došel sem tje, ko so popotniki že sedeli v vozovih. Kmalu je hlapon krepko potegnil in nas v divjem diru nesel iz glavnega mesta nemškega cesarstva.

Prišli smo na prosto. Pred očmi se razgrinja zopet sama ravnina. Mislim, da bi moral dolgo hoditi okoli, preden bi našel tukaj kak klanec. Poleg kmečkih domov opaziš velikanske perotnice, ki se sučejo v zraku. To so mlini na veter. Na travnikih se pase mnogo goveje živine črne barve z belimi lisami. Gozdiči so zaraščeni z borovci in mladimi smrekami. Pri Oranienburgu smo se pripeljali do male reke Havel, ki bolj leze nego teče po ondotni planjavi. Havel dobiva vodo iz mnogoštevilnih jezer; med njimi je nekaj precej velikih. Ne manjka se tudi močvirja, po katerem brodirajo cele trume gosí.

Ustavili smo se v mestu Novi Strelec, kjer stoluje meklenburški veliki vojvoda. Mesto ima skoro idilično lego, da ne bi pričakoval take v tej enolični okolici. Hiše stojé v obližju jezera, okoli in okoli pa se razprostirajo gozdi in izprehajališča. V sredi gozda sameva pokopališče z nizko mrežasto ograjo. Nisem še videl krščanskega mirodvora v tako odljudnem kraju nego je tukaj.

Moja sopotnica, ki je vstopila v vlak v Berolinu, je že težko čakala, kdaj da se pripeljemo do Baltiškega morja. Namenjena je bila v kopališče Warnemünde, kjer želi ostati par tednov. Sodil sem po njeni vnanjosti, da pripada imovitemu stanu, kajti le bogatini si morejo privoščiti drago življenje, ki vlada v morskih kopališčih. Gospa, bliže šestdesetemu nego petdesetemu letu, je imela črno leskečo obleko in rdečo barvo na obrazu. Zato sem bržkone po pravici mislil, da ne gre iskat zdravja, ampak preganjat čas v kaki sorodni tovarišiji. Da bi jej tudi med vožnjo česa ne manjkalo, je bila založena s finim pecivom in s steklenico ne vem kakšne pijače.

Na postaji Varna, ležeči ob Miriškem jezeru (Müritz-See), največjim med meklenburškimi jezери, vstopi nov tovariš. Ker sva se že oba dolgočasila, gospa in jaz, je nama bilo prav po volji, da se je družba pomnožila. Vrh tega je imel prišlec zelo gibčen jezik. Peljal se je v R o z t o k ter je povedal marsikaj o tem starem slovanskem mestu. Četudi je oddaljeno več kot dve uri od morja, dohajajo vendar ladje prav do mesta. Reka Varnova, ki teče mimo Roztoka, je namreč dovolj globoka, da plôvejo srednjeveliki parniki v mestno obližje. Dalje se odlikuje Roztok s starimi gotskimi cerkvami in hišami ter z vseučiliščem. Ponaša se tudi s tem, da je bil ondi rojen vojskovodja Blücher, kateremu so rekli „Maršal Vorwärts“, ker je v vojski vedno naprej silil. Proslavil se je v boju zoper prvega Napoleona, osobito leta 1813., ko je bila pri Lipskem strta francoska moč. Blücher je bil originalen mož. Neko noč so ga zbudili iz spanja in mu povedali, da je Napoleon opustil prvotni načrt ter se pripravlja po drugi strani prodreti. Maršal odgovori z zdehanjem: „No, sedaj jo bo šele skupil“, izda potrebno povelje in spi dalje. Tudi to se pripoveduje o Blücherju, da je nekoč zapalil pipo pri plamenici, s katero so zažigali topove, in da je v sredi krogel mirno pušil iz nje.

„V Roztoku“, pripomni popotni tovariš, „so mu postavili bronast pomnik, da ne pozabijo svojega rojaka. Göthe pa je naredil napis za pomnik.“

„Bržkone pesniško kitico?“

„Im Harren und Krieg — Im Sturz und Sieg — Bewusst und gross — So riss er uns von Feinden los.“

Pripovedovanje o Blücherju me je zanimalo toliko bolj, ker je stal ob času najhujše sile na avstrijski strani. Znano je, da države niso upale drugače premagati Napoleonove armade, nego s tem, da so si Rusi, Prusi, Avstrijci, Bavarci in Švedsi podali roko ter v veliki tridnevni vojski pri Lipskem 16., 18. in 19. oktobra 1813 premagali sovražnika.

Med prijetnim govorom nam je minul čas, da nismo vedeli, kdaj smo došli v Roztok, največje mesto meklenburške nadvojvodine.

„Glejte stolp cerkve sv. Petra“, pravi gospod, kazoč proti zvoniku, ki se vzpenja nad mestom. „Visok je 132 metrov. Takega ni daleč okoli.“

Potem me je povabil, naj grem z njim, da mi razkaže znamenitosti.

„Ako se ne morete muditi dalj, ostanite vsaj tako dolgo, da se peljete s prvim vlakom naprej. Ali še bolje, da odplôvete po Varnovi. Iz Roztoka vozijo parobrodi vsako uro v Warnemünde. Samo 50 minut potrebujete do tje, in plačate le 39 pfenigov (36 vin.).“

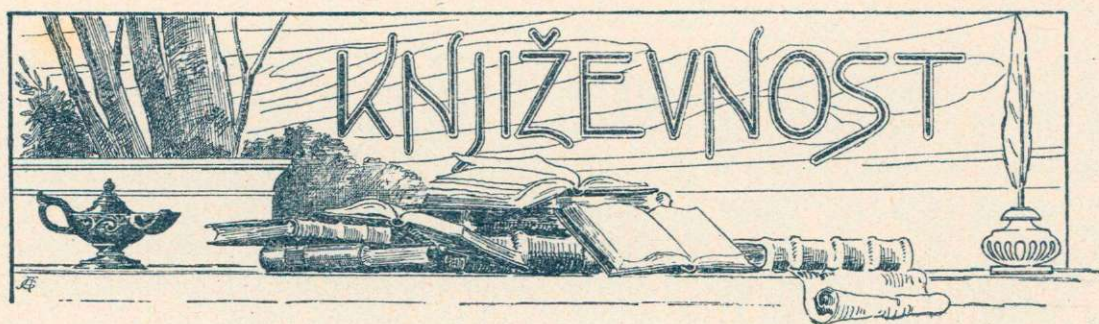
Toda ni bilo mogoče, kajti v Warnemünde čaka veliki parnik, ki takoj po prihodu brzovlaka odpiha proti Danskemu. S pristrčno zahvalo sem se poslovil od prijaznega tujca in iz voza gledal na Roztok.

Domača, pristno slovanska beseda! Nemci pišejo Rostock, a to jej ne vzame prvotnega pomena. Stari prebivavci tega kraja in vse okolice tje do Ljubeka in Hamburga so bili B o d r i č i, ki so prišli izmed slovanskih plemen najdalje proti zapadni Evropi. Pečali so se s poljedelstvom, z ribištvom in z brodarstvom ter živeli v blagostanju. Toda dvojni sovražnik jih je hotel izpodriniti iz njihovega posestva in jih je tudi izpodrinil. S severa so silili Danci, od juga Saksonci. Najhujši sovražnik pa so bili sami sebi, ker niso bili edini. Akoprav so se večkrat otresli tujega jarma, so postajali vendar čedalje bolj nemški sužnji. Poleg tega so se dolgo časa branili krščanske vere, kar jim je povzročilo še večjo nesrečo. Njihovo paganstvo namreč ni imelo one npravne moči, da bi se bilo moglo ustaviti krščanski omiki. Zgodovina nam pa tudi pove, zakaj da so Bodriči tako vztrajno odbijali od sebe krščanstvo. Prvič zato, ker so jim Kristovo vero prinašali nemški blagovestniki. Gotovo bi jo bili raje sprejeli, ako bi jim jo bili oznanjevali rojaki v domačem jeziku, kakor sta jo n. pr. oznanje-

vala Moravanom sv. Ciril in Metod. Drugi še večji vzrok te trdovratnosti pa so bili takratni nemški mogotci, ki so pod versko pretvezo kazali čestokrat željo po slovanski posesti. Konec je bil ta, da Bodričem vsi njihovi Bogovi (Svetovid, Črt, Radigost, Perun, Veles, Triglav itd.) niso nič pomagali. Narodu je došla sreča sv. krsta, a po drugi strani je izgubil samostojnost.

Mnogo stoletij je že preteklo od onega časa. Ob baltiškem morju, kjer je bila domovina Slovanov, prebiva sedaj nemški rod, kateremu so neznani naši glasovi. Ostala so samo imena: Ljubek, Vižmar, Bukovo, Roztok, Ribnica in množica drugih, ki kažejo, kdo da je bil tukaj prvotni posestnik.

(DALJE.)



SLOVENSKA.

Iz borbe med ilirsko in madžarofilsko stranko l. 1848/49. Napisal dr. Fran Ilešič. Ponatisk iz „Časopisa za zgodovino in narodopisje“. To je jako zanimiv donesek k političnim borbam tedanjega časa, dvakrat zanimiv ravno sedaj, ko živimo v podobnem času — seveda v čisto drugih razmerah. Gospod pisatelj pravi v uvodu:

Pred dualizmom so Slovenci iztočne Štajerske in Dolenjske Kranjske imeli ožje zveze s Hrvatsko. Mnogo se jih je tam šolalo in udeleževalo hrvatskega kulturnega življenja. Duh ilirizma je zavel posebno po Slovenskih goricah, ki s svojih lozoslavnih brd odpirajo panoramo hrvatskega Zagorja, in dal Ilirom prvega pevca, Stanka Vraza. Vobče pa so Slovenci le rahlo sekundirali v ilirski slogi in leta 1848. bili malo pripravljeni za vprašanja o preosnovi zgodovinsko-provincionalnih mej. Leta 1867. so bile te-le še bolj utrjene. Nabralem sem gradivo nekaj v arhivu županije zagrebške, večinoma pa iz raznih novin, ki so bujno klile v razburjenem vzdušju leta 1848., nekaj ga je tudi iz ustnih izveštij. Arhivne študije v Zagrebu bodo te spomine popolnile. Časniški glasovi sicer niso vedno istina, a so značilni za duh in ozračje časa. V tem smislu je uvaževati „Wahrheit und Dichtung“. Slovenske čitatelje bi moglo vse to zanimati posebe še radi tega, ker se nahajajo v vrstah „madžaronskih“ l. 1848. tudi Slovenci.

Gospod pisatelj je nabral mnogo osebnih podatkov iz tedanje dôle s hvalevredno natančnostjo. L.

Ilustrovani narodni koledar za l. 1906. Uredil prof. dr. Ant. Dolnar. Last in zaloga „Zvezne tiskarne“ v Celju. V letošnjem „Narodnem koledarju“ čitamo spomin na rajnega dr. Gregorja Kreka, Kocbekov „Izlet v Logarsko dolino“, jako dober spis „Srednje šole na Slovenskem“, zanimivo razpravo „Celjski grofje in jugoslovansko ozemlje“ dr. Karola Verstovška, več pesmi itd. Izmed leposlovnih spisov omenimo zlasti Cankarjevo satiro „Martin Skočir in Anastasius v Schiwiz“. To je morda najboljša Cankarjeva satira. Pisatelj si je izbral za predmet Vegov spomenik, nekoliko tudi Prešernovega, ter z žgočim sarkazmom smeši omejenost one nizke inteligence, ki ji služijo rodoljubne slavnosti le zato, da na piedestalu naroda povzdiguje samo sebe. Cankar je z nepresežno fineso vzel iz te družbe dva tipa —: slavljenca in slavitelja — ter ju popisuje s humorjem, ki bôde s tisočerimi drobnimi iglicami. „Ksenija“ Vladimira Borotha se nam zdi površno prestavljena. „Kulturno politični pregled l. 1905.“ je jako enostranski in pomanjkljiv. Ravno glavni politični dogodki na Kranjskem so popolnoma izpuščeni. Gospod pisatelj se jih najbrže ni upal soditi. D.

Iz naroda za narod. I. shod narodno-radikalnega dijaštva od 5.—8. septembra 1905

v Trstu. V Ljubljani 1905. Izdala „Prosveta“. Založila „Omladina“. — Dijaštvo in sicer tudi svobodomiselnost dijaštvo je veliko prej začutilo, da slovenski liberalizem nima programa, oziroma, da je njegov program in njegovo delo le razdiranje, kakor so to javno priznali njegovi prvoborniki. Mladim ljudem se je zahtevalo dela, pozitivnega dela. To je rodilo novo strujo med slovenskim dijaštvom, narodne radikalce. Kakor je med katol. nar. akademiki že dolgoletna navada, so priredili tudi nar. radikalci lansko leto v Trstu shod, da precizirajo svoj program. Omenjena knjižica opisuje razvoj tega shoda. Fiksirali so si nekak svetovni nazor, obravnavali špeciálno o dijaških zadevah in se pogovorili o pozitivnem poljudno-narodnem delu. V prvem delu knjižice je ta del slovenskih akademikov zavrgel krščanstvo, zlasti krščansko in sploh vsako etiko, ki sloni na kaki drugi avtoriteti kakor na novodobnih filozofemih. Originalni ti „filozofi“ niso, globoki tudi ne. V teoretskih predavanjih obravnavajo najprej in najbolj „pozitivno etiko“, etiko brez Boga, ki sloni na „avtoriteti razuma“ in „rezultatih sociologije“. Avtonomisti so. Premalo še poznajo filozofijo, da bi uvideli notranji nesmisel avtonomne etike in premalo pojmujejo življenje, da bi spoznali, da se taka etična načela razpršé v borbah življenja v pene in prah. Rezultatov empirične vede po njihovih mislih ni mogoče strniti s trdnim verskim prepričanjem in vera jim je le čuvstvo. Religiozni čut jim eksistira, a Boga ni, religija je nesmisel! Uganka nad uganko. Krščanske filozofije ne poznajo in si konstruirajo neki fantom, ki ga imenujejo krščanstvo in ga napadajo kakor žalostni vitez iz la Manche mline na veter. Obilo slabih zgledov imajo seveda na modernih profesorjih filozofije raznih vseučilišč, ki zaničujejo aristotelično - sholastično filozofijo, ki je niti ne poznajo, in so uvedli v modroslovje pravo anarhijo.

Materializem, ali kakor mu sedaj pravijo, monizem, ima to prednost, da v njem vsak dobi vse, kar želi in išče. Nietzsche je v njem našel filozofijo aristokracije, Marx demokracije in naši princip absolutne narodnosti. Splošno opažamo, da manjka izdajateljem te knjižice preciznih pojmov in si celo o vsakdanjih socialnih pojavih niso na jasnem.

V knjigi je vse polno napačnih trditev. Mihajlo Rostohar, ki pod mnogo obetajočim naslovom „Poedinec in celota, etika, znanost, verstvo“ našteva le nekaj suhih, nedokazanih trditev, n. pr. silno zaničljivo govori o „katoliški znanosti“ kot „otroku konfesije“. A da

o tej znanosti ničesar ne ve, dokazuje takoj s predbacivanjem, „da je srednjeveški verni človek bil celo uverjen, da je mogoča dvojna resnica“. Ne, Mihajlo Rostohar, ravno nasprotno je res: Svetovno naziranje vernega človeka je bilo vedno enotno, še posebno v srednjem veku. Rostohar pravi, da je naloga vsakega naprednega človeka „delovati na to, da napredujemo v smislu verskega individualizma“ — dve strani dalje pa trdi Gregor Žerjav, da je „individualizacija trgala človeka iz družbe, rušila tesnejše družabne stike in obzire, torej nraavnost.“ Pavel Grošelj odreja logiki absolutno vrednost, češ da je „človek mera vseh stvari“, o statistiki pa trdi, da je praktična resnica kat eksohen. Dalje trdi, da ni absolutnih etičskih zakonov, ampak da so le „neka tiha konvencija“, „njih sila leži v socialnem moralnem pritisku okolice na nas“. Kaj naj rečemo o stavkih, kakor je n. pr.: „Etika je živ organizem“, ali če dijak Grošelj zaničljivo imenuje krščansko moralo „žandarmerijsko moralo“ ter oholo pravi, da mu „niti dokazovati ni treba, da jo „pozitivna etika po svoji notranji vrednosti daleko nadkriljuje!“ S takimi praznimi trditvami se pa seveda ne dá spraviti s sveta krščanska morala. Najbolj zoprni je oholi ton, v katerem so se nedokazane hipoteze izrekale kot nekaj absolutno gotovega. To je vsikdar znamenje nezrelosti in pomanjkanja prave izobrazbe.

Simpatičnejša so praktična predavanja. Ideja samopomoči, ki rodi na Slovenskem že tako lepe sadove — eden izmed teh teoretikov jo opisuje kot novo iznajdbo — in vedno večja stanovska zavest, posebno produktivnih stanov, je vplivala tudi na dijaštvo. To je razvidno iz vseh teh predavanj. Če bosta ti dve ideji napredovali, bo dijaštvo gotovo našlo skupne točke, ki bodo omogočile vzajemno delo v vprašanih, ki se tičejo vsega dijaštva, kakor n. pr. slovensko vseučilišče in vpliv na razdelitev in regulacijo podpor. Dosedaj je ta zavest, kakor je videti, še preslaba, ker je preveč razdiralnih sil v dijaštvu, a upajmo, da bo bolje, kadar dozorí dijaštvo od meglenih hipotetičnih fantomov do stalnega, svetovnega naziranja, ki ga nam ne bo treba tako zavračati, kakor onega, ki je izraženo v tej knjižici. Z.

Zakoni in ukazi za vojvodino Kranjsko. Izdal Jožef Pfeifer, deželni svetnik v pokoju. Tretja izdaja tretjega zvezka zbirke obsega sledeče postave: Zakon o cerkvenih stavbah. Odprava farnih ubožnih naprav. Javno oskrbovanje ubožcev po občinah. Uravnava domovinskih razmer. Red o požarni policiji in o gasilnih stražah.

HRVAŠKA.

Zabavna knjižnica „Matice Hrvatske“.

— Dvoje knjig je izišlo letošnje leto v tej knjižnici. Ena je „Jelkin bosiljak“ in druga „Zapreke“. Pisatelj, ki sta napisala ti dve knjigi, sta umrla oba lansko leto. Ev. Kumičić je napisal povest „Jelkin bosiljak“, ki je vzeta iz istrskega življenja, ko je bila v tistih krajih posebno v cvetu trgovina z vinom. Mladi mornar Ivan se zaljubi v Jelko, ki mu dá pri odhodu bosiljak (Basilienkraut) za spomin. Ko je Ivan na potu, zalezuje Jelko fi nančni stražnik, in Jelka ga nekoč po nesreči sune v prepad, kjer obleži mrtev. Jelko zapró, pozneje se izkaže njena popolna nedolžnost. Ravno tisti dan, ko je v Trstu obravnava, se vrne Jelkin oče iz Amerike. O njem so krivo poročali listi, da je na morju utonil. Tako je



Evg. Kumičić.

končno veselje popolno, samó še Jelkine svatbe manjka. Tudi to se zgodi. Ivan pride, se oženi in živi srečno dolgo vrsto let. Ko pa se vname vojska na Italijanskem mora tudi on pod orožje. Ivan pade, Jelka znori, in povesti je konec. — Povest je pisana tako idealno, da bi človek jokal nad njo. Jelka, njena mati, njen stric, Ivan — so vsi sami angelčki, ki nimajo nobenih človeških napak. Pojedli bi se najrajši vse križem od ljubezni. Finančni stražniki so Nemci in zato najpodlejši ljudje, in ne zaslužijo v očeh pisateljevih ene dobre besede. Tako sovraštvo do tujega naroda je v povesti malo pretirano in tendenca preveč bode v oči. Tudi preveliko hvalisanje svojega naroda je neumestno. Bog je popoln, ljudje pa nismo niti od daleč, ampak smo polni napak in grehov. To je torej slaba stran povesti, ki sicer ni

slaba, ampak precej navadna. Razumljivo je, zakaj je Kumičić tako sovražil Nemce, če se spomnimo zloglasnega Bachovega sistema. Tudi naš Trdina je povedal marsikatero bridko na Bachov račun. In Kumičić je roko tega človeka občutil. — Knjigi je pridejan tudi zelo obširen življenjepis Kumičićev, napisan od Cherubina Šegića, profesorja v Zagrebu. Ta pravi, da je težko pisati o prijatelju po znanem pregovoru: „sine ira et studio“, da se hoče vseeno držati tega reka. Ali zdi se, da se ga ni držal popolnoma, kajti cel životopis se bere kot nekak slavospev Kumičiću in njegovemu geniju. Sploh je težko biti objektivni, ker živi človek pač v „razmerah“. Kumičić je bil več let saborski poslanec in zvest pristaš Starčevičeve stranke. Šegvić je bil oseben prijatelj Kumičićev, in sicer eden najzaupnejših. Zato so mu Kumičićeva dela vzor leposlovne knjige in umetniške dovršenosti. Plodovit in vesten je bil Kumičić res, in mogoče je, da je tudi to vzrok enoličnosti njegovih del. Vendar je Kumičić veliko koristil narodu in zato mu bo spomin vedno slaven in se bodo njegove knjige vedno čitale, posebno med preprostim narodom.

Kalendar Svete Familije za lieto 1906.

Četrto leto je izšel že ta koledar, ki je znamenit zato, ker izhaja v Juru na Ogrskem kot edina knjiga, ki je pisana prav za hrvaške naseljence v severozapadni Ogrski. Vsebina je prav srečno izbrana in vidi se, da je uredništvo v rokah moža, ki pozna ljudstvo in mu hoče dobro. Knjiga ima mnogo zanimivih slik.



ČEŠKA.

Protestantství o Čechách až do bitvy Bělohorské (1517—1620). Sepsal dr. Fr. X. Kryštůfek. V Praze, 1906. Nákladem Dědictví sv. Prokopa. Str. 435. — Gospod pisatelj, vseučiliški profesor v Pragi, opisuje to za Čehe velevažno dōbo z veliko natančnostjo ter pri tem — dasi le indirektno — pobija marsikateri predsodek, ki so ga uvedli v zgodovino katoliški cerkvi sovražni pisatelji. K sklepu prihaja pisatelj do zaključka, da je protestantovstvo tudi v narodnem oziru škodovalo Čehom, in da bi bili Čehi popolnoma izgubili svojo slovansko narodnost, ako jim ne bi bila protireformacija ohranila katoličizma. L.

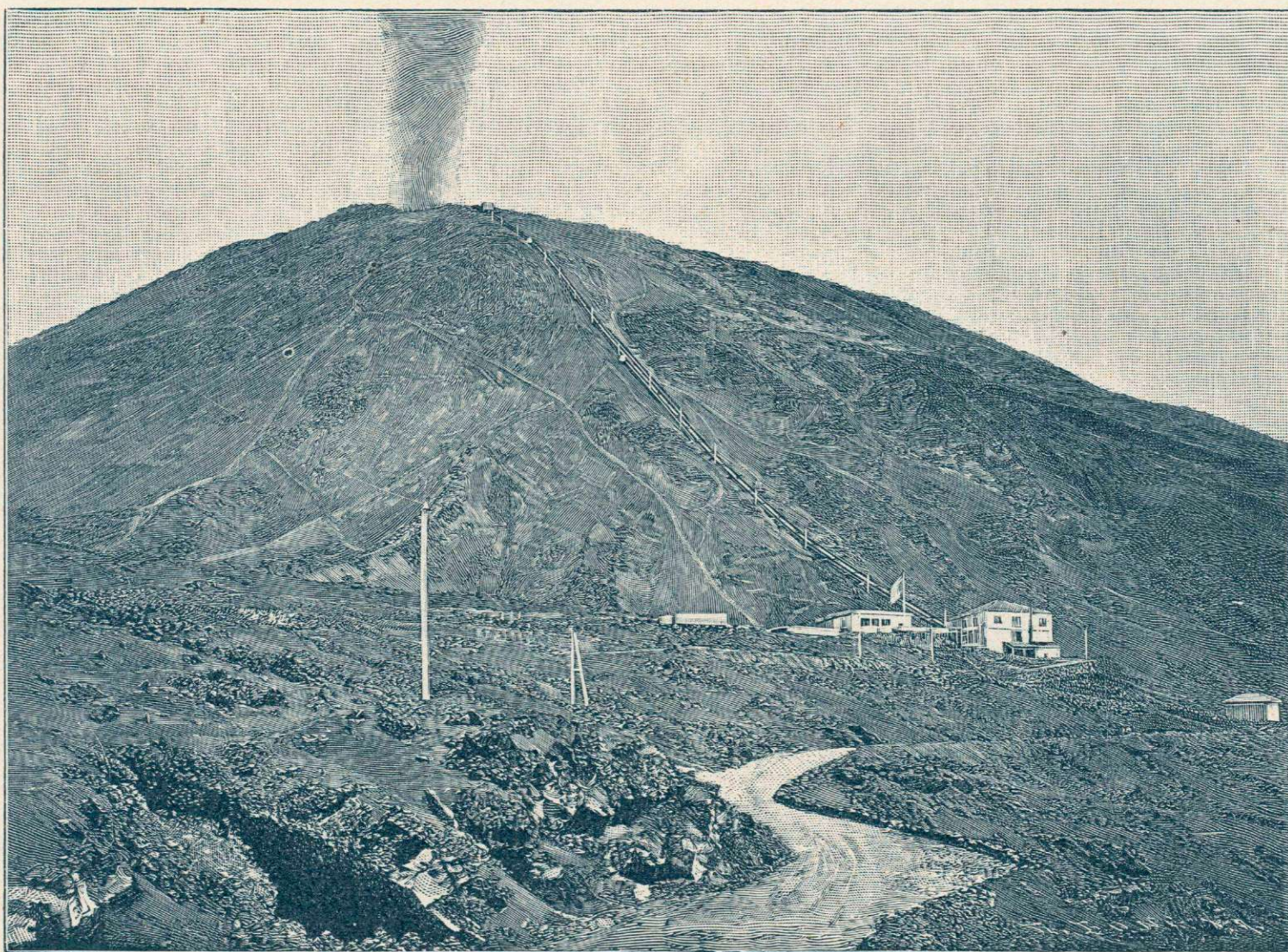
Morálka filosofická. Sepsal Eugen Kaděřávek. Čast I.—II. V Praze 1906. Nákladem Dědictví sv. Prokopa. Str. 367. — Te-

meljni nauki etike so tu razloženi po aristotelično-tomističnem sistemu jasno in pregledno. Potem sega pisatelj tudi v podrobnosti. Pri socialnih odnošajih govori obširneje o socializmu, o rodbini, o družini, suženjstvu, o državi in raznih njenih pravicah, dolžnostih in področjih, o mednarodnem pravu, o vojski, o ženskem vprašanju itd. Kadžžávkova knjiga je dober kompendij naravne etike. L.



javlja „Zwei Lobreden, vielleicht von Klemens geschrieben.“ Našel je ta dva govora Lavrov v Mihanovičevi zbirki jugoslov. akademije v Zagrebu, v srbski „Četja - Mineja“ iz konca XVI stoletja.

Posebno stališče zavzema v vprašanju o delih Klementovih prof. Vondrák v svoji razpravi „Studie z oboru cirkevnėslovanského písennictví“, v kateri pripisuje na novo Klementu 1. Ordo confessionis v „Euch. Sin.“, in 2. nekatere tekste iz Glag. Cloz. V soglasju



OBSERVATORIJ IN VZPENJAČA NA VEZUV.

IZ DRUGIH KNJIŽEVNOSTI.

Lavrov P. A.: **Die neuesten Forschungen über den slaw. Klemens.** (Archiv für slaw. Philologie XXVII. Bd. H. I.) — Pridno raziskujejo učenjaki staroslov. književnost. Posebno zanimanje vzbuja zlasti bolgarski škof Klement, poleg Cirila in Metoda najmarljivejši staroslovenski pisatelj. Vedno nove rokopise pripisujejo slavisti temu Klementu. Prof. Stojanović mu pripisuje že dvanajst govorov nanovo, prof. P. A. Lavrov pa ravno v „Arhivu“ ob-

s Popovom in Lavrovom mu pa pripisuje tudi še panonski legendi in nekatere govore, kakor govor na rojstvo in govor na krst Kristusov.

Primerjajoč homilijo Klementovo z drugim odlomkom brižinskih spomenikov je prišel Vondrák do zaključka, da so brižinski spomeniki starejši, ker so doslednejši. Oba teksta (homilija in brižinski spis) sta odvisna drug od drugega, torej je Klement poznal brižinske spomenike in jih porabil v svoji homiliji.

Vondrák dokazuje, da je Klement pisec „Commemoratio apostoli“ in „Ordo confes-

sionis“ v „Euch. Sin.“, opirajoč se na podobnost misli, sličnost sloga in jezika z drugimi Klementovimi spisi. Ker pa nahajamo to sličnost, posebno v kolikor se tiče posameznih izrazov v vseh staroslov. spomenikih, meni Lavrov, da domneva Vondrákova pač še ni dokazana, a zelo uvažljiva.

Glede panonskih legend — „Vita Constantini“ in „Vita Methodii“ — oba učenjaka, Vondrák in Lavrov soglašata v tem, da ji pripisujeta Klementu, a Lavrov podpira različno od Vondráka svojo misel „s hvalnim govorom na sv. Cirila“, čigar pisec je nedvomno Klement. To in pa, ker je znano iz grške „Vita

— Nekaj reči seveda ne moremo dokazati iz drugih virov: na pr. trditev legende o samaritskih črkah, o psaltru in evangeliju, pisanih z ruskimi pismenkami in možu, ki je bil vešč ruščine itd., a govoriti vendar ne smemo o interpolaciji, kakor je to storil Lamanski. Zato tudi prav lahko primerjamo „Vita Const.“ z drugimi deli Klementovimi.

Z Vondrákom soglašata Lavrov tudi v vprašanju o domovini Klementovi. Tudi njemu je bil Klement Jugoslovan; sprijazniti se pa ne more z mislijo, da bi bil Klement spisal legendi šele na jugu v Macedoniji. Gotovo pa je, da je prej nastala „Vita Constantini“,



ZBOROVALNICA „GOSUDARSTVENNE DUME“ V PETERBURGU.

Clementii“, v kakih razmerah je bil Klement s sv. Metodom, je Lavrova napotilo, da pripisuje obe legendi — življenjepisa sv. apostolov Cirila in Metoda — njiju učencu Klementu. Pri tem zavrača Lavrov besede Lamanskega, ki pravi, da moramo pomisliti, da nam je znana „Vita Const.“ šele v rokopisu iz XV. stol., ko je že nastala najbrž v IX. stol. V dobi teh stoletij pa se je prvotni tekst morda že močno izpremenil. Za vse, kar se zdi Lamanskemu sumljivo — pravi Lavrov — imamo paralele v drugih staroslov. spomenikih — „Vita Methodii“ in panegirik na sv. Cirila in Metoda, ki sta nam ohranjena v rokopisu iz XII. stol.

kar je že čisto naravno in je tudi iz „V. Methodii“ razvidno, da je pisec zadnje poznal legendo o sv. Cirilu. Če se pa v nekaterih točkah ne vjemata obe legendi, to še ni dokaz, da ni pisal isti pisatelj obeh legend, ker si to lahko razložimo in raztolmačimo, če pomislimo, da je poteklo že nekaj časa, preden je sledila Cirilovi legendi „V. Methodii“. Temna mesta v „V. Const.“ se nahajajo zlasti v besedilu disputacije s Hazari, čemur je bil vzrok najbrž grški original, prestava Konstantinove disputacije s Hazari. Ta prestava je pa podlaga v „V. Methodii“ navedene vsebine te disputacije.

Kdor prizna, da sta ti dve legendi Klementovi, mora tudi priznati, da je Klementov panegirik na sv. Cirila in panegirik na sv. Cirila in Metoda. V nesoglasju z Vondrákom pa meni Lavrov, da je prvi panegirik sta ejši, spisan takoj po smrti Cirilovi, drugi pa šele po smrti Metodovi.

Glede italske legende „Translatio s. Clementis“ meni Vondrák, da je njen avtor uporabljal grški prevod ekscerpta iz „V. Const.“, čigar pisec je bil Klement. To se pa Lavrovu ne zdi nič verjetno, ker noče priznati, da bi bilo nekaj mest v „Translatio“ samo praznih nepotrebnih dostavkov. Tudi glede nekaterih tekstov v „Glag. Cloz.“, ki jih je po Vondrákovem mnenju spisal Klement, trdi Lavrov, da jih ni treba ravno in samo Klementu pripisovati; spisal jih je lahko tudi kdo drugi. Govor sv. Epifanije je vsekakor Klement poznal, negotovo pa je, ali v grškem izvorniku ali slovenskem prevodu, dasi Vondrák tudi ta govor pripisuje Klementu. Zdi se pa, da je Klement posnemal ta govor v nekem govoru, nahajajočem se v Cod. Suprasl. Tudi sklepanje Vondrákovo, ki pripisuje Klementu ono besedilo v „Euch. Sin.“ in „Glag. Cloz.“ — oba ta dva spomenika sta pa pisana v glagolici —, da je Klement tudi v glagolici pisal, sega Lavrovu, ki ne priznava popolnoma mnenja Vondrákovega o teh dveh spomenikih, predaleč, tembolj, ker so vsa doslej Klementu pripisovana dela pisana v cirilici.

Lavrovu tudi ne ugaja, da se opira Vondrák v svoji karakteristiki Klementovih del, sloga in jezika tudi na taka dela, o katerih se še ne ve dobro, so-li res Klementova ali ne.

V. Jagić: **Meine Zusätze zum Studium der Werke des slaw. Klemens.** — Ta spis Jagićev je nekaka kritika Vondrákovega dela „Studie z oboru církevněsl. pisemnictví“. Pri tem pobija seveda kolikor toliko tudi Lavrova, v kolikor ravno soglaša z Vondrákom. V prvem odstavku: „Sind die beiden panonischen Legenden von Klemens verfaßt“, zameta mnenje Lavrova in Vondráka. Zlasti malo mu je po volji način Vondrákovega dokazovanja potom analize, jezika, izrazov, misli. V onih časih je bilo obzorje pisateljev še omejeno, besedni zaklad ne prevelik, tudi recil ni bilo preveč, da je sličnost v jeziku in recilih lahko čisto slučajna. Tudi sta se lahko srečala dva pisatelja v mislih nevede in nehote. Lahko pa je pisatelj pisatelja tudi vede posnemal v uporabi besed in recil. Glavni vzrok Jagićevega dvomljenja je pa dejstvo, da individualnost v onih časih ni bila še tako razvita, ko so se pisatelji kretali še v precej

ozkem krogu misli, podob in izrazov, ko so si bili pisatelji tudi v svojih delih zelo podobni. Zato tudi dokazi Vondrákovi in Lavrovi Jagiću niso prepričevalni dovolj. Iz jezika ne more sklepati še na pisatelja. Jagić je prepričan, da sta pisala obe legendi dva različna pisatelja. Naloga obeh pisateljev je bila popolnoma različna, vsak je imel drug namen, drug cilj pred očmi. Pisec „Vita Meth.“ je bil mož drugačnega mnenja kakor pisec „Vita Const.“. Pisatelj „V. Const.“ je Ciril, učen Grk (Bizantiner), vnet za vero in misijonsko delovanje, ki zahteva seveda tu veliko zgovornost. Mišljenja je Ciril bolj asketičnega. Legenda tudi ni prav nič nacionalna.

Vse drugače pa „Vita Methodii“. Takoj spoznamo Slovanopiscu, ki rad zavzema narodno slov. stališče. Celo življenje Metodovo, ki se je moral gotovo tudi pregovarjati s svojimi nasprotniki in bojevati, se tu vse drugače opisuje; tudi humorja ne nedostaja. Razen tega je „Vita Meth.“ kajša in točnejša kakor „Vita Const.“. Da bi si pataista oseba stavila dvakoli različna cilja, se zdi Jagiću tem neverjetnejše, ker se tudi v podrobnostih obe legendi ne vjemata: tako v vprašanjih, kdo je poklical Cirila in Metoda na Moravsko; ali sta se mudila oba apostola pri Koclju ali ne itd.; V „Vita Meth.“ se naštevajo vse druge rimske cerkve kot v „Vita Const.“ itd. Če bi bilo pa res, kar trdi Vondrák, da je pisec legende o Metodu poznal Cirilovo legendo, bi pač pričakovali, da bi se obe legendi v tem popolnoma vjemali, posebno če ju je spisal Klement, ki je bil deloma sam priča vsem tem dogodkom. Seveda ni nemogoče, da ne bi bil spisal Klement ene ali druge legende, katere, se seveda ne da tako lahko določiti, dokler niso izdana vsa dela Klementova. Jagić tudi ne verjame, da bi bil isti Klement spisal panegirik na sv. Cirila in panegirik na sv. Cirila in Metoda. Klement je bil skromen, preprost v svojih delih, rad je citiral izreke Sv. pisma, kakor to razvidimo iz panegirika na sv. Cirila; a v panegiriku na sv. Cirila in Metoda je toliko pretiravanj, toliko retoričnega patosa, da Jagić ne more verjeti, da je tudi ta panegirik spisal Klement. In isti Klement naj bi bil spisal „Vita Const.“, pripovedoval čudeže, ki jih je delal sv. Ciril? Isti Klement, ki je bil vendar priča preganjanja Klementovega, naj bi bil pozabil omeniti v „Vita Meth.“, kako so preganjali Metoda po Moravskem?

V drugem odstavku: „Hat Bischof Klemens für eine seiner Homilien den Text des Freisinger Denkmals vor Augen gehabt?“ zavrača Jagić Vondrákovo trditev, da je imel

Klement pri spisavanju svoje homilije pred očmi direktno brižinske spomenike, ne pa kakega „latinskega“ besedila. Obrača se zlasti proti besedam Vondrákovim, da je Klementova homilija le slaba kompilacija. Do tega zaključka je Vondrák prišel, ker je identificiral to homilijo z neko izpovedno molitvijo, ter potem trdil, da je imel pri tem Klement ravno briž. spom. pred očmi. Jagić ne ve, kako bi bilo potem mogoče, da sta si oba spomenika tako malo ali pa popolnoma nepodobna, kakor sta res. Če bi bil Klement le kompilator, bi bil vzel pač besedilo briž. spomenikov dobesedno in si ne bi otežkočil svoje naloge z dostavki in okrajšavami, ne preobračal besedila tako, da se ga komaj še spozna. To po mnenju Jagićevem ne more biti, temveč: Meine Auffassung betreffs dieser Ho-

milie geht dahin, dass Klemens verschiedene Beichtgebete und Formeln, die zu dieser Zeit geläufig waren, teils griech., teils lat. Sprache, sogar vielleicht Einiges selbst slawisch, soweit frühere fränk. Geistlichkeit solche Sachen den Slaven Mährens-Pannoniens in ihrer Sprache beigebracht hatte, gekannt und bei der Homilie, von welcher die Rede ist, einige Stoffe aus solchen, ihm im Gedächtnis vorschwebenden Vorlagen geschöpft und frei verwertet hat. Man kann aber durchaus keine sichern Beweise dafür anführen, daß er bei einer Abfassung der in der Frage stehenden Homilie gerade den Text des Freisinger-Denkmal vor Augen gehabt oder bewußt aus ihm geschöpft hat.“ Tako Jagić, ki sicer tudi pripisuje to homilijo Klementu.



Moški zbori. Uglasbil Fran Ferjančič. Cena K 2.20. V Ljubljani 1906. Založila Katoliška bukvarna. Boljšim zborom gotovo dobro došla zbirka! Zbori so krepki, jedrnati, ki morajo napraviti efekt, ako se lepo pojó. Slabe zборе bodo seveda vrgli s sedla, zakaj postopi bodisi melodični bodisi harmonični niso navadni, vsakdanji, čeprav po drugi strani ni v skladbah prav nič modernega impresionizma, ki nam zadnje čase dela toliko skladb nevžitnih, pa tudi povečjem neumljivih. Ferjančič gre svojo pot, ki pač porablja tudi moderne pripomočke, pa jih samo uporablja, nikakor pa se ne dá izrabljati modernemu hlepenju po nejasnem čuvstovanju, po nekakšnih aforističnih nedoločljivih formah. Ferjančič je jasen, besedilo vklepa v kremenite, dobro izpeljane motive; tako postanejo skladbe enotne in dasi v boljšem slogu, vendar ne pretežke. Najlepša je pač „Zlati dnevi“, besedilo Silvina Sardenka, zlasti zaradi nežnega, ljubkega, nedolžno-brezskrbnega čuvstovanja. Izvrstno zadet je humoristični značaj narodne „Lisica in petelin“: skladba je vredna truda. Delavskim zborom, pa tudi drugim bo jako uga-

jala za slavnostne prilike kantata: „Bog blagoslovi pošteno rokodelstvo“, po besedah dr. Kreka, pa tudi obe nagrobnici bosta našli obilo prijateljev, zlasti še prva, ker je lažja po obliki in misli; „Naš prapor“ in „Budilna“ bosta najbolj ugajala zborom, ki imajo radi čvrste, krepke, izrazite koračnice. Mislimo, da bodo boljši zbori gospodu skladatelju hvaležni za njegove skladbe, ki je ž njimi obogatil njih repertoar. Želimo le še, naj bi spretni g. skladatelj tudi slabejšim zborom podal kmalu kaj primernege. *Fr. Kimovec.*

Pesmi za moške glasove. Uglasbil Alojzij Sachs, učitelj v deželni prisilni delavnici v Ljubljani. Samozaložba. 1906. Cena 2.70 K. Tiskala „Kat. Tiskarna“. — Najprej imamo v tej zbirki 9 velikih moških zborov, široko zasnovanih na krepkih motivih, in potem šest moških čvetospevov. Kompozicija Sachsova je jasna, motivi so melodiozni in domači. Solospevi se menjujejo prijetno z velikimi zbori. Zbirka nudi tudi toliko različne tvarine, da bo služila pevskim društvom pri raznih prireditvah.

S.



NAŠE SLIKE.

Repinova slika: Ruska procesija (str. 265.) prav realistično predstavlja javen bogoslužni obhod na Ruskem. Slikarjev glavni namen je bil, da izrazi ljudske tipe, ki se vidijo pri procesiji, in se ni strašil, da podá tudi odurne poteze ruskega značaja. Najbolj silijo v oči berači, ki se poganjajo ob strani. Boljar koraka prevzetno med množico, zadaj pa žvižga nagajka policista na konju nad glavami ljudi, ki ne držé predpisanega reda. Vmes se pa vidijo tudi globoko pobožni obrazi pristnih Rusov. Ves značaj ruske državne cerkve je tu izražen v potezah, povzetih direktno po naravi od umetniškega dušeslovca, kakršnega se kaže Ilija I. Repin v vseh svojih slikah.

Viktor Smolej (str. 280.) je portretiran od Jurija Šubica. Slika je sedaj v kranjskem dežel-nem muzeju. Viktor Smolej je velik dobrotnik kranjskega deželnega muzeja. Ob svoji smrti l. 1885. mu je zapustil svoje precejšnje premoženje, ki ga vživa njegova sestra Balbina, katerega obresti se bodo po njeni smrti porabliale edino le za muzej.

Perzi (str. 289.) so ilustracija k spisu o Gribojedovu. Vidimo jih, kako modrujejo pri svojih pipah.

Izbruh Vezuva je letos zopet razburil ves svet. Naša slika nas spominja znanega izbruha l. 79. po Kristusu, ki je zasul z lavo Pompeje in Herkulan. Lava se je vlila s tako naglico z gore, da ji prebivalstvo ni moglo uiti. Strašni so morali biti prizori, ko je ljudstvo bežalo pred ognjeno reko, a ga je zalila, da so ubogi beguni našli v njej žalostno smrt. Smrtna groza, skrajni napor, divji obup se vidi na ljudeh in živalih, ki gledajo pred sabo neizprosno pogubo. Odtlej je Vezuv bruhal še večkrat, a posebno hud je bil njegov izbruh pretekli mesec, ki je uničil mnogo cvetočih vasi, krasne vinograde in mesta Boscotrecase, Torre del Greco in Torre dell'Annunziata. Odprlo se je novo žrelo, iz katerega so se dvignili ogromni oblaki pepela, ki so padali daleč naokoli. V Neapolju je bilo vse posuto s pepelom, ki ga je veter nesel tudi daleč v severne kraje. Lava je uničila tudi vzpenjačo, ki jo je Cookova družba speljala do vrha Vezuva. Slika str. 296.—297. nam kaže to železnico, spodaj pa observatorij, s katerega je profesor Mateucci opazoval delovanje Vezuva. S tem izbruhom je bil morda v zvezi tudi strašni potres, ki je uničil mesto San Francisco v Kaliforniji. A o tem prihodnjič še kaj več.

Dve sliki iz Berolina pojasnjeta potopis g. Lav-tižarja. Pod lipami (str. 305.) je znana glavna ulica berolinska, stolna cerkev (str. 301.) je pa čisto nova stavba blizu cesarske palače, ki se vidi na desni. To je berolinski „Lustgarten“.

Cesarska palača na Dunaju (str. 315.) se neprenehoma povečuje. Pod vlado sedanjega cesarja so prizidali že veliko krilo. Zgradba je za nekaj časa zaostala, a zdaj so dobili vodstvo v roke novi graditelji, ki jo bodo nadaljevali. Poslopje je mirno-veličastno v velikanskih dimenzijah na sredi dunajskega mesta.

Gosudarstvenna дума (str. 313.) bo ta mesec otvorjena na Ruskem. Volitve so končane, in kmalu se snide prvokrat novi ruski parlament. Za zborovalnico je določil car Tavričesko palačo v Peterburgu.



Slovenska drama.

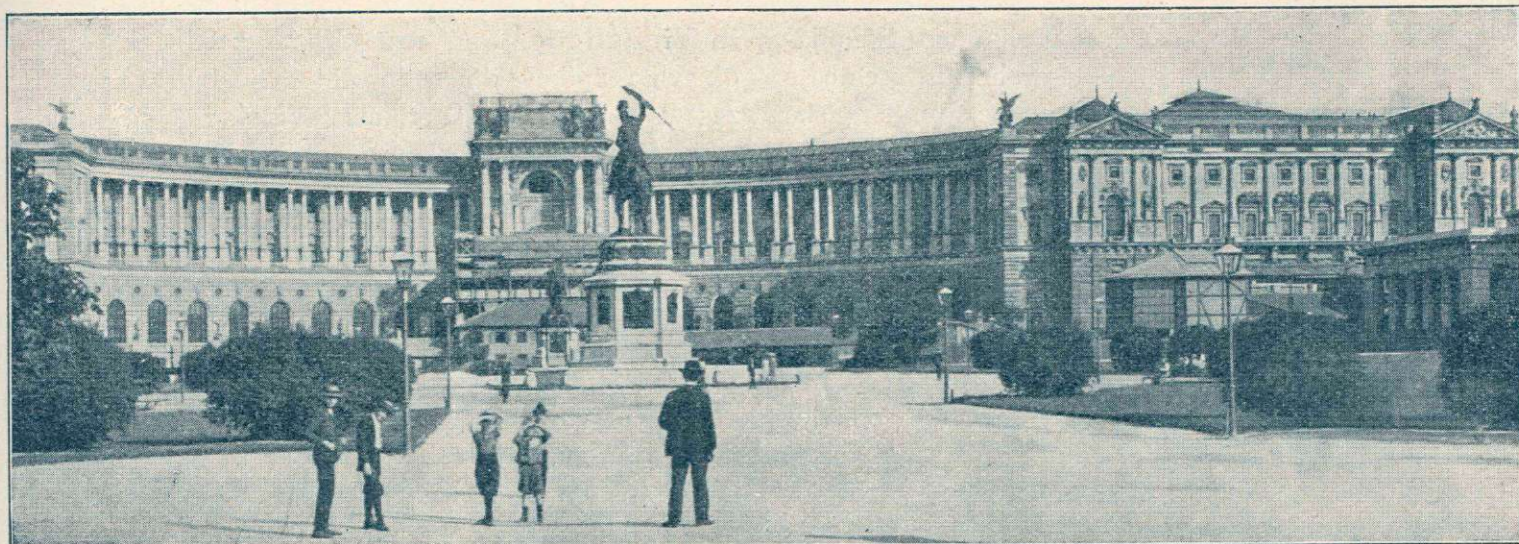
Sezona je končana. Zaprla so se vrata slovenskega gledišča za nekaj mesecev in šele oktobra se prične nova sezona. Ali gospodje odborniki nas nekaj strašijo, da prihodnje leto ne bo gledišča radi skrajno kritičnega denarnega položaja. Mislimo, da je to prazen strah in da prihodnji občni zbor sklene, da se nadaljuje gledišče kljub letošnjemu deficitu. Pa kaj več o tem prihodnjič.

18. marca zvečer je gostovala v „Madame Sans Gêne“ Ljerka Šramova. O igri sami smo govorili že v lanski sezoni, o g. Šramovej pa lahko trdimo, da je igrala svojo vlogo vseskozi izborno.

19. marca je gostovala v „Zvonovih korneliljskih“ ga. Pollakova. Občinstvo je nabilo gledišče do zadnjega kotička. Ga. Pollakova je pogodila svojo vlogo prav dobro in žela burne aplavze.

18. marca, popoldne se je igral drugič Finžgarjev „Divji lovec“, srednje zadovoljivo. Letošnje popoldanske predstave so bile boljše kot smo jih bili vajeni izza prejšnjih let, a žal, da hočejo še vedno nekateri igralci baš v nedeljo popoldne s svojo drastiko priti do veljave. Morda nam tudi tega v prihodnje ne bo treba grajati.

Zadnji čas smo doživeli tudi tri novitete. Dne 27. februarja, 6. marca in 1. aprila, popoldne se je igral Kurt Kraatzov „Kilometerfresser“ ali kakor se glasi slovenski naslov, „Luce in Lipe“. Kraatz



NOVI DEL CESARSKEGA GRADU NA DUNAJU.

pozna tudi najmanjšo zahtevo odra in ve dobro, kaj bo efektiralo in kaj ne. „Luce in Lipe“ je pa igra brez vsake fine pointe, brez literarne vrednosti, a polna banalnosti. Okornova žena, vulgo „državni pravdnik“, je glava družine, in ker je sama brez otrok in tudi njena bratranka Malči, ki je omožena s „Kilometerfresserjem“, nima te sreče, zato zahteva „državni pravdnik“ od Malči, ki se hoče šele omožiti, garancije, da postane mati. Okorn in pesnik Toncelj, Malčin zaročenec, si izmislijo laž in po tej laži se zavije in razvije dejanje, polno situacijske komike in včasih celo sirovosti. Končno se vdá „državni pravdnik“, ko vidi, da je prevarjena, in konec je dve in polurne komedije. — Tendence nima igra nikake, vrednosti še manj, pač pa ugaja občinstvu, ki je po pretežni večini povsod tako, da se smeje pesniku, ki nastopi govoreč svoje verze, igravcu, ki pretirava, možu, ki ga vlada žena i. t. d. Kraatz pač pozna psiho glediških posetnikov in ve, kako mora vplivati. Žalostno pa je, da ravno to vpliva. Pač res, da je pri nas tem bolj polno gledišče, čim večja neumnost se igra. Intendanca pa igra pri tem vlogo žida, ki ne gleda na kvaliteto, ampak le na kvantiteto. Upamo, da takih neumnosti ne bomo videli več na našem odru.

18. marca so igrali „Lukrecijo Borgio“. Igra je spisana za rafinirane Francoze, efekti so včasih prisiljeni in iskani, res premočni za naše živce. A iz vloge Lukrecije Borgie se dá narediti sijajna kreacija in ga. Spurna jo je res igrala umetniško. Žal, da si ni izbrala druge igre.

16. marca je bilo gledišče prazno, kajti igrali sta se dve literarni deli umetniške vrednosti, ki sta „dišali po literaturi“. Igrala se je Begovičeva „Venus victrix“, ki je doživela v Belgradu in Zagrebu sijajne uspehe. To je fino kabinetno delce. Magister Francesco je strasten humanist, ki živi le starožitnostim ter grškim in rimskim klasikom. Njemu je Homer vse, Vergil mu je bog, in magister besni, ko se mu izgubi star denar. Pri tem ga seveda včasih

tudi kdo nalaže in mu izda kako ničvredno stvar za dragocenost. Francesco ima lepo ženo, kj je nesrečna vsled pretiranih humanističnih idej svojega soproga, mlada in lepa in želi uživati življenje. Francescov učenec Alberigo samo navidezno posluša svojega mojstra in prične razmerje z njegovo ženo. Vsled nepredvidnosti dekline nastane v hiši požar ravno v trenutku, ko zbeži Alberigo s Francescovo ženo. Starec rešuje svoje imetje, a ko izve, da ga je žena varala, pograbi kip Venus victrix in zbeži z njo za ženo. Miljé je izborno pogoden, značaji so konsekvantni, morda je le Alberigo nekoliko pretiran. Žal, da Francesco (Lier) ni bil na svojem mestu.

Še isti večer smo videli Turgenjeva „Tuji kruh“. Gotovo se je igri sami na kvar opustil konec ruskega izvirnika in napravil tako kot je priredil igro Zabel za odre. „Tuji kruh“ je brezdvomno najlepša drama, ki se je igrala letos na našem odru, a samo enkrat. Drama nima bogve kaj dejanja, a tragika je tako pretresljiva, značaji tako ženijalno risani, miljé tako krasno zadet, da ostane igra vsakomur, ki jo je videl le enkrat, za večne čase v spominu. Kuzofkin, ubožen plemenitaš, živi v hiši Jellickega, ki se je ravnokar poročil z Olgo Petrovno. Pride na poset brezsrčni gostobesednež Maksimov, ki upijani Kuzofkina, da bi starec pijan zbijal šale in delal družbi zabavo. Ko se tako norčujejo iz njega, jim užaljeni starec pové, da je Marija Petrovna njegova hči. Starec nima več prostora v hiši; sicer ga še nadalje podpirajo, pa mora radi ljudi stran. Pa ravno, ko jemlje slovo, opešajo starcu moči in se mrtev zgrudi na tla. Igra je naredila silovit vtisk. Po predstavi so ljudje tiho šli iz gledišča vsi pretreseni. Mojstrsko nam je orisal Turgenjev starca, ki mu mori vest težka skrivnost očetovstva, moža, ki je srčno dober, a vsem v posmeh, ki mu je nekoliko um otopel in živi ob miloščini tujcev. Vsak kozarec, ki ga izpije, se mu pozna, vedno bolj se razburja, in ko mu doni na uho od vseh strani porogljiv posmeh, se mu zbudi

razžaljeni ponos in zakliče: „Marija Petrovna je moja hči!“ Vse najfinejše nijanse, vse prehodne točke pijanosti, ves up in strah ožvljene ljubezni, vse to je izraženo v Kuzofkinu. Vse druge osebe so postranske in se zbirajo krog glavnega junaka. To je vloga, v kateri igralec lahko briljira. Kuzofkina je igral gospod Verovšek, kako, to je težko popisati, morali bi ga videti sami. Bil je umetnik do zadnje pičice in smelo trdim, da presega njegov Kuzofkin njegovega priznanega Blaža Mozola. Obžalovati moramo le, da Aleksandrov in drugi igralci silijo v ospredje takrat, ko imajo izpregovoriti le tri besede in motijo s tem igravce večjih vlog, takrat pa, ko imajo sami velike vloge, prisluškujejo tja v sredo odra in se „lové“ za besede. Upamo, da bo intendantca ponovila v prihodnje še to igro.

Omeniti moramo tudi celega dramskega objekta, ki si je izbralo za svojo benefico „Lepo Lido“. Ne pretiravamo, če nazivljemo ta pojav direktno glediški škandal. Našim igravcem se je šlo seveda za denar, in ker poznajo svoje občinstvo, so vedeli, da jim nabije „Lepa Lida“ gledišče. Umetniki, ki med sezono niso marali igrati dobrih iger, ker niso imeli vlog, v katerih bi lahko skakali in rjuli po odru, so si izbrali za svojo benefico igro, v kateri prideta na oder dva glavna junaka, eden napravljen kot slon, drugi kot balerina. Še naše občinstvo se je zgražalo nad igro in reklo: Take neumnosti pa še ne. V igro samo se niti ne podajamo. „Lepa Lida“ je končala sezono. Finis coronat opus! Hvala Bogu, da vsaj cela sezona ni bila v znamenju „Lepe Lide“, a žalostno izpričevalo je za okus igravcev in občinstva taka benefica.

Po občnem zboru „Dramatičnega društva“ se bomo ozrli še nekoliko v zakulisno življenje našega gledišča in morda bomo našli za odrom več obdelovanja vredne tvarine, kot pa smo je videli na odru.



Slovenska opera.

Eno najnovejših glasbenih del je Puccinijeva „Tosca“. Puccini je že znan s svojo „Bohème“. Ni bogvekaj melodioznega v njegovih operah, zato je pa umetniška vrednost njegovih del tem večja. Libretto je prirejen po znani Sardoujevi drami. Glasba mestoma prekipeva, instrumentacija je moderna in mojstrsko riše milje. „Te deum“ koncem prvega dejanja je lep, morda preumeten. Višek opere je drugo dejanje, kjer čujemo iz akordov godbe dejanje, ki se vrši pred nami. „Tosca“ je ena najlepših oper, ki so se vprizorile v letošnji sezoni. Pela se je štirikrat: 22. marca kot častni večer g. Skalove, 24. marca kot častni večer g. Ouředníka, ter 27. in 30. marca. S „Tosco“ je opera častno zaključila sezono.

d - d.



Slovanski sledovi na ozemlju davne Recije in Vindelicije. Pod tem naslovom je G. Smólski objavil v krakovski narodopisni reviji „Lud“ (Tom XI. zeszyt 4. 1905) daljši članek, v katerem na podlagi najnovejših preiskavanj dokazuje, da sta bili stara Vindelicija in Recija (južno Bavarsko in sedanje avstrijske alpske dežele s Švico vred) slovanski deželi že v dobi okoli Kristusa in davno poprej. Že ime Vindelicija in Vindelici označuje Slovane: Vindi, Vendi so pri zahodnih narodih vedno Slovani. Lici, Lechicati, tudi Lechi in Lierchi so Lehi, Leški, ki so bivali ob reki Lehu, ki izvira v današnjem Predarlskem in se združuje z Donavo ne daleč od Donauwörtha, blizu Ingolstadta na Bavarskem. Besedo Leh, Lah nahajamo v slovanskem imenoslovju zelo često in ravno tako v imenoslovju nemških krajev, kjer so nekdanj bivali Slovani (Rothlech, Lechtaler Alpen, Lechsend, Lechsebene, Lechfall, Lechbrück itd.) Pri izviru reke Leh je tudi vas istega imena, ki ima 400 prebivavcev s cerkvijo, katero so v XV. stoletju sezidali grofje iz Wallisa. Prebivavci te vasi se smatrajo za sorodne s prebivavci kantona Wallis v Švici. En del Wallisa se še zdaj imenuje slovanski kraj in imena nekaterih vasi so čisto slovanska (Crimenca, Luc, Visoye, Grona itd.). Edvard Bogusławski piše v tem pogledu: „V kantonu Wallis, kjer je v davni dôbi bivalo pleme Sedunov z mestom Sedunum, se nahajajo ostanki Slovanov, ki govoré v pokvarjenem slovanskem narečju. O Sedunih govori Livij; govori o njih tudi Šafařík, omenjajo jih razne listine, ki o njih pišejo, kot o „homines, qui vocantur Windi“. V vasi Lehu rabijo toliko nenemških besedi, da ni dvoma o njih izviru (mammo = mati, mučalo = beli kruh, grischo = otrobi, schuappa = župan, schöpf = čop, géara = gora, bölendci = boleči itd.). Ves kraj od Leha do Allgaua kaže tudi slovanske sledove. Mesto Bludenz se je prej imenovalo Plutenes in Blutenes in ni nič drugega nego Blotnica, ker je sezidano na močvirju reke Ill. Na meji Švice je gora Tabor, dalje Guschakopf, reka Strela, stari grad Vrin itd. V Engadinu so mesta: Zernetz, Crasta, Glüna, Pila, Sila. V Spodnjem Engadinu je celó jama, ki jo prebivavci imenujejo „čarna djüra“ (črna luknja).

Fr. Št.



Neofit Rilski. Bolgarski narod je 4. jan. (st. št.) obhajal petindvajsetletnico po smrti Neofita Rilskega, pedagoga in patriarha bolgarske književnosti. N. Rilski je bil rojen l. 1793. v Banji. Prvo omiko je prejel v rojstveni vasi, potem so ga starši dali k slikarju ikon, da bi se učil slikarstva. L. 1808. je pomagal pri slikanju rilskega samostana; tu je spoznal redovno življenje ter je sklenil vstopiti v samostan. Ko se je še bolj izobrazil, je postal učitelj v Samokovu, kjer je bival od l. 1828. do 1832. Leto 1835. je važno za bolgarsko prosveto. Bolgarski rodoljub Aprilov je

hotel odpreti višje učilišče v Gabrovu, ali ni imel nikogar, ki bi mu mogel zaupati vodstvo učilišča. Obrnil se je torej na trnovskega metropolita Ilariona s prošnjo, da bi mu priporočil sposobnega voditelja. Ilarion mu je priporočil Rilskega, ki se je bil poprej seznanil z lankastersko metodo v Bukareštu. 2. januarja 1835 je Rilski odprl v Gabrovu učilišče, ki je postalo zibelka bolgarske prosvete. V ti dobi je Rilski spisal prvo bolgarsko slovnico in iz grščine prevel na bolgarski jezik Sv. pismo nove zaveze. L. 1836. so mu ponudili dostojanstvo srbskega metropolita, a Rilski je ponudbo odklonil in je rajši ustanavljal in vodil bolgarska učilišča v Kazanluku, v Koprivštini in v Stari Zagori. Nameravali so ga izvoliti za plovdivskega vladiko, a Rilski je zopet hvaležno odklonil in je ostal preprost „daskal“ — učitelj. L. 1848. je bil poklican od grškega patriarha za učitelja slovanškega jezika pri bogoslovskem učilišču na otoku Halki. S tem letom se začelja plodovita književna delavnost Rilskega. Sestavil je „Kristomatijo slavjansko“ s slovarjem in začel sestavljati velik „Slovar za blgarski jezik“. L. 1852. se je vrnil v rilski samostan, kjer je ostal do smrti l. 1881. Razen že omenjenih spisov je Rilski izdal še: „Žitje na Ivana Rilski“, „Aritmetika“, „Vzaimnoučitelni tablici“, „Bukvar“, „Krasnopisanie“, „Katihizis“, „Čerkoven tipik“ in nekoliko pesmi spisanih pri raznih priložnostih. *Fr. Št.*



Nikolaj Aleksandrovič Lejkin, ruski humoristični pisatelj, je umrl dne 16. januarja v marijinski bolnišnici. N. A. Lejkin je bil pristen Peterburžec. Porodil se je 8. dec. 1841 iz stare trgovske družine. Njegov oče je znal veliko citatov iz „Evgenija Ončgina“ in „Gorja ot uma“, mati je bila marljiva čitateljica Dickensovih romanov. Ljubezen do književnosti so mu torej že v srce vcepili starši s svojo vzgojo. Lejkin je bil vzgojen v reformatskem zavodu, ki ga je l. 1858. zapustil. Že v zavodu je spisal nekoliko kratkih iger v nemškem in ruskem jeziku za gledališče svojih součencev. Izpočetka je pomagal očetu v trgovini; potem je bil pisar v neki peterburški zavarovalnici in končno se je posvetil le književnemu delu. Prva njegova pesen „Koljco“ je izšla v „Russkem Miru“. L. 1861. je objavil v „Peterburgskem Vestniku“ prvo svojo povest „Grobščik“. V ti dobi je postal stalni sotrudnik „Iskre“ ter se je seznanil z brati Kuročkini, ki so „Iskro“ izdajali in imeli velik vpliv na smer in razvoj njegove tvorbe. Večje povesti je objavil v „Biblioteki dlja čtenija“, „Sovremenniku“ in „Otečestvenih zapiskih“. L. 1869. je izšla v „Peterb. Listku“ novela „Kusok hlěba“ in v „Biblioteki“, „Hristova nevěsta“, ki spadata med najboljše Lejkinove spise in sta mu pridobili literarno ime. Vidi se v njih velika nadarjenost, fini okus, humor in globoko znanje meščanskih in trgovskih krogov, katere je popisoval. Ali Lejkin vanj stavljenih upov ni izpolnil; neprijazne

razmere so silile, da je hitro pisal, za trenutno zabavo in po okusu neizbirčnih bravcev. Lejkin je stvoril posebne, za trenutne zahteve primerne podlistkove genre, posebno leposlovno, duhovito, izvirno in smelo obliko. Njegove takozvane „scenke“, ki so polne živahnosti in humorja, so mu pridobile izredno veliko bravcev in „Peterburgski Gazeti“, kjer jih je objavljaval, veliko naročnikov. Nekatero njegove povesti, zbrane v samostalne zbirke, so izšle v več izdajah; izmed njih imenujem: „Naši zabavniki“, „Šuti gorohovije“, „Savrazy bez udzy“, „Gdē apeljsiny zrējut?“, „Naši za granicej (12 izdaj)“, „Cvėty lazorevyje“ itd. Od njegovih romanov so bolj znani: „Stukin i Hrustaljnikov“, „Nimfa“. Razen tega je rajnik napisal nekoliko komičnih iger za gledališče: „Privykat nado“, „Medalj“, „Kum-požarnyj“. V mladih letih se je zanimal za gledališče in večkrat je tudi sam nastopil na odru. — Razvoju Lejkinove nadarjenosti je veliko škodovala izredna plodovitost. Število njegovih drobnih spisov znaša več nego 10.000; njegovih izbranih spisov je izšlo 40 zvezkov. Umljivo, da ni Lejkin utegnil vsega premisliti in oskrbeti za umetniško stavbo ter logično razvijanje dejanj. Vendar je Lejkinova nadarjenost izvirna, individualna; on je stvoril poseben komičen humor, ki je ž njim umrl.

Kaj čita rusko preprosto ljudstvo. Že peto leto obstoji v Nižnem Novgorodu takozvana „Bosjackaja čitalnja“. Ime „bosjackaja“ je ta čitalnica dobila radi tega, ker se nahaja v samem središču „bosjakov“, to je najnižjih slojev mestnega prebivalstva. Glavni obiskovavci te čitalnice so takozvani „bosjaki“ (mužiki, ki iščejo zaslužka v mestu, revni rokodelci, dninarji itd.) Uradno ime čitalnice je: „Nižgorodskaja Puškinskaja narodnaja čitalnja“, ker je bila ustanovljena ob priliki proslave stoletnice po rojstvu velikega ruskega pesnika Puškina. Čitalnico obiskuje na leto povprečno 36.000 bravcev, vsak dan jo obiše blizu 100 oseb. V štirih letih jo je obiskalo 175.000 čitateljev. Po statističnih podatkih knjižničarjevih so čitali v štirih letih 54 odstotkov krajnih listov, 4 odst. pa velikih dnevnikov in 16 odstotkov ilustriranih listov. Leposlovnih knjig se je prečitalo 12 odst., zgodovinskih knjig in življenjepisov 1·54 odstotkov, prirodoslovnih 1·53 odst., zemljepisnih in potopisnih 1·5 odst., verske vsebine 1·46 odst., zdravniških knjig 0·53 odst.; najmanj se čitajo vzgojslovne 0·2 odst. Potemtakem „bosjaki“ najrajši čitajo politične liste, ilustrirane časopise in leposlovne knjige. Izmed leposlovnih knjig so največ čitali spise Puškina („Kapitanskaja dočka“, „Boris Godunov“, „Dubrovskij“), L. N. Tolstega („Vojna i mir“, „Anna Karenina“ itd.), Gogolja („Mertvyja duši“, „Taras Bulba“, „Večera na hutorě“), Dostojevskega („Prestuplenie i nakazanie“, „Zapiski mrtvago doma“, „Bratja Karamazovi“), Turgenjeva („Zapiski ohotnika“, „Otci i děti“). Mnogo so tudi čitali pesni Nekrasova, Nikitina, Koljцова, spise Lermontova in osobito povestice

Nemiroviča Dančenka. Od tujih pisateljev so čitali največ Sienkiewicza („Quo vadis?“, „Z ognjem i mečem“, „Potop“, „Pan Volodijovski“), dalje W. Scotta, Cervantesa in Jules Verna. Zelo so „bosjake“ zanimali tudi življenjepisi Puškina, Lermontova, Nekrasova, Bělinskega, L. N. Tolstega in dr., „ker so bili radovedni, kako so ti moške v mladosti živeli in kje so se naučili tako zanimivo pisati.“ Mnogo čitateljev je tudi povpraševalo po spisih Gorkega, Andrejeva, Skitaľca in drugih najnovejših ruskih pisateljev, toda njih želji se ni moglo ustreči, ker spisi teh pisateljev niso v ministrskem katalogu, izdanem za narodne čitalnice. Nekateri obiskovavci čitalnice so zahtevali tudi takih spisov, iz katerih bi zvedeli, „kako treba v sedanjem času živeti“, „odkod pride zlo na svet“, „kako bi se naučili kateregakoli rokodelstva“, ali pa so sploh hoteli imeti „le nekaj zanimivega.“ — („Russkaja Mysl“ 1905, knjiga 9.). *Fr. Št.*

William Sharp (Fiona Macleod). Pred kratkim je na Siciliji, kjer je baš potoval, umrl W. Sharp, angleški pisatelj, pesnik in kritik. W. Sharp je bil star šele 49 let. Po njegovi smrti se je šele izvedelo, da je bil Sharp znan pod ženskim psevdonom Fiona Macleod. Svoj psevdonom je znal tako dobro skrivati, da je bilo angleško občinstvo celih deset let mistificirano. Nekoč je Fiona Macleod obdolžila Skarpa malega plagiata. Skarp ji je pa dokazal isti pregrešek. Na ta način je znal Sharp vsako sumničenje markirati, da so šele sedaj po njegovi smrti izvedeli za celo skrivnost. — Sharp je bil l. 1856. v Glasgowu. Ko je dovršil študije na domači univerzi, je potoval po Avstraliji in Ameriki. L. 1882. je izdal prvi zvezek verzov „Human Inheritance“; od drugih zbirk njegovih poezij imenujemo: „Earth Voices“ (1884), „Sospiri di Roma“ in „Sospiri d' Italia“. Razen življenjepisnih spominov o Rosettiju je popisal življenje Shelleya, R. Browninga, spisal je monografijo o Saint-Beuvu, slepem pesniku Marstonu itd. Spisal je romane: „Children of To-Morrow“, „A Fellow and his Wife“, „Wives in Esile“, „Silence Form“ in druge. Sharp je bil tudi sotrudnik angleških revij „Quarterly Review“, „Nineteenth Century“, „Fornightly Review“ itd. Pod psevdonom Fiona Macleod je izdal poleg drugih sledeče zbirke verzov in povesti: „Charais“ (1894), „The Mountain Lovers“, „The Laughter of Peterkin“, „The Dominion of Dreams“, „The Immortal Hour“,

„Wind and Wawe“. Sharp je temeljito poznal francosko, nemško in laško književnost. Zanimivo je to, da je bila Fiona Macleod obče znana imenitna pisateljica, W. Sharp je bil pa skoraj preziran.

Fr. Št.

„Anastazij Zelenec“. Nemci so slavili v kratkem času jubileje treh svojih pisateljev: Adalberta Stifterja, globokočutnega opazovatelja prirode, in pesnikov Anastazija Grüna in Feuchterslebna. Za nas je Anastazij Grün — Prešernov Zelenec — najbolj — važen, ker je bil rojen Kranjec — Anton Aleksander grof Auersperg. Zibelka mu je stekla v Ljubljani 11. aprila 1806. Otroška leta je preživel tu, sedemletnega so ga pa poslali v „Terezijanišče“ na Dunaj, kjer so se vzgajali pred njim že sinovi Turjaški. Po očetju je podedoval grajščino Šrajbarski turen pri Krškem. V Klinkowströmovem zavodu se je seznanil s Prešernom. Politično je nastopil l. 1848., ko je bil izvoljen v nemški pripravljalni parlament in potem od ljubljanskega okrožja v frankobrodski narodni zbor. Tudi na Kranjskem je deloval kot voditelj tedanjega nemškega liberalizma. Umrl je 12. septembra 1876. Izdal je več pesniških zbirk, ki so mu donesle veliko slavo med Nemci: „Blätter der Liebe“, „Der letzte Ritter“, kjer opeva življenje in dela cesarja Maksimilijana I., „Spaziergänge eines Wiener Poeten“, kjer biča Metternichovo vlado, „Schutt“, v katerem alegorično opeva nastanek nove dobe na starih razvalinah. Malo priznanja je našel s satiričnima epičnima spevoma „Nibelungen im Frack“ in „Der Pfaff vom Kahlenberg“, zelo pa so ugajale „Volkslieder aus Krain“, prevodi slovenskih narodnih pesmi.

☪

Drobne književne vesti. Nedavno je umrl v Parizu Alfons Allais, eden izmed najbolj duhovitih humoristov francoskih. Svoje literarne poizkuse je najprej objavljaj v listu „Chat Noir“, potem je pisal za velike pariške dnevnike imenitne podlistke; njegovo večje delo je „Affaire Blaureau“, v katerem parodira znano Dreyfusovo afero. — Bolgarska pisateljica Ana Karima je izdala prvi zvezek povesti pod naslovom „Razkazi“; v knjigi se nahaja enajst krajših povestic, od katerih so nekatere že bile objavljene v listu „Misl“. Gospá Karima je prva bolgarska pisateljica, ki ima častno mesto v bolgarski književnosti. Oprema knjige, ki velja en lev in dvajset stot., je krasna.

